ปัญหาการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์

นายพีระวัฒน์ แพงงา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2563

Criminal Proceedings Problem of the Compoundable Offense:

A Case Study of the Victim's Death before Prosecution or Complaint

Mr. Peerawat Pangnga

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์
ชื่อและนามสกุล	นายพีระวัฒน์ แพงงา
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2564

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ภาณินี กิจพ่อค้า)

.....
(รองศาสตราจารย์วรวุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัญหาการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์

ผู้ศึกษา นายพีระวัฒน์ แพงงา **รหัสนักศึกษา** 2584002501 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล **ปีการศึกษา** 2563

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ตามกฎหมายประเทศไทยและต่างประเทศ (2) เปรียบเทียบกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ทั้งในประเทศไทยและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (3) วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ (4) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากตำรา หนังสือ และตัวบทกฎหมายของไทยและต่างประเทศ บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสารเอกสารต่างๆ และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ในประเทศไทยและต่างประเทศ

ผลการศึกษา พบว่า (1) สิทธิในการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ จะระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้วางเงื่อนไขให้ทายาทของผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินคดีอาญาแทนได้เฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น และยังได้วางเงื่อนไขให้รัฐมีอำนาจดำเนินคดีอาญาดังกล่าวได้ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหาย (2) ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และมีการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่การสืบสวนสอบสวนและฟ้องร้องเป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐ แต่ยังคงให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วย แต่มีการจำกัดอำนาจของญาติพี่น้องของผู้เสียหายให้แคบลง คงเหลือแต่เฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายจนบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ทายาทในการร้องทุกข์แทนได้ โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ (3) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติให้สิทธิแก่ทายาทในการร้องทุกข์แทนได้ในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์เอาไว้ ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ (4) ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้แก้ไขกฎหมายอาญาในส่วนวิธีสบัญญัติได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) เพื่อเพิ่มอำนาจให้กับทายาทของผู้เสียหาย จัดการร้องทุกข์แทนได้เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะร้องทุกข์ เพื่อแสดงเจตนาในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดได้

คำสำคัญ ผู้เสียหาย ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ความผิดอันยอมความได้

Independent Study title: Criminal Proceedings Problem of the Compoundable Offense: A Case Study of the Victim's Death before Prosecution or Complaint
Author: Mr. Peerawat Pangnga; **ID:** 2584002501; **Degree:** Master of Laws;
Independent Study advisor: Dr. Phongsit Arunratanakul, Assistant Professor;
Academic year: 2020

Abstract

The objectives of this independent study are: (1) to study the principle and concept relating to the criminal proceedings of the compoundable offense according to Thailand and foreign laws; (2) to compare the criminal proceedings law of the compoundable offense in case of the victim's death before prosecution or complaint both in Thailand and Federal Republic of Germany, (3) to analyze the problem of Thailand laws relating to the criminal proceedings of the compoundable offense in case of the victim's death before prosecution or complaint, and (4) to suggest a corrective guideline of the legal problems relating to the criminal proceedings of the compoundable offense in case of the victim's death before prosecution or complaint to be more valid.

This independent study is a qualitative research by means of a documentary research from textbooks, books, and Thailand and foreign articles of law, articles, dissertations, thesis, research reports, journals, documents, and legal measures relating to the criminal proceedings of the compoundable offense upon the victim's death before prosecution or complaint in Thailand and foreign countries.

The results indicated that: (1) the right of criminal proceedings of the compoundable offense will be tacitly suspended with the victim's death according to the Criminal Procedure Code whereas the condition has been set that a victim's heir can have the right of criminal proceedings instead particularly in case where a victim is fatally harmed or fails to manage by himself/herself only, and the condition has been set that the state can have the said criminal proceedings power only when the complaint is made from the victim, (2) Thailand has applied the principle of criminal proceedings by the state, and it is the state's power and duty to carry out the criminal procedure from investigation and prosecution. However, the people who are the victims shall remain have the right of criminal proceedings, but the narrower power of the victim's relatives is limited to be remained particularly in case where the victim is fatally harmed or harmed to be injured until the victim fails to manage by himself/herself only. In part of Federal Republic of Germany, it has legislated to grant the right of complaint to the heir instead without limitation in case where the victim is fatally harmed or to be injured until he/she fails to manage by himself/herself, (3) the Criminal Procedure Law of Thailand has not been legislated to grant the right of complaint to the heir instead in case of victim's death before complaint, resulting in the offender's getting free from criminal procedure of the compoundable offense, and (4) therefore, the researcher has suggested on the amendment of the criminal law in part of the adjective law, for instance, section 5 (2) of the Criminal Procedure Code, to add power to the victim's heir in managing the complaint instead upon the victim's death before complaint to declare an intention of the criminal proceedings for the offender.

Keywords: Victim, Authorized Person who manages in lieu of the Victim, Compoundable Offense

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นผลสำเร็จขึ้นได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล ที่สละเวลาอันมีค่ายิ่งให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ในด้านวิชาการ แนวทางการศึกษาค้นคว้า และด้านอื่นๆ ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณลุงวัฒนะ กะการดี ที่เป็นผู้แนะนำให้เข้าศึกษาในสถาบันแห่งนี้ และคอยช่วยเหลือในด้านต่างๆ และขอขอบคุณ เพื่อนๆ นักศึกษากลุ่มศูนย์วิทยพัฒนา มสธ.อุดรธานี ทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้กันและกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีเสมอตลอดการศึกษา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณยาย และขอบคุณทุกคนในครอบครัวที่เป็นกำลังใจให้ความช่วยเหลือทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

พีระวัฒน์ แพงงา

มิถุนายน 2564

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ญ

บทที่ 1 บทนำ 1

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา 2

3. ขอบเขตการวิจัย 3

4. ระเบียบวิธีวิจัย 3

5. สมมติฐานของการวิจัย 3

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 4

บทที่ 2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา 5

1. หลักการดำเนินคดีอาญา 6

1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) 6

1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) 6

1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) 8

2. แนวความคิดเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา 10

2.1 ระบบกล่าวหา 10

2.2 ระบบไต่สวน 12

2.3 ระบบผสม 13

3. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาและการลงโทษ 15

3.1 แนวคิดในการลงโทษ 15

3.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ 16

4. แนวคิดเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้ 18

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย 21
1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย 21
1.1 สมัยกรุงสุโขทัย 21
1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา 22
1.3 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 23
1.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงการปฏิรูปครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 5 24
2. การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน 25
2.1 การดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ 26
2.2 การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย 37
2.3 สิทธิของผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทน 57
3. ปัญหากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย 88
3.1 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดีอาญา 88
3.2 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย หลังฟ้องคดีอาญา 89
บทที่ 4 การดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศ 95
1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส 95
1.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส 96
1.2 การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส 96
1.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย 98
2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 99
2.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 99
2.2 การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 100
2.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย 103
3. ประเทศอังกฤษ 105
3.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในประเทศอังกฤษ 105
3.2 การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ 106
3.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย 109

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ
และสรุปเสนอแนะ 110
1. วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศ 110
2. บทสรุป 117
3. ข้อเสนอแนะ 121
บรรณานุกรม 125
ประวัติผู้ศึกษา 130

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 5.1 การเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ 115

ตารางที่ 5.2 การเปรียบเทียบกฎหมายที่แก้ไขใหม่ 122

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือที่รัฐต่างๆ ใช้ในการควบคุมสังคมเพื่อให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนกระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาในหลายๆ ประเทศได้กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่จะดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับใช้กฎหมายอาญาในการบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิด แต่ในประเทศไทยนั้นแตกต่างจากอีกหลายประเทศ ซึ่งนอกจากพนักงานอัยการที่เป็นหน่วยงานของรัฐแล้วผู้เสียหายก็ยังเป็นอีกผู้หนึ่งที่มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาลได้ และในอดีตอำนาจดังกล่าวของผู้เสียหายยังได้ขยายออกไปถึงญาติพี่น้องของผู้เสียหายอีกด้วย[1] กล่าวคือญาติพี่น้องของผู้เสียหายมีอำนาจในการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหายได้

แต่ในปัจจุบันอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายของญาติพี่น้องนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยอนุญาตให้เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น[2] ซึ่งการจำกัดอำนาจจัดการแทนดังกล่าวก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากความรับผิดในทางอาญาไปในความผิดอันยอมความได้เมื่อตัวผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์และยังเป็นการตัดอำนาจรัฐในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวลงโดยปริยายอีกด้วย เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้กำหนดเงื่อนไขให้เจ้าพนักงานของรัฐเข้าดำเนินคดีความผิดอันยอมความได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากตัวผู้เสียหายก่อนเท่านั้น[3]

---

[1] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 71

[2] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) บัญญัติว่า "บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้ (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้"

[3] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 121 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง วรรคสอง แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ"

ปัญหาดังกล่าวนอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายอาญาได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาที่มุ่งปกป้องคุ้มครองสังคมให้พ้นจากปัญหาอาชญากรรมได้แล้วยังก่อให้เกิดปัญหาแก่ทายาทของผู้เสียหายในการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่รัฐได้กำหนดแนวทางในการช่วยเหลือไว้หลายประการเพื่อให้ได้รับทรัพย์สินคืนหรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนบรรเทาความเสียหายได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ทายาทของผู้เสียหายที่มีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้สมตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา

ดังนั้นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์จึงเป็นประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญสมควรที่จะนำมาศึกษาและพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจน เพื่อคุ้มครอง ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาให้ได้รับความยุติธรรมถึงแม้ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม เหมือนดังเช่นความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทที่รัฐได้ให้อำนาจทายาทของผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 วรรคสอง ความว่า “ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ให้บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย” ซึ่งมาจากเหตุผลที่ว่าความเสียหายจากการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทได้เกิดกับทายาทของผู้ถูกหมิ่นประมาทโดยทางอ้อมด้วยนั่นเอง ซึ่งจากเหตุผลเดียวกันก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในความผิดฐานอื่นๆ ทายาทก็ได้รับความเสียหายโดยทางอ้อมด้วยเช่นเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาระบบการดำเนินคดีอาญา มาตรการบังคับทางอาญาและการลงโทษ และแนวคิดเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้

2.2 เพื่อให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันและปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในประเทศไทย

2.3 เพื่อศึกษาการดำเนินคดีในต่างประเทศซึ่งผู้วิจัยได้เลือกที่จะศึกษาการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ อันถือได้ว่าเป็นประเทศที่ได้มีการพัฒนากฎหมายมาอย่างยาวนานและมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของประเทศไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2.4 เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศในประเด็นปัญหาการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อการเสนอแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

3. ขอบเขตการวิจัย

งานการค้นคว้าอิสระนี้มุ่งศึกษา หลักการระบบและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา แนวคิดในความผิดอันยอมความได้ การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในอดีตและปัจจุบันในปัญหาเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายเพื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศโดยประเทศที่จะนำมาศึกษา ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเพื่อสรุปเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ให้สามารถดำเนินคดีอาญาได้เมื่อสิทธิดำเนินคดีอาญายังไม่ระงับลงตามกฎหมายที่บัญญัติไว้

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งจะได้ศึกษาค้นคว้าจาก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารราความแพ่ง พระราชบัญญัติต่างๆ บทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศหนังสือตำราคำอธิบายกฎหมายไทยและต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารทางวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ

5. สมมติฐานของการวิจัย

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้ (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้” กล่าวคือให้อำนาจจัดการแทนแก่ทายาทของผู้เสียหายไว้เฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายบาดเจ็บ

จนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น ทำให้กรณีที่ผู้เสียหายในความผิดอาญาอันยอมความได้ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ทายาทไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ ก่อให้เกิดกรณีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เสียหาย เกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาไปหากมีการแก้ไขโดยบัญญัติใหม่ความว่า “มาตรา 5 บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้ (2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเฉพาะแต่ในความผิดซึ่งผู้เสียหายถึงแก่ความตายหรือไม่สามารถจะจัดการเองได้” จะก่อให้เกิดสิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาได้กว้างขวางขึ้นเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์มรดกที่จะตกทอดได้แก่ตน และทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมายต่อไป

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบและเข้าใจถึงหลักการ ระบบ และแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาและการลงโทษ และแนวคิดเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้

6.2 ทำให้ทราบและเข้าใจกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในอดีตและปัจจุบัน และทราบถึงขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี การให้ความหมายของผู้เสียหายที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญา และปัญหาการดำเนินคดีอาญาของรัฐและผู้เสียหาย และปัญหากรณีผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย

6.3 ทำให้ทราบถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการดำเนินคดีอาญา ระบบการดำเนินคดีอาญา และปัญหาการดำเนินคดีอาญา ของผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ในต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ

6.4 สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการปรับแก้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีความสมบูรณ์พร้อมที่จะอำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้ได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง

บทที่ 2
หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายอาญาคือ กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษ[4] กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งที่รัฐต่างๆ ใช้ในการปกครองประชาชน โดยมุ่งหมายที่จะให้เกิดความสันติสุขในการอยู่ร่วมกันซึ่งหากปรากฏว่ามีการกระทำความผิดที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้เกิดสภาพบังคับแก่ผู้กระทำความผิด แม้ตัวผู้เสียหายจะถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม เพราะความตายของผู้เสียหายเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจากสิทธิในการดำเนินคดี กฎหมายจึงไม่ได้บัญญัติให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงแต่อย่างใด[5] แต่ในทางตรงกันข้ามหากตัวผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายสิทธิในการดำเนินคดีอาญาจะระงับลงทันที เพราะการกระทำความผิดและโทษที่จะบังคับเป็นเรื่องเฉพาะตัว[6] ในการดำเนินคดีอาญาเพื่อให้เกิดสภาพบังคับจะมีกฎหมายอาญาในส่วนวิธีสบัญญัติ เรียกว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดอำนาจหน้าที่ต่างๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ ซึ่งจะมีหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่แต่ละรัฐได้นำมาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังจะได้กล่าวถึงในบทที่ 2 นี้ต่อไป

---

[4] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 14-15

[5] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2349/2547โจทก์เป็นนิติบุคคลฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ แล้วโจทก์ถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดและพิพากษาให้ล้มละลาย แม้จะถือว่าโจทก์สิ้นสภาพบุคคลก็หาได้มีกฎหมายบัญญัติว่า ในคดีอาญานั้นเมื่อโจทก์สิ้นสภาพบุคคลหรือตายแล้ว ให้คดีอาญาระงับไปคงมีแต่คดีอาญาเลิกกันและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตาม ป.วิ.อ. มาตรา 37 และมาตรา 39 กับคดีอาญาเลิกกันตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 7 เท่านั้น คดีนี้เป็นคดีอาญาอยู่ระหว่างรอการอ่าน คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นยังมีผลบังคับอยู่ จะนำ ป.วิ.พ. มาตรา 132 (3) มาใช้บังคับมิได้ เมื่อโจทก์มิได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ หรือมีเหตุทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ และจำเลยทั้งสอง มิได้นำเงินตามจำนวนในเช็คมาชำระภายในสามสิบวันนับแต่ได้รับหนังสือจากผู้ทรงว่าธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คหรือมูลหนี้ที่ออกเช็คสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด จำเลยทั้งสองจะขอให้ศาลจำหน่ายคดีหาได้ไม่

[6] คนึง ฦาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561. หน้า 150

1. หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญาที่ประเทศต่างๆ ใช้กันอยู่ทั่วไปจะมีอยู่ด้วยกัน 3 หลักการใหญ่ๆ คือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution) และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน เป็นหลักการที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งในการดำเนินคดีตัวผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดจะต่อสู้กันเหมือนคดีแพ่ง โดยมีศาลที่วางตัวเป็นกลางเป็นผู้ชี้ขาดตัดสินคดีการดำเนินคดีอาญาตามหลักดังกล่าวนี้ผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี จึงมีผลทำให้ผู้เสียหายที่มีฐานะยากจนไม่สามารถที่จะดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้แม้จะมีความต้องการที่จะดำเนินคดีอาญาเอาผิดกับผู้กระทำก็ตาม[7]

การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนนั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เสียหาย ส่วนประชาชนคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องไม่สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนได้ซึ่งจะแตกต่างจากหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่รัฐให้อำนาจประชาชนคนอื่นที่จะดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้ด้วยเพราะโดยหลักการของกฎหมายอาญานั้นเป็นเรื่องปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมประชาชนทุกคนถือว่าได้รับความเสียหายจึงมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนนั้นมีความใกล้เคียงกันกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นอย่างมากซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่มีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน ตามแนวคิดของลัทธิปัจเจกชนนิยม ซึ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองนั้นหลักการนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและควบคุมปัญหาอาชญากรรมประชาชนทุกคนในรัฐถือว่าได้รับความเสียหายเมื่อมีการกระทำสิ่งที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้นเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นสังคมได้รับผลกระทบไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ประชาชนทุกคนที่อยู่ในสังคมนั้นย่อมมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญากับบุคคลที่ได้กระทำความผิดอาญาได้แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรงตัวอย่างเช่นนายแดงถูกทำร้ายร่างกายนายดำ หรือบุคคลอื่นๆ ก็มีอำนาจฟ้องผู้ที่ทำร้ายร่างกายนายแดงได้โดยอ้างตนเองเป็นผู้เสียหาย

---

[7] อุทัย อาทิเวช. *ผู้เสียหาย.* กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พริ้นติ้ง. 2562. หน้า 9-19

ในนามของแผ่นดิน ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนและเป็นต้นแบบที่สำคัญได้แก่ประเทศอังกฤษ[8]

ในประเทศอังกฤษการฟ้องคดีส่วนใหญ่จะมีการฟ้องโดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นหัวหน้า แต่ผู้เสียหายหรือประชาชนคนอื่นก็สามารถฟ้องได้โดยอ้างว่าตนเป็นผู้เสียหายในนามของแผ่นดิน[9] และในปี ค.ศ. 1879 ประเทศอังกฤษเห็นว่าเอกชนไม่สามารถฟ้องคดีได้ทุกเรื่อง เพราะบางเรื่องเป็นความผิดสำคัญเกี่ยวกับรัฐและพระมหากษัตริย์ ประชาชนทั่วไปไม่สามารถจะล่วงรู้ได้ จึงได้ตั้งเจ้าพนักงาน the Director of public prosecutions หรือ D.P.P ขึ้นมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานในความผิดอาญาบางฐานที่สำคัญ หรือเข้าไปดำเนินคดีอาญาที่ประชาชนฟ้องไว้แล้วได้ถอนฟ้องไป และให้คำแนะนำช่วยเหลือตำรวจหรือประชาชนทั่วไปในการดำเนินคดีอาญา[10] จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1986 ได้มีการจัดตั้งองค์กร Crown Prosecution Service (CPS) โดยให้อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของ Director of public prosecution (D.P.P.) และมี Attorney- Gernerral[11] เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี มีการกำหนดให้ CPS มีอำนาจหน้าที่ฟ้องคดีอาญาตลอดจนมีอำนาจควบคุมการฟ้องคดีอาญาของประชาชนโดยเข้าไปดำเนินคดีนั้นด้วยตนเอง และมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งให้ประชาชนระงับการฟ้องคดีได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งการสั่งคดีของ CPS เป็นไปตามหลักดุลพินิจ โดยพิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะและจากพยานหลักฐานว่า มีเพียงพอที่จะฟ้องเอาผิดจำเลยได้หรือไม่ การที่ประเทศอังกฤษได้จัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้นมีผู้เห็นว่าประเทศอังกฤษได้ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐด้วยแต่ก็ยังคงหลักการเดิมเอาไว้[12] หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของอังกฤษได้นำเข้ามาใช้ในประเทศไทยในอดีตและเป็นที่มาส่วนหนึ่งของอำนาจฟ้องของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 (2) ของประเทศไทยในปัจจุบัน

---

[8] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 60

[9] พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์. *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย*.วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2545. หน้า 29

[10] คณิต ณ นคร. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 307

[11] Attorney-General เป็นตำแหน่งทางการเมือง แต่งตั้งโดยพระราชินีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐบาลในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวสาธารณประโยชน์และคดีอาญาบางประเภท ให้คำแนะนำแก่กระทรวง ทบวง กรม ในปัญหาข้อกฎหมาย ให้ความยินยอมแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีให้สินบนเจ้าพนักงาน และดูแลงานของ Director of Public Prosecutions ในการฟ้องคดีอาญา

[12] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 60-61

1.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เป็นหลักการที่เกิดขึ้นใหม่หลังหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศภาคพื้นยุโรป และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร(Civil Law) โดยมีแนวความคิดว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขในสังคมถือเป็นหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นความเสียหายไม่ได้ส่งผลกระทบแก่ผู้เสียหายโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเกิดผลกระทบแก่สังคมโดยรวมอีกด้วย ดังนั้นรัฐจึงมีหน้าที่ต้องปราบปรามการกระทำความผิด เพื่อคืนความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม สำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิเพียงร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เอง[13] อย่างไรก็ตามประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐบางประเทศก็มีการอนุโลมให้ประชาชนผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ด้วยซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนที่นำเข้ามาปรับใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสเปน[14] และประเทศไทย[15] แต่ก็มีประเทศที่เคร่งครัดไม่ได้ให้สิทธิเอกชนฟ้องคดีอาญาเนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้อยู่แล้ว เช่นสาธารณรัฐฝรั่งเศส[16] ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น[17] เป็นต้น

ในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งรัฐจะมีเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะทำการจับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง และบังคับโทษ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ แต่เนื่องจากประเทศไทยในอดีตก่อนการปฏิรูปกฎหมายในรัชกาลที่ 5 ได้ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษมาก่อน ดังนั้นในการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงยังคงหลักการดังกล่าวไว้ให้อำนาจประชาชน มีสิทธิฟ้องร้องคดีอาญาได้โดยจำกัดให้เฉพาะ

---

[13] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 17

[14] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษา กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 97

[15] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 (2)

[16] อลงกรณ์ กลิ่นหอม. *สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2541. หน้า 58-59

[17] วราพงษ์ สิงห์มณี. *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2555. หน้า 125

ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น ส่วนประชาชนคนอื่นที่ไม่ได้รับความเสียหายโดยตรงไม่มีอำนาจฟ้องการให้อำนาจในการฟ้องคดีอาญาแก่ผู้เสียหายในประเทศไทยนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ได้แก่

ข้อดี

(ก) เป็นการถ่วงดุลอำนาจรัฐ เมื่อเกิดการกระทำที่ไม่ชอบของเจ้าหน้าที่รัฐหรือเหตุอื่นใดที่อาจทำให้รัฐไม่ฟ้องคดีอาญา[18]

(ข) เป็นการช่วยเหลือหรือกระทำการแทนรัฐในการดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นการควบคุมอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสีย

(ก) ผู้เสียหายใช้การดำเนินคดีอาญาเพื่อตัดอำนาจฟ้องของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดไม่ให้ได้รับโทษเพื่อแลกกับค่าตอบแทน ในความผิดอาญาแผ่นดิน[19]

(ข) ผู้เสียหายใช้การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องสิ่งตอบแทนจากผู้กระทำความผิดเกินกว่าที่จะพึงได้โดยชอบด้วยกฎหมายมีความมุ่งหมายเพื่อการแก้แค้นทดแทน

(ค) เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวได้

---

[18] คำพิพากษาศาลีกาที่ 2236-2237/2550 (คดีนี้ นายโชติ วัฒนเชษฐ์ บิดาผู้ตายเป็นโจทก์ฟ้อง จำเลย นายวิสุทธิ์ บุญเกษมสันติ และภายหลัง พนักงานอัยการ ได้ฟ้องจำเลย หลังจากที่เคยมีคำสั่งไม่ฟ้องมาก่อน)

[19] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9334/2538 หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องอันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองแก่จำเลยทั้งจะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริงหากปรากฏว่าคดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกันแม้ว่าเป็นการกระทำกรรมเดียวกันก็ถือไม่ได้ว่าการกระทำกรรมนั้นจำเลยเคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดอันจะมีผลทำให้สิทธินำคดีมาฟ้องในความผิดกรรมนั้นระงับไปไม่ คดีนี้โจทก์ได้อุทธรณ์ว่าคดีก่อนคือคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 548/2537 ของศาลชั้นต้นซึ่งเด็กหญิง ส. เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในความผิดกรรมเดียวกันกับคดีนี้มีพฤติการณ์ว่าโจทก์ในคดีนั้นจะดำเนินคดีโดยสมยอมโดยไม่สุจริตเพราะขณะเกิดเหตุที่จำเลยขับรถจักรยานยนต์ชนเด็กชายว.ผู้เสียหายคดีนี้เด็กหญิงส. โจทก์คดีก่อนนั้นเป็นคนนั่งซ้อนท้ายมากับรถจักรยานยนต์ของจำเลยเมื่อเกิดเหตุแล้วทนายโจทก์คดีนั้นก็ได้รับยื่นฟ้องจำเลยอีกทั้งเด็กหญิงส. โจทก์คดีนั้นและจำเลยต่างก็เป็นลูกจ้างของทนายจำเลยคดีนี้ด้วยกันนอกจากนี้ยังปรากฏด้วยว่าทนายโจทก์คดีก่อนนั้นก็เป็นบุตรของทนายจำเลยคดีนี้และอาศัยอยู่ด้วยกันด้วยและในการดำเนินคดีก่อนทนายโจทก์เพียงแต่นำนางส. มารดาเด็กหญิง ส. ซึ่งไม่รู้เห็นเหตุการณ์ในขณะเกิดเหตุมาเบิกความต่อศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเพียงปากเดียวเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องคดีนั้นเพราะเห็นว่าคดีไม่มีมูลข้ออ้างตามอุทธรณ์ของโจทก์เช่นนี้หากฟังได้ว่าเป็นความจริงย่อมส่อแสดงว่าคดีก่อนโจทก์ในคดีนั้นได้ฟ้องร้องดำเนินคดีแก่จำเลยในลักษณะสมยอมกันเป็นการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตเพื่อหวังผลเพียงต้องการตัดสิทธิผู้เสียหายและพนักงานอัยการโจทก์คดีนี้มิให้มีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีแก่จำเลยซ้ำสองได้อีกเท่านั้นย่อมถือไม่ได้ว่าคดีก่อนได้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่จำเลยอย่างแท้จริงสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ในคดีนี้หาได้ระงับไปไม่

2. แนวความคิดเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญา มีขึ้นเพื่อกำหนดขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญา รวมถึงการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิต่างๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ตำรวจ อัยการ และศาล โดยมุ่งค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละคดี[20] ระบบการดำเนินคดีอาญามีอยู่ด้วยกัน 2 ระบบใหญ่ ได้แก่ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนแต่อย่างไรก็ตามบางประเทศได้นำทั้งสองระบบเข้ามาใช้ร่วมกันเรียกว่าระบบผสม[21] เช่น ประเทศไทย ซึ่งเมื่อมีการนำไปปฏิบัติก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้เท่าที่ควรเพราะแนวคิดของทั้งสองระบบมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญหลายประการ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

2.1 ระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่ใช้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ และได้แพร่ขยายออกไปในประเทศที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษและประเทศอื่นๆ อีกหลายประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสิงคโปร์ เป็นต้น[22] ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลของระบบกล่าวหามามากพอสมควรเนื่องจากมีนักกฎหมายไทยที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษจำนวนหนึ่งที่ได้เป็นผู้วางรากฐานของระบบกฎหมายในประเทศไทยในอดีต และยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน[23]

ระบบบกล่าวหาเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่แยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจตัดสินชี้ขาดคดีโดยอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องเป็นการใช้อำนาจบริหารของตำรวจและอัยการส่วนอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นการใช้อำนาจตุลาการของศาล

---

[20] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *คำอธิบาย วิชาสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2561. หน้า 544-545

[21] อุทัย อาทิเวช. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้า 2-36

[22] สมยศ ไชประพาย. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10 เรื่อง บทบาทอำนาจของศาลยุติธรรมในการพิจารณาคดีระบบไต่สวน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 5

[23] กิตติศักดิ์ ปรกติ. *การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2556. หน้า 70

ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งศาลต้องทำตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดีเสมือนหนึ่งว่าเป็นกรรมการในการตัดสินการเล่นกีฬา ที่ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยต่างเป็นผู้เล่น[24] ศาลจะไม่ลงไปค้นหาพยานหลักฐานเอง แม้ว่าศาลจะเห็นความบกพร่องที่ควรจะเพิ่มเติมของพยานหลักฐานที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้นำเสนอเข้ามาในคดีก็ตามการที่ศาลวางตัวเป็นกลางดูเหมือนว่าเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายแต่ในความเป็นจริงรัฐที่เป็นฝ่ายโจทก์มีอัยการที่มีความรู้เชี่ยวชาญในด้านกฎหมาย ต่างกันกับฝ่ายจำเลยซึ่งในบางกรณีไม่ได้มีความรู้ในเรื่องกฎหมายเลย และหากจำเลยที่มีฐานะยากจนด้วยแล้วปัจจัยในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้กับโจทก์แทบจะไม่มี จึงอาจกล่าวได้ว่าในทางความเป็นจริงระบบกล่าวหาขาดการสร้างความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างแท้จริง[25]

ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหาคือต้องมีคู่ความในการดำเนินคดี ซึ่งจะเป็นฝ่ายผู้กล่าวหาฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ ตัวผู้ได้รับความเสียหาย หรือประชาชนคนอื่น หรือเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งในการพิจารณาคดีจะทำโดยเปิดเผยต่อประชาชน มีคณะลูกขุนเป็นตัวแทนของประชาชนทั่วไปที่เข้าไปมีส่วนร่วมและเป็นสักขีพยานในการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาการดำเนินคดีจะต่อสู้กันด้วยวาจาหลักฐานที่ปรากฏต่อหน้าศาลและได้นำเข้าสำนวนของศาลแล้วเท่านั้นที่จะนำมาใช้ในการวินิจฉัยคดี

ในระบบกล่าวหาคู่ความทั้งสองฝ่ายจะเป็นปรปักษ์กันอย่างชัดเจน ใช้วิธีการถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเพื่อทำลายน้ำหนักคำพยาน โดยอาศัยเทคนิคของทนายความมุ่งหวังที่จะชนะคดีแต่เพียงอย่างเดียวในบางครั้งอาศัยโอกาสในขณะที่พยานอยู่ในสภาวะที่กดดันทางอารมณ์หรือความกลัว หรือความเป็นเด็กหรือบุคคลที่เป็นพยานในครั้งแรก ทำให้คำตอบคำถามค้านที่ได้คาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้มาก[26] ระบบกล่าวหาพนักงานอัยการกับจำเลยสามารถต่อรองกันโดยจำเลยจะได้รับประโยชน์บางอย่างจากพนักงานอัยการหากให้คำรับสารภาพ เพื่อที่จะทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ซึ่งแตกต่างกันกับระบบไต่สวนที่ไม่ให้ความสำคัญของคำรับสารภาพของจำเลยเพราะต้องการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นในคดีให้ได้เพื่อนำมาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป[27]

---

[24] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *คำอธิบาย วิชาสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2561. หน้า 550

[25] อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. *ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550. หน้า 232

[26] อุทัย อาทิเวช. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้า 20

[27] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 10

2.2 ระบบไต่สวน

ระบบไต่สวน เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่นิยมใช้กันอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือซีวิลลอว์ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐอิตาลี ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ราชอาณาจักรเบลเยี่ยม และราชอาณาจักรสเปน เป็นต้น[28] ซึ่งประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้กฎหมายในกลุ่มซิวิลลอว์ระบบการพิจารณาคดีอาญาจึงควรเป็นระบบไต่สวนแต่ประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบกล่าวหา จึงทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบผสมของทั้งสองระบบผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

ระบบไต่สวนเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีศาลเป็นองค์กรหลักในการดำเนินคดีทั้งหมดมุ่งในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้น คู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริง แนวคิดของระบบไต่สวนในอดีต มีอยู่ว่าจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาเป็นกรรมในคดีที่ถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำผิด จึงต้องถูกตรวจสอบจากศาลโดยวิธีการต่างๆ การที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมในคดีทำให้ระบบไต่สวนมีความเลวร้ายถึงขั้นใช้วิธีการทรมานร่างกายจำเลยเพื่อค้นหาความจริงจากจำเลย ทำให้การพิจารณาคดีระบบไต่สวนไม่ได้รับความนิยมในช่วงเวลาหนึ่ง[29] แต่ภายหลังจากนั้นหลักสิทธิมนุษยชนได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับแนวคิดดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปและได้ยกฐานะของจำเลยให้เป็นประธานในคดีได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และมีสิทธิต่างๆ มากกว่าในอดีต[30]

ประเทศที่เป็นต้นแบบที่สำคัญของระบบไต่สวน ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส การใช้ระบบไต่สวนในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลหรือผู้พิพากษาจะเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีในชั้นศาลจะมีผู้พิพากษาไต่สวนมาทำหน้าที่แสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ผู้พิพากษาสอบสวน ในอดีตผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งขังผู้ถูกไต่สวนไว้ในระหว่างการไต่สวนได้ แต่ภายหลังได้มีการจำกัดอำนาจดังกล่าวลงในการไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนจะทำเป็นความลับเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกไต่สวน ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการไต่สวนจะถูกรวบรวมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในสำนวนการไต่สวน

---

[28] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 33

[29] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *คำอธิบาย วิชาสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2561. หน้า 552

[30] อุทัย อาทิเวช. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน. ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้า 29

และสำนวนดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในการพิจารณาคดีในชั้นศาลต่อไป ในชั้นพิจารณาคดีศาลหรือผู้พิพากษาจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีทั้งหมดในการสืบพยานฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย มีหน้าที่เพียงสนับสนุนในการทำหน้าที่ของศาล และในการถามพยานศาลจะเป็นผู้ถามก่อนเมื่อศาลถามเสร็จแล้วจึงจะอนุญาตให้ฝ่ายโจทก์และจำเลยถามต่อไปได้[31]

ในระบบไต่สวน การที่เจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ และศาลเป็นตัวแทนของรัฐในฐานะผู้รักษากฎหมายและบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความจริงเป็นหน้าที่ของรัฐ จึงอำนวยความยุติธรรมให้กับผู้เสียหายและผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนได้ดี แต่ในทางกลับกันการที่เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจมาก การควบคุมให้ปฏิบัติหน้าที่โดยถูกต้องชอบธรรมไม่ลุแก่อำนาจ หรือใช้อำนาจโดยมิชอบเป็นไปได้ยาก จึงอาจเป็นปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอาจจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นจำเลยได้ง่ายเช่นกัน[32] ดังนั้นการใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดีอาญา คุณภาพของผู้ปฏิบัติจึงมีส่วนสำคัญยิ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

2.3 ระบบผสม

ในปัจุบันระบบไต่สวน หรือระบบกล่าวหา มีแนวโน้มที่รัฐต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือกฎหมายจารีตประเพณี จะเลือกใช้ทั้งสองระบบร่วมกัน โดยเลือกเอาข้อดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาถึงจารีตประเพณีในแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่ใช้ระบบไต่สวนได้นำเอาระบบลูกขุนของประเทศอังกฤษที่เป็นระบบกล่าวหามาใช้ในการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1789 หรือกรณีของประเทศไทยซึ่งในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นใช้ระบบกล่าวหาแต่ก็ได้นำระบบไต่สวนมาบัญญัติไว้ เช่น มาตรา 131 ที่ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิของผู้ต้องหาด้วย หรือในชั้นพิจารณาคดีของศาล มาตรา 228 ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้เอง หรือมาตรา 244/1 ที่ให้อำนาจศาลสั่งตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใดโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้หากมีความจำเป็นต้องใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นสำคัญแห่งคดีแต่ในทางปฏิบัติไม่ได้มีการปฏิบัติตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เพราะมีความขัดแย้งกันเองของระบบกล่าวหากับระบบไต่สวนที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวหาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดก็จำต้องแสวงหาพยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ความผิด

---

[31] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 24-29

[32] อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. *ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550. หน้า 238

ของผู้ต้องหาเป็นสำคัญ ปรากฏจากระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 บางตอนว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพอมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีไม่”[33] หรือในชั้นพิจารณาคดีของศาลเมื่อต้องวางตัวเป็นกลางตามประมวลจริยธรรมตุลาการ หมวด 2 จริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ทางอรรถคดีข้อ 9 กำหนดไว้ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายของแต่ละฝ่ายที่จะทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”[34] ซึ่งเป็นหลักการของระบบกล่าวหาหากไปใช้ระบบไต่สวนเรียกสอบพยานที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายใดอีกฝ่ายหนึ่งก็จะถูกโต้แย้งถึงความเป็นกลางได้ เมื่อมีความไม่ชัดเจนดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันในการดำเนินคดีอาญาบางประเภท เช่นการดำเนินคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การดำเนินคดีในศาลปกครอง หรือในการดำเนินคดีอาญาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ[35] จึงได้มีการบัญญัติให้ชัดเจนไปเลยว่าให้ใช้ระบบไต่สวนในการดำเนินคดีที่เกิดขึ้น

---

[33] ระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพอมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็นด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดีบางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวชิงพริบสอบสวนตัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้นหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสซักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้”

[34] ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. 19 เมษายน 2561 จาก elib.coj.go.th

[35] พระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไป โดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติ และข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้

3. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาและการลงโทษ

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นและมีการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการของคดีอาญาจนศาลได้มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงแล้วมาตรการสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือการบังคับคดีทางอาญาซึ่งมีตั้งแต่การประหารชีวิตเพื่อตัดออกจากสังคมอย่างถาวร จำคุกหรือกักขังเพื่อตัดออกจากสังคมชั่วคราว ปรับหรือริบทรัพย์สินเพื่อลงโทษในทางเศรษฐกิจ และมาตรการอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปราบปราม ยับยั้งและป้องกันปัญหาอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นในสังคม

มาตรการบังคับทางอาญา หมายถึง มาตรการบังคับต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา ได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น เช่น การยึดทำลายวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท หรือการให้จำเลยเสียค่าใช้จ่ายในการโฆษณาคำพิพากษา เหล่านี้ เป็นต้น[36]

โทษ คือเครื่องมือทางกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้กับมนุษย์ด้วยกันเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมาย[37] การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะมีสภาพบังคับทางอาญาเรียกว่าโทษ ลักษณะของโทษจะต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ และรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้มีอำนาจบังคับใช้โทษทางอาญา[38]

3.1 แนวคิดในการลงโทษ

3.3.1 แนวคิดของสำนักคลาสสิก เกิดขึ้นในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมีแนวคิดเป็นไปในทางนามธรรม โดยซีซาร์ เบ็คคาเรีย ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของสำนักนี้เห็นว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญที่สุดคือเพื่อป้องกันอาชญากรรม การลงโทษต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และมีความหนักเบาเหมาะสมกับความร้ายแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ซีซาร์ เบ็คคาเรีย ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษที่โหดร้ายป่าเถื่อนหรือการทรมานและไม่ควรใช้โทษประหารชีวิต เพราะไม่ได้ทำให้อาชญากรรมลดลง ควรใช้วิธีการจำคุกไว้ตลอดชีวิตแทน[39]

---

[36] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญชน. 2560. หน้า 441

[37] ธานี วรภัทร์. *หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2557. หน้า 22

[38] สหธน รัตนไพจิตร. *วัตถุประสงค์ของการลงโทษ:ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2527. หน้า 9-10

[39] อัจฉรียา ชูตินันทน์. *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2561. หน้า 224

3.3.2 แนวคิดของสำนักนีโอคลาสสิก แนวคิดของสำนักนี้ส่วนใหญ่ก็สอดคล้องกับแนวความคิดของสำนักคลาสสิค เพียงแต่คิดเพิ่มเติมขึ้นมาอีกว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในความรู้สึกผิดชอบ เช่น คนโรคจิต ปัญญาอ่อน เป็นเด็ก ดังนั้นการลงโทษจึงควรรับฟังพยานต่างๆ ที่พิสูจน์ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีดังกล่าวในการลงโทษด้วย[40]

3.3.3 แนวคิดของสำนักพอสิทีฟ แนวคิดของสำนักนี้เห็นว่าการกระทำความผิดนั้นมีสาเหตุมาจากธรรชาติ หรือทางชีววิทยา จึงไม่เห็นด้วยกับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน หรือลงโทษเพื่อให้บุคคลอื่นหวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิด แต่ควรลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำความผิดและมุ่งหมายที่จะแก้ไขสาเหตุของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นไม่ให้เกิดซ้ำ

3.2 วัตถุประสงค์ในการลงโทษ

วัตถุประสงค์หลักในการลงโทษก็เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นซ้ำอีก ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษประหารชีวิต จำคุก หรือวิธีการอื่นใด รวมถึงการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็เพื่อให้สังคมนั้นปลอดจากปัญหาอาชญากรรม[41] นอกจากวัตถุประสงค์หลักแล้วยังมีวัตถุประสงค์อื่นๆ อีกได้แก่

3.2.1 เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน[42] วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นเป็นหลักการที่มีความเก่าแก่ที่สุด แต่เดิมการลงโทษมีวิธีการที่โหดร้าย มีลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟัน ทำความผิดอย่างไรก็จะได้รับโทษอย่างนั้น ตัวอย่างปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายของพระเจ้าฮัมมูราบีมาตรา 196 “ความว่า ผู้ใดทำลายดวงตาของผู้อื่น ผู้นั้นจะถูกทำลายดวงตาด้วยเช่นกัน”[43] ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้นหลักสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาและยอมรับกันอย่างกว้างขวาง วิธีการลงโทษดังกล่าวจึงไม่เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศ

3.2.2 เพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้ง[44] วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งนอกจากต้องการให้มีผลต่อตัวผู้กระทำความผิดเองแล้วยังต้องการให้มีผลแก่บุคคลทั่วไปด้วยเพื่อไม่ให้คิดกระทำความผิดขึ้นอีก ในอดีตเพื่อวัตถุประสงค์ในการข่มขู่บุคคลทั่วไปได้มีการประหารชีวิตโดยเปิดเผยต่อหน้าประชาชน และในบางประเทศมีการลงโทษโดยใช้วิธีที่รุนแรงและโหดร้าย

---

[40] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 225-226

[41] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 211

[42] “เรื่องเดียวกัน”.หน้า 207

[43] คณพล จันทน์หอม. *รากฐานกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2558. หน้า 91

[44] อัจฉรียา ชูตินันทน์. *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561. หน้า 208

3.2.3 เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม[45] วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมนี้มีแนวคิดว่าโดยปกติผู้กระทำความผิดจะไม่ค่อยมีผู้คบค้าสมาคมด้วยอยู่แล้ว การตัดผู้กระทำความผิดออกไปจะทำให้สังคมปลอดภัยจากอาชญากรรมมากขึ้น ซึ่งการตัดออกจากสังคมมีทั้งแบบถาวร และแบบชั่วคราว เช่นการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตเป็นการตัดออกไปจากสังคมแบบถาวร หรือจำคุกไว้โดยมีกำหนดเวลาเป็นการตัดออกไปจากสังคมเป็นการชั่วคราว

3.2.4 เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด[46] วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดนี้มีแนวคิดว่า เมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องปล่อยตัวผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมควรที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวกลับใจเป็นคนที่ดีของสังคม โดยระหว่างที่อยู่ในการควบคุมของรัฐควรมีการฝึกหัดอาชีพ การให้การศึกษา การอบรมศาสนาและศีลธรรม และการรักษาพยาบาลทางกายและจิตใจ ให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าไปอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข

ดังนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้นการที่กฎหมายมีช่องว่างทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการดำเนินคดีอาญาไปในความผิดอันยอมความได้เพียงเพราะเหตุผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์จึงควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่กระบวนการตามแนวคิดและวัตถุประสงค์ต่างๆ ในการลงโทษต่อไป

---

[45] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 210

[46] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบาย กฎหมายอาญาภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พริ้นติ้ง. 2551. หน้า 846-848

4. แนวคิดเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้

การยอมความกันในคดีอาญามีพื้นฐานมาจากแนวคิดที่ว่า การที่จะต้องดำเนินคดีอาญาจนถึงที่สุดทุกกรณีที่มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นจะทำให้สังคมมีสภาพเด็ดขาด ไม่มีการประนีประนอมต่อกันอันจะทำให้สังคมเกิดความแตกแยกยิ่งขึ้นอาจนำมาซึ่งลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข[47] จึงได้มีการบัญญัติให้ความผิดบางประเภทที่มีความเสียหายต่อเอกชนเป็นการส่วนตัวและมีความเป็นอาชญากรรมไม่มากสามารถระงับลงได้โดยผู้เสียหายยินยอมระงับคดีที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้มีการบัญญัติให้คดีอาญาประเภทนี้ระงับลงเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายเอาไว้แต่อย่างใด

ในอดีตการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยได้ให้เอกชนเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้เองโดยอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ขยายไปถึงความผิดที่เกิดกับญาติพี่น้องของตนด้วย ดังปรากฏในกฎหมายลักษณะรับฟ้องบทที่ 2 ความว่า“มาตราหนึ่งมิใช่คดีตนแลคดีบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ป้าน้า อา บุตร ภรรยา ญาติพี่น้องตน เก็บเอาเนื้อความผู้อื่นซึ่งมิได้เป็นเนื้อความเรื่องเดียวกัน มากฎหมายร้องฟ้อง ผู้นั้นบังอาจให้ยากแก่ความเมืองท่านๆ ว่าละเมิดให้ไหมโดยยศถาศักดิ์ อย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณา”[48] และยังให้อำนาจที่จะยอมความคดีอาญาได้เมื่อไม่ประสงค์จะเอาความกันดังปรากฏในกฎหมายลักษณะตระลาการ ข้อที่ 9 ความว่า “มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลายมีคดีในกระทรวงใดๆ ในแว่นแคว้นหรือนอกแว่นแคว้นก็ดี และลูกความทั้งสองข้างให้หนังสือเอกสารยอมกันต่อตระลาการว่ามิว่ากันแล้ว ท่านว่ามันเอาหนังสือยอมนั้นได้เป็นสัญญา อยู่มาข้างหนึ่งทำหนังสือท้วงติงยอมความลุกปลุกความนั่งแปรถ้อยคืนคำว่ามิยอมเล่าไซร้ ท่านบมิให้ฟังคำมันคนร้ายแปรถ้อยคำกว่านั้นเลย ท่านให้ฟังเอาหนังสือยอมนั้นเป็นสัญญาฯ”[49] แต่ในปัจจุบันอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ถูกจำกัดลงไม่สามารถจัดการแทนญาติพี่น้องได้อย่างกว้างเหมือนในอดีต

---

[47] วราพงษ์ สิงห์มณี. *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2555. หน้า 39-40

[48] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 71

[49] พชร์ ฐาปนดุล. *การสอบสวนคดีความผิดอันยอมความได้ก่อนมีการร้องทุกข์ตามระเบียบ*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 18

ลักษณะของความผิดที่ยอมความกันได้

1) มีความเป็นอาชญากรรมน้อย กล่าวคือความผิดที่เกิดขึ้นสังคมไม่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายยังคงดำรงอยู่ได้โดยปกติสุข หากความผิดที่เกิดขึ้นทำให้สังคมนั้นๆ เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย ประชาชนตื่นตกใจหวาดกลัว เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทำร้ายร่างกายสาหัส ลักษณะของความผิดเหล่านี้มีความเป็นอาชญากรรมสูงสังคมส่วนใหญ่ได้รับความกระทบกระเทือนจึงไม่สมควรที่จะกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้[50]

2) เอกชนได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนเป็นหลัก และต้องพิจารณาต่อไปถึงผลของการกระทำความผิดด้วยว่าได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนหรือส่วนรวมมากกว่ากัน หากเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมมากกว่าก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปจัดการดำเนินคดีอาญานั้นและไม่อาจจะยุติคดีได้ด้วยการยอมความระหว่างรัฐกับผู้กระทำความผิด ถ้าหากเอกชนได้รับความเสียหายเป็นการส่วนตัวและส่วนรวมไม่ได้รับผลกระทบเลยหรือได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อย เช่นนี้รัฐก็ต้องปล่อยให้เป็นสิทธิของเอกชนผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดหรือไม่ก็ได้ หากประสงค์จะดำเนินคดีก็ร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐจึงมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีตามความประสงค์ของผู้เสียหายจนคดีถึงที่สุดต่อไป[51]

3) ไม่มีผลกระทบของการดำเนินคดีอาญา เช่น ผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กฎหมายนำมาพิจารณาในการกำหนดให้ยอมความกันได้ เพื่อให้ครอบครัวที่เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคมดำรงอยู่ต่อไปได้ เช่นกฎหมายอาญาของไทยมาตรา 71 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่ผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานกระทำต่อกันหรือระหว่างพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน กฎหมายก็บัญญัติให้ยอมความกันได้ ซึ่งโดยปกติจะเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้หากผู้เสียหายเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันในทางครอบครัวตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย[52]

---

[50] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญชน. 2560. หน้า 169

[51] สุทธิพล ทวีชัยการ. กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา. ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 9. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้า 11-13

[52] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 12

การตกลงยอมความกันในคดีอาญา รัฐมีความพยายามที่จะนำมาใช้เพื่อระงับคดีอาญาที่เกิดขึ้นเพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและทำให้คดีที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โดยศาลหรือองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดตกลงยอมความกัน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับฝ่ายผู้เสียหายที่จะนำคดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้หรือไม่ ถ้าฝ่ายผู้เสียหายไม่สามารถนำคดีเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม รัฐก็ไม่สามารถที่จะจัดให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยในการยอมความของผู้เสียหายได้ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ สิทธิดำเนินคดีอาญาระงับลงโดยปริยาย การจัดให้มีการเจรจาระหว่างฝ่ายทายาทของผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดไม่อาจเกิดขึ้นได้ มีผลทำให้ทายาทของผู้เสียหายจะต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเอาเองทั้งที่มูลเหตุของเรื่องเกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ถือเป็นหน้าที่ของรัฐอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เพราะไม่สามารถที่จะควบคุมหรือยับยั้งอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นในรัฐของตัวเองได้ การที่รัฐเองกำหนดให้ความผิดอาญาใดสามารถยอมความกันได้ระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย แต่มีช่องว่างของกฎหมายที่แม้แต่รัฐเองยังไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นที่รัฐจำต้องพิจารณาหาทางแก้ไขต่อไป

บทที่ 3
การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย

1. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย

1.1 สมัยกรุงสุโขทัย

ในสมัยกรุงสุโขทัยนั้นกฎหมายต่างๆ เป็นไปตามหลักธรรมะและจารีตประเพณีที่เกิดจากเหตุผลตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีตามหลักธรรมะและศีลธรรมอันดีสืบทอดต่อๆ กันมา เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในการดำเนินคดีที่ปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงคาดการว่าน่าจะมีระบบการพิจารณาคดีหรือกฎหมายตระลาการแล้วดังข้อความที่ว่า “ลูกเจ้าลูกขุนผิแลผิดแผกแสกว้างกัน สวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยซื่อ บ่เข้าผู้ลัก มักผู้ซ่อน” และราษฎรอาจจะเข้าร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์หรือพ่อเมืองได้โดยตรง ดังข้อความที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกความว่า “ในปากประตู มีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั่น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจมันจะกล่าวเถิ่งเจ้าเถิ่งขุนบ่ไร้ ไปสั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยซื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม” ส่วนการลงโทษนั้นไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติโทษที่รุนแรงเหมือนดังเช่นที่ปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป[53]

ในสมัยกรุงสุโขทัยนี้ในการควบคุมอาชญากรรมนั้นเป็นหน้าที่ของประชาชนทั่วไป ยังไม่มีการกล่าวถึงตำรวจ ดังที่แปลความหมายจากศิลาจารึกบทที่ 15 และ 21 ได้ความว่า ผู้เสียหายติดตามผู้ร้ายไปจนถึงบ้านผู้ใด ในหมู่บ้านนั้นต้องช่วยเหลือหรือตามจับไปจนพ้นเขตตำบลหรือหมู่บ้านของพวกตน ถ้าผู้ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านกลับยับยั้งมิได้ช่วยเหลือและพวกบ้านใกล้เรือนเคียงต่างก็มิได้ช่วยแกล้งทำเฉยเมยหรือแก้ตัวอ้างว่าจับไม่ทันแล้วปล่อยให้ผู้ร้ายหนีไป บรรดาบุคคลดังกล่าวเหล่านี้นับว่าเป็นตัวการสมคบกัน มีโทษฐานเป็นตัวการหมดทุกคน ท่านให้ใช้หนี้สินและปรับไหมขโมยนั้นเสียด้วย[54] จะเห็นได้ว่าในสมัยกรุงสุโขทัยนั้นการปกครองมีลักษณะพ่อปกครองลูกและในการควบคุมอาชญากรรมนั้นเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ต้องคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

---

[53] แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2560. หน้า 61-68

[54] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. *รายงานวิจัยโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน อำนาจ แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2548. หน้า 155

1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีกฎหมายหลายเรื่องทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรโดยยึดถือจารีตประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งกรุงสุโขทัย ที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้แก่ คัมภีร์ธรรมสัตถัม หรือพระธรรมศาสตร์ ซึ่งมีเค้ามูลมาจากศาสนาฮินดู ถือเอาว่ากฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมะ คือเป็นกฎระเบียบทั้งปวงในโลก และได้มีการเพิ่มเติมพระราชโองการของพระมหากษัตริย์ที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อพระธรรมศาสตร์เข้าไป ผู้คนในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้เชื่อว่าพระธรรมศาสตร์เป็นของศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แม้แต่พระมหากษัตริย์เองก็ไม่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน[55]

ในสมัยนี้การฟ้องคดีอาญาประชาชนยังคงต้องไปยื่นฟ้องคดีด้วยตนเอง ดังปรากฏในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ในสมัยพระนารายณ์มหาราช ความว่า “ในเบื้องต้นโจทก์จะต้องไปหากรมการที่ปรึกษาอันเป็นเจ้าขุนมูลนายตนก่อน หรือไม่ก็ไปหาเจ้าหมู่มูลนายในหมู่บ้านของตน แล้วคนผู้นี้ก็ไปหาเจ้าหมู่มูลนายที่เป็นกรมการที่ปรึกษาอีกต่อหนึ่ง เพื่อยื่นคำฟ้องและกรมการที่ปรึกษาก็นำไปยื่นต่อเจ้าเมืองหน้าที่ของเจ้าเมืองนั้นก็คือต้องพิจารณาดูให้ถี่ถ้วนว่าควรจะสั่งให้รับฟ้องหรือยกฟ้องนั้น”[56] และการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายนั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ให้สิทธิของญาติสนิทที่จะฟ้องคดีแทนผู้เสียหายได้ด้วย ดังที่ปรากฏในกฎหมายลักษณะรับฟ้องบทที่ 2 บัญญัติว่า

“มาตราหนึ่งมิใช่คดีตนแลคดีบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ป้า น้า อา บุตร ภรรยา ญาติพี่น้องตน เก็บเอาเนื้อความผู้อื่นซึ่งมิได้เป็นเนื้อความเรื่องเดียวกัน มากฎหมายร้องฟ้องผู้นั้นบังอาจให้ยากแก่ความเมืองท่านๆ ว่าละเมิดให้ไหมโดยยศถาศักดิ์ อย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณา”[57]

การพิจารณาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยา ใช้การพิจารณาคล้ายระบบไต่สวน โดยใช้กฎจารีตนครบาล ซึ่งจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจนกว่าจะพิสูจน์ตนเองได้ว่าบริสุทธิ์ เช่น ให้จำเลยดำน้ำ ลุยไฟ หรือทรมานร่างกาย หากทนได้ก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในขณะนั้น เช่นประเทศจีน ประเทศในยุโรป รวมถึงประเทศอังกฤษด้วย[58] ศาลที่มีอำนาจมากในขณะนั้นคือ ศาลนครบาล มีอำนาจจับกุมเอง ชำระคดีเอง สืบพยานโดยใช้จารีตนครบาล

---

[55] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 153

[56] “เรื่องดียวกัน”. หน้า 157

[57] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 71

[58] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. *รายงานวิจัยโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน อำนาจ แก่เหยื่อ อาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2548. หน้า 157-158

ทารุณต่อจำเลย ประชาชนสิ้นความนับถือ การพิจารณาในลักษณะนี้มีต่อเนื่องกันมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และได้มีการยกเลิกการพิจารณาโดยใช้จารีตนครบาล เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439)[59]

ในการฟ้องและการพิจารณาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ได้มีการแยกออกเป็นคดีแพ่งและคดีอาญาจะมีการพิจารณารวมกันไป ส่วนค่าสินไหมทดแทนที่ปรากฏในกฎหมายพระอัยการพรมศักดิ์ ได้มีกำหนดไว้บ้างแต่ไม่ละเอียดเท่าใดนัก เช่น ทำให้เขาถึงตาย หากผู้ตายเป็นเด็กอายุ 1 เดือนถึง 3 เดือน ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน 6 บาท หากเป็นชายฉกรรจ์ อายุ 21 ปีถึง 25 ปี ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน 13 ตำลึง และหากเป็นคนแก่อายุ 90 ปีถึง 100 ปีใช้ค่าสินไหมทดแทนเพียง 3 บาท จะเห็นได้ว่าคนหนุ่มชายฉกรรจ์จะมีค่าตัวสูงที่สุดเพราะในอดีตแรงงานคนเป็นสิ่งที่มีค่ามากและจำเป็นในการประกอบกิจการต่างๆ [60]

สำหรับการลงโทษไม่ปรากฏว่ามีการลงโทษจำคุก มีแต่การกักขังใส่โซ่ตรวนหรือประหารชีวิตเท่านั้น ซึ่งการประหารชีวิตได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายพระอัยการกบฏศึกซึ่งพรรณนาการลงโทษไว้อย่างรุนแรง เช่น ผู้ใดคิดกระทำการกบฏ, ปล้นตีอาวาศเผาพระอุโบสถ, ฆ่าบิดามารดา “ให้ลงโทษกรรมกร 21 สถาน สถานหนึ่ง คือให้ต่อยกระบานศีสะเลิกออกเสียแล้วเอาคีมคีบก้อนเหล็กแดงใหญ่ใส่ลงให้มันสมองศีสะพลุ่งขึ้นดังม่อเดี่ยวน้ำส้มพะอูม” ดังนี้เป็นต้น[61]

1.3 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นระบบกฎหมายและการต่างๆ ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกันกับในสมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะเจ้านายต่างๆ ที่ได้ร่วมรบและติดตามพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนั้นเป็นผู้ที่ได้เคยบริหารบ้านเมืองมาแต่เดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้มีเหตุที่ทำให้จำต้องชำระสะสางกฎหมายที่ใช้อยู่ เพราะเห็นว่าบางลักษณะกฎหมายไม่เป็นธรรม ต้นเรื่องมีอยู่ว่า ในคดีหย่า ระหว่างอำแดงป้อม กับนายบุญศรี ช่างเหล็กหลวง โดยอำแดงป้อมฟ้องหย่านายบุญศรีนายบุญศรี ให้การว่าอำแดงป้อมนอกใจเป็นชู้กับนายราชาอรรถจึงไม่ยอมหย่ากับอำแดงป้อม ลูกขุนที่พิจารณาปรึกษากันแล้วเห็นว่า เป็นกรณีหญิงขอหย่าชายขอหย่าได้แม้ชายไม่มีความผิดก็ตาม ซึ่งกฎหมายพระธรรมศาสตร์บัญญัติไว้เช่นนั้น นายบุญศรีถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กล่าวหาว่าลูกขุนที่ตัดสินคดี ทุจริต

---

[59] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 75

[60] แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2560. หน้า 99

[61] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 181

คิดลำเอียงเข้าข้างอำแดงป้อมไม่เป็นธรรมเมื่อทรงได้ไต่สวนและพิจารณาแล้วเห็นว่าหญิงเป็นฝ่ายนอกใจสามี ฟ้องหย่าได้ ไม่เป็นธรรมฎีกาฟังขึ้น แต่ด้วยคณะลูกขุนได้ตัดสินตามพระธรรมศาสตร์ไม่อาจเอาผิดกับลูกขุนที่ตัดสินคดีได้ จึงได้ทรงแก้ไขคำพิพากษาคดีให้ถูกต้องเป็นธรรม และได้ทรงโปรดเกล้าให้ชำระกฎหมายเสียใหม่ ซึ่งเป็นที่มาของกฎหมาย "ตราสามดวง"[62] กฎหมายตราสามดวงนี้ได้ใช้เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 5 เป็นเวลา 100 กว่าปีจึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่ให้ทันสมัยตามแบบอย่างประเทศตะวันตกในรัชกาลที่ 5 นี้เอง

1.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงการปฏิรูปครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 5

แนวคิดในการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามแบบอย่างประเทศตะวันตกได้มีขึ้นตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 และมาเห็นชัดเจนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 งานด้านปฏิรูปกฎหมายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ให้เป็นประธานในการร่างกฎหมายต่างๆ และกฎหมายที่ได้ทำการปฏิรูปเป็นเรื่องแรกก็คือกฎหมายอาญาเพราะเป็นกฎหมายที่สามารถทำความเข้าใจได้โดยง่ายทั้งผู้ทำการร่างและประชาชนทั่วไป และอีกประการหนึ่งเกิดขึ้นจากแรงกดดันของชาวต่างประเทศที่เห็นว่ากฎหมายอาญาของประเทศไทยเป็นกฎหมายที่ล้าหลังมีโทษที่รุนแรงทารุณโหดร้ายป่าเถื่อน จึงไม่ยอมให้คนในบังคับต้องขึ้นศาลไทย โดยได้ทำสนธิสัญญาสิทธสภาพนอกอาณาเขต เพื่อไม่ให้อยู่ในบังคับอำนาจของศาลไทย หากคนในบังคับกระทำความผิดก็ให้ขึ้นศาลกงศุลของประเทศตนในการจัดทำกฎหมายอาญาในครั้งนั้นคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้รูปแบบประมวลกฎหมาย (civil law) การใดที่ห้ามก็บัญญัติไว้ให้ชัดแจ้ง แต่กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเห็นว่าควรใช้รูปแบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) ตามแบบอย่างประเทศอังกฤษซึ่งได้ไปทำการศึกษาเล่าเรียนมา จึงทำให้การจัดทำเป็นไปได้ล่าช้า ภายหลังจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่โดยให้นายยอร์ช ปาดูซ์ เป็นประธานแทนกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เมื่อได้ทำการยกร่างกฎหมายอาญาเสร็จสิ้นแล้วจึงได้มีประกาศใช้เป็นกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451)[63] และใช้บังคับเรื่อยมาเป็นเวลากว่า 50 ปี จึงได้มียกเลิกและประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2500 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

---

[62] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 124

[63] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 207-228

ในขณะเดียวกันการที่จะบังคับใช้กฎหมายอาญาส่วนสารบัญญัติได้สำเร็จตามความมุ่งหมาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ร่างพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 พระธรรมนูญศาลพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 และพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115[64] ขึ้น ซึ่งในการร่างกฎหมายดังกล่าวบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดคือกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ อันทำให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อนและพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร่างขึ้นโดยใช้หลักการของระบบกล่าวหาตามแบบอย่างประเทศอังกฤษเป็นมูลฐาน และต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมและประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126[65] หลังจากยกเลิกการพิจารณาคดีโดยใช้จารีตนครบาลในปี ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) แล้ว การพิจารณาคดีของประเทศไทยจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงจะลงโทษได้ตามแบบอย่างอย่างประเทศตะวันตก หลังการปฏิรูปกฎหมายต่างๆ ให้ทัดเทียมกับอารยประเทศแล้วประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศแรกที่ได้ตกลงยกเลิกสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และคอยช่วยเหลือในการเจรจากับประเทศอื่นจนในปี พ.ศ. 2481 ประเทศไทยจึงได้เอกราชทางการศาลกลับคืนมาทั้งหมด[66]

2. การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่ได้ยินยอมให้เอกชนที่เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วย ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (1) พนักงานอัยการ (2) ผู้เสียหาย” ซึ่งหลักการนี้ในอดีตก็มีการบัญญัติไว้และได้ขยายออกไปถึงญาติพี่น้องของผู้เสียหายด้วยแต่ในปัจจุบันกฎหมายได้ตัดอำนาจของญาติพี่น้องลงเหลือไว้เพียงความผิดบางประเภทเท่านั้นที่ให้จัดการแทนได้ จึงก่อให้เกิดปัญหาสิทธิในการดำเนินคดีระงับลงโดยปริยายเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ดังที่เป็นปัญหาในการทำวิจัยในครั้งนี้ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

---

[64] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 238

[65] ชาญชัย แสวงศักดิ์. *อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2558. หน้า 72-73

[66] แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 238-242

2.1 การดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมรักษาผลประโยชน์ของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นโดยทั่วไปแล้ว เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะทำการสอบสวนพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่นความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรพนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจสอบสวนได้

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่าได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จะเสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้อง ต่อพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้[67] เมื่อสั่งฟ้องแล้วก็จะดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นศาล และเมื่อศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว หากเห็นว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องเหมาะสมก็จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนี้พนักงานอัยการจึงถือเป็นองค์กรตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจการใช้ดุลพินิจทั้งของพนักงานสอบสวนและศาล เพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรม

---

[67] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้นพนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลขัง แล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

พนักงานอัยการมีอำนาจยุติคดีในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ โดยเสนอความเห็นต่ออัยการสูงสุด ซึ่งอัยการสูงสุดมีอำนาจที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีทีเกิดขึ้นได้ [68]ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้แสดงเหตุผลอันสมควรประกอบแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่จะไม่ต้องรับผิดทั้งในทางแพ่งและอาญา[69]

ในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีใดต่อศาลโดยที่ยังไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้น เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา[70] โดยมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดอ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน หากที่เกิดเหตุ ที่อยู่ของผู้ต้องหา หรือที่ผู้ต้องหาถูกจับไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจ พนักงานสอบสวน

---

[68] พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ ก.อ.

ให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับกับกรณีที่พนักงานอัยการไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนคำร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาด้วยโดยอนุโลม

[69] อรรถพล ใหญ่สว่าง. บทบาทพนักงานอัยการกับการดำเนินคดีอาญา. ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2559. หน้า 66-68

[70] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

ก็จะไม่มีอำนาจสอบสวนในคดีที่เกิดขึ้นนั้น[71] เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิด ก็ให้ออกหมายเรียกให้มาพบหากไม่มาตามหมายเรียกพนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะขอให้ศาลออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวมา หรือถ้าผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง ก็ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ โดยให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้[72] การแจ้งข้อเท็จจริงน่าจะเทียบเคียงได้กับการบรรยายฟ้องคือ แจ้งการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียด

---

[71] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัด ธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดย ปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการ สอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือ เพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ ผู้ต้องหามีที่ อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการ สอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้า ในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน

[72] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหา ว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำผิดตามข้อหานั้น

ผู้ต้องหามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริง อันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีเหตุที่จะออกหมายขังผู้นั้นได้ตาม มาตรา 71 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายขังโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาที่ศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นว่านี้ให้นำ มาตรา 87 มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายขังโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้

ที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อหาได้ดี[73]

ในการแจ้งข้อหาให้กับผู้ต้องหาทราบเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของการสอบสวน เพื่อให้ผู้ต้องหาทราบและรู้ตัวก่อนว่าตนจะต้องถูกสอบสวนในเรื่องใดที่ตนได้กระทำไป เพื่อจะได้ให้การแก้ข้อกล่าวหาได้ถูกต้อง เมื่อได้มีการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบแล้ว แม้ปรากฏว่าการกระทำความผิดจะไม่ตรงกับข้อหาที่แจ้งก็ถือว่าได้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดนั้นแล้ว เพราะข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่สำคัญกว่าข้อหาซึ่งข้อหาที่แจ้งเป็นความเห็นเบื้องต้นของเจ้าพนักงานผู้แจ้งเท่านั้นดังนั้นการแจ้งข้อหาคลาดเคลื่อนไปบ้าง เช่น แจ้งข้อหากรรโชกแต่อัยการเห็นว่าเป็นการปล้นทรัพย์ก็มีอำนาจฟ้องในข้อหาปล้นทรัพย์ได้[74]

---

[73] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 158 ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมี

(5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลย เข้าใจข้อหาได้ดี

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพขีดเขียนหรือสิ่งอื่น อันเกี่ยวกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง

[74] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7700/2547 แม้เดิมแจ้งข้อหาจำเลยฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนโดยไม่ได้รับอนุญาตแต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายอันเป็นความผิดที่เกี่ยวเนื่องในเรื่องจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนเหมือนกัน ถือได้ว่ามีการสอบสวนในความผิดดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการโจทก์จึงมีอำนาจฟ้องตามมาตรา 120 หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6723/2548 ผู้เสียหายแจ้งความยักยอก แต่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้ความว่าลักทรัพย์ ดังนี้ไม่ทำให้การสอบสวนนั้นเสียไปและถือว่ามีการสอบสวนในความผิดนั้นแล้ว หรือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 256/2553 การสอบสวนเป็นเพียงการที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายตามที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การแจ้งข้อหาตามมาตรา 134 เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการสอบสวน เพื่อให้ผู้ต้องหารู้ตัวก่อนว่าจะถูกสอบสวนในคดีอาญาเรื่องใดเท่านั้น แม้เดิมจะแจ้งข้อหาหนึ่งแต่เมื่อสอบสวนไปแล้วปรากฏว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอื่นก็ถือได้ว่ามีการสอบสวนในความผิดฐานดังกล่าวมาแล้วแต่แรก เมื่อคดีนี้ในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนจะแจ้งข้อหาแก่จำเลยที่ 2 และที่ 3 กับพวก ฐานร่วมกันกรรโชกทรัพย์ แต่เมื่อพนักงานอัยการโจทก์เห็นว่าพฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลยที่ 2 และที่ 3 กับพวกเข้าองค์ประกอบฐานปล้นทรัพย์ โจทก์ก็มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 2 และที่ 3 กับพวกในฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ได้

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนพบการกระทำความผิดด้วยตนเองและเห็นว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินก็เริ่มทำการสอบสวนได้เลยไม่ต้องรอให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก่อนแต่อย่างใด แต่หากความปรากฏภายหลังว่าความผิดนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนต่อไปต้องจัดให้มีการร้องทุกข์ก่อนจึงจะดำเนินการสอบสวนต่อไปได้[75]

ในการสอบสวนนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนคดีภายใต้กำหนดระยะเวลาที่หน่วยงานภายในกำหนดด้วย เช่น กรณีตำรวจเป็นพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ดังนี้

1) คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดกระทำความผิด กรณีคดีอาญาทั่วไป ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดสามเดือน กรณีคดีอาญาอุกฉกรรจ์ ให้เสร็จสิ้นภายใน หนึ่งปี นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

2) คดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิดแต่เรียกหรือยังจับตัวไม่ได้ กรณีคดีอาญาทั่วไป ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดสองเดือน และกรณีคดีอุกฉกรรจ์ ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดสามเดือน นับแต่วันรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

3) คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว กรณีคดีอาญาทั่วไป ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดหนึ่งเดือน กรณีคดีอาญาอุกฉกรรจ์ ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดสองเดือนนับแต่วันที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว

4) คดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือถูกฝากขังในระหว่างสอบสวน

---

[75] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 125 เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้กระทำการสืบสวนหรือสอบสวนไปทั้งหมด หรือแต่ส่วนหนึ่ง ส่วนใดตามคำขอร้องให้ช่วยเหลือให้ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานนั้น จัดการให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามบทบัญญัติแห่ง มาตรา 123 และ มาตรา 124

พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบและผู้บังคับบัญชาเร่งรัดพนักงานสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไปก่อนที่จะครบอำนาจผัดฟ้องหรือฝากขัง[76]

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

กรณีไม่ปรากฏว่าผู้ใดกระทำความผิด ถ้าความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้งดการสอบสวนและบันทึกเหตุที่งด แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการ แต่กรณีโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าสามปีจะสั่งงดการสอบสวนเองไม่ได้ต้องส่งความเห็นที่ควรงดให้พนักงานอัยการสั่งพนักงานอัยการสั่งอย่างไรให้ปฏิบัติตามนั้น[77]

กรณีปรากฏตัวหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ยังเรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความจากการสอบสวนอย่างใดให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้อง เสนอไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นไหน พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนในประเด็นนั้นต่อไป หรือพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้องก็สั่งให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องคดียังศาลต่อไป[78] ตามหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่จะต้องพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย

---

[76] คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2564. http://ola.phatthalung.police.go.th/960_2537.pdf

[77] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 140 เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่าการสอบเสร็จแล้ว ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดั่งต่อไปนี้

(1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และความผิดนั้น มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการ สอบสวนและบันทึกเหตุที่งดนั้นไว้ แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวน ไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่าสามปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวน ไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไปให้พนักงาน สอบสวนปฏิบัติตามนั้น

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิด ให้ใช้บทบัญญัติในสี่มาตรา ต่อไปนี้

[78] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามทางสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปพร้อมกับสำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการ สอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไป ก็ให้สั่งพนักงาน สอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างใดเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

กรณีรู้ตัวและมีตัวผู้กระทำความผิดอยู่ในอำนาจการควบคุม หรือขังอยู่ในอำนาจศาลหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นว่าควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้ปล่อยตัวไปหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าถูกขังอยู่ในอำนาจศาลให้ขอให้ศาลปล่อยหรือขอให้อัยการขอต่อศาลก็ได้ กรณีพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งฟ้องให้ส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้และผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตาม ก็ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน[79]

ในการสอบสวนจะเริ่มที่ไหน เวลาใดเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน แต่ต้องทำโดยไม่ชักช้า[80] การสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 ข้อความตอนท้ายบัญญัติไว้ว่า “เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” แต่ในทางปฏิบัตินั้นพนักงานสอบสวนมุ่งที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดกับผู้ต้องหาเป็นหลัก ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากความเป็นระบบกล่าวหาที่รัฐเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาซึ่งมีผลต่อทัศนคติในการปฏิบัติงานแม้กฎหมายจะแก้ไขแล้วก็ตาม

---

[79] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 142 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ส่งแต่สำนวนพร้อม ด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหาให้พนักงาน สอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ให้ ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวน พร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขัง อยู่แล้ว

แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้และผู้ กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการ เปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน

[80] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 130 ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใดเวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำต้องอยู่ด้วย

ความสำคัญของการสอบสวน หากทำไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถือว่าไม่ได้มีการสอบสวนทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น ผู้ที่สรุปสำนวนไม่ใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ[81] หรือสำนวนมีการสอบสวนที่ไม่ชอบบางส่วน[82] หรือความผิด

[81] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3466/2547 กรณีที่ข้อเท็จจริงไม่ชัดแจ้งว่าเหตุเกิดขึ้นในท้องที่ใดแน่ระหว่างอำเภอบัวใหญ่กับอำเภอแก้งสนามนางตามมาตรา 19 วรรคสาม (ก) พนักงานสอบสวนที่เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนคือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้อยู่ในเขตอำนาจ จำเลยถูกจับกุมที่อำเภอแก้งสนามนาง พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในคดีคือพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรแก้งสนามนาง มิใช่พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอบัวใหญ่ เมื่อพันตำรวจตรี ว.ซึ่งเป็นสารวัตรสืบสวนสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอบัวใหญ่ผู้ร่วมจับกุมจำเลยมิใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้สรุปสำนวนและทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องจำเลยแล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพิจารณาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 140 และ 141 ถือไม่ได้ว่าได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นโดยชอบตามมาตรา 120 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

[82] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2531 การสอบสวนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ต้องสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) ประกอบด้วยมาตรา 18 เมื่อเหตุเกิดในเขตท้องที่สถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้ ม. เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อย่อมไม่มีอำนาจสอบสวน เมื่อไม่มีเหตุอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสองที่จะทำให้ ม. มีอำนาจสอบสวนได้ ทั้งถือไม่ได้ว่าเป็นการทำการแทนพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 128 บัญญัติไว้การสอบสวนพยานผู้กล่าวหาของ ม. จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ จ.พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรสำโรงใต้จะสอบสวนจำเลย ทำแผนที่เกิดเหตุตรวจสถานที่เกิดเหตุและทำบันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพของจำเลยก็ไม่ทำให้การสอบสวนคดีนี้ชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่ปรากฏว่าจ. เห็นว่าการสอบสวนเฉพาะส่วนของตนเป็นการสอบสวนเสร็จแล้วตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 การสอบสวนของ จ. เป็นการสอบสวนเพียงบางส่วนของคดี เมื่อการสอบสวนทั้งคดีรวมการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ด้วย การสอบสวนคดีนี้จึงไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และไม่เป็นการสอบสวนตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมของผู้เสียหายย่อมตกไปด้วย ข้อที่ว่าการสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นเหตุอยู่ในส่วนลักษณะคดีศาลฎีกาพิพากษาตลอดไปถึงจำเลยที่มิได้ฎีกาด้วย

ต่อส่วนตัวสอบสวนโดยไม่ได้มีการร้องทุกข์[83] หรือผู้ร้องทุกข์ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย[84] แต่หากได้มีการสอบสวนโดยชอบแล้ว การสอบสวนนั้นจะชัดเจนหรือไม่ ก็ไม่มีผลทำให้การสอบสวนเสียไป[85] การสอบสวนเป็นคนละขั้นตอนกับการตรวจค้น จับกุมและคุมขัง แม้การตรวจค้น จับกุมและคุมขังจะมิชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่มีผลทำให้การสอบสวนเสียไปพนักงานอัยการยังคงมีอำนาจฟ้อง[86] ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานไว้อย่างเคร่งครัด

---

[83] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6644/2549 ความผิดตาม ป.อ. มาตรา 326 และมาตรา 328 เป็นความผิดอันยอมความได้ ตาม ป.อ. มาตรา 333 พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 121 วรรคสอง แต่ปรากฏจากสำเนารายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐานในหน้าแรกว่า ผู้เสียหายทั้งสามรวมทั้งบุคคลอื่นอีก 7 คน ไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อแจ้งไว้เป็นหลักฐานว่าในวันเกิดเหตุจำเลยไปหา ส. และขอร้องให้ ส. ไปขอล่ารายมือชื่อชาวบ้านให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็นหลักฐานร่วมกันขับไล่ผู้อำนวยการโรงเรียนและคณะครู ซึ่งมีผู้เสียหายทั้งสามรวมอยู่ด้วยให้ย้ายไปที่อื่น โดยบอกว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และผู้เสียหายทั้งสามได้นำเอกสารเป็นบันทึกข้อความเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวมามอบให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบ และในหน้าที่สองระบุว่าจึงมาแจ้งไว้เป็นหลักฐานเพื่อจะได้นำเสนอผู้บังคับบัญชาระดับสูงพิจารณาต่อไป ซึ่งกรณีเชื่อได้ว่าผู้เสียหายทั้งสามไปแจ้งความเพียงครั้งเดียวตามสำเนารายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐานฉบับดังกล่าวเท่านั้น เมื่อข้อความในสำเนารายงานประจำวันดังกล่าวระบุแต่เพียงว่าผู้เสียหายทั้งสามมาแจ้งไว้เป็นหลักฐานเพื่อจะได้นำเสนอผู้บังคับบัญชาระดับสูงพิจารณาต่อไป จึงมิใช่เป็นการมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมาย ไม่เป็นคำร้องทุกข์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (7) เพราะขณะแจ้งยังมิได้มีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ การสอบสวนความผิดฐานนี้ต่อมาภายหลังจึงเป็นการไม่ชอบ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในฐานความผิดดังกล่าวตาม ป.วิ.อ. มาตรา 120 และปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จำเลยมิได้ยกขึ้นอุทธรณ์และฎีกา ศาลฎีกาก็มีอำนาจยกขึ้นอ้างได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 195 วรรคสอง ประกอบมาตรา 225

[84] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1913/2546 ผู้เสียหายสมัครใจที่นำเงินมาเพื่อร่วมกับจำเลยทั้งสองและ ว. เล่นการพนันกำถั่วเพื่อโกง ท. ตามที่บุคคลทั้งสามชักชวนผู้เสียหาย เพราะ ว. ได้แสดงการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดูตลอดจนจำเลยที่ 2 ก็สอนวิธีการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดูจนผู้เสียหายแน่ใจว่าสามารถเล่นพนันกำถั่วโกง ท. ได้ ทั้งผู้เสียหายก็อยู่ในห้องเกิดเหตุตลอดเวลาที่เล่นการพนันกัน การที่ผู้เสียหายนำเงินมามอบให้จำเลยทั้งสองกับพวกเล่นการพนันกำถั่วเพื่อโกง ท. จึงเชื่อได้ว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าร่วมเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาตด้วย เป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกระทำความผิด ผู้เสียหายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานนำคดีขึ้นว่ากล่าวในความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

[85] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1132/2546 สายไฟฟ้าที่ถูกลักเป็นทรัพย์ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์ กรมทางหลวงหรือกรุงเทพมหานครจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสาระสำคัญของการสอบสวน แม้มิได้สอบสวนให้แจ้งชัดว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหาย การสอบสวนก็ชอบแล้ว

[86] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2699/2516 การจับกุมกับการสอบสวน เป็นการดำเนินการคนละขั้นตอนกัน เมื่อการสอบสวนได้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ถึงแม้ว่าการจับกุมจะมิชอบด้วยกฎหมาย ก็เป็นเรื่องที่จะว่ากล่าวกันเป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก หาทำให้กระทบกระเทือนถึงการฟ้องคดีอาญาไม่

เพื่อคุ้มครองผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา ดังนั้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานจึงต้องมีความละเอียดรอบครอบในทุกขั้นตอนเพราะฉนั้นแล้วศาลอาจจะหยิบยกขึ้นเป็นข้อตัดอำนาจฟ้องของโจทก์ได้ ซึ่งผลร้ายก็จะเกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งที่ความจริงแท้ของเรื่องฟังเป็นที่ยุติแล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ตัวอย่างเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2531 จำเลยรับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่พนักงานสอบสวนไม่ใช่พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ความผิดเกิดจึงไม่มีอำนาจสอบสวน ศาลต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยผู้กระทำผิดไป

อำนาจของพนักงานอัยการกรณีความผิดที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องหรือเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทยกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของอัยการสูงสุด หรือผู้ทำการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เดิมศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาวางแนวไว้ว่าจะต้องเป็นกรณีที่ความผิดทุกส่วนได้เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรทั้งหมด[87] แต่ปัจจุบันได้มีคำพิพากษากลับแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวโดยเห็นว่าการกระทำความผิดแม้เกิดนอกราชอาณาจักรเพียงบางส่วนก็ถือได้ว่าเข้ากรณีที่อัยการสูงสุดจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

[87] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3118/2559 โจทก์ฟ้องกล่าวหาว่าจำเลยร่วมกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายกรรมต่างกัน โดยเหตุเกิดที่ตำบลนากลาง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู และแขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร และประเทศสิงคโปร์ เกี่ยวพันกัน จึงเป็นกรณีการกระทำของจำเลยเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 19 (4)พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจึงเป็นพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับจำเลยได้อยู่ในเขตอำนาจ ไม่ใช่กรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยอย่างเดียว ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 20 ซึ่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

ความอาญามาตรา 20 แล้ว[88] เพราะความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับต่างประเทศจะต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ทางด้านภาษาและมีความเชี่ยวชาญในการสืบสวนสอบสวนเป็นกรณีพิเศษ จะเห็นได้ว่าการที่ศาลตีความกรณีดังกล่าวแตกต่างกันเป็นเพราะความไม่ชัดเจนในตัวบทกฎหมายที่บัญญัติ และภายหน้าก็อาจมีการตีความกลับไปในความเห็นเดิมอีกก็เป็นได้เพราะการตีความตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 6552/2559 นั้นเป็นผลร้ายแก่จำเลย

การสอบสวนเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง ดังนั้นคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนร้องทุกข์จึงไม่มีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่จะให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อที่พนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องได้เลยซึ่งจะแตกต่างกันกับอำนาจฟ้องของผู้เสียหายที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

---

[88] คำพิพากษาฎีกาที่ 6552/2559 โจทก์ฟ้องและนำสืบว่า จำเลยพานางสาว ร. ผู้เสียหายจากประเทศไทยส่งออกไปนอกราชอาณาจักรยังประเทศญี่ปุ่น แล้วหน่วงเหนี่ยวกักขังและจัดให้อยู่อาศัยในประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้ผู้เสียหายทำการค้าประเวณีที่ประเทศญี่ปุ่นโดยการฉ้อฉลและใช้อุบายหลอกลวงผู้เสียหายเพื่อบังคับข่มขู่ให้ผู้เสียหายกระทำการค้าประเวณีหรือเพื่อสนองความใคร่หรือสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นการสำส่อนเพื่อสินจ้างหรือประโยชน์อื่นใดอันเป็นการมิชอบเพื่อจำเลยจะได้แสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของผู้เสียหายโดยผู้เสียหายไม่ยินยอมและไม่สามารถขัดขืนได้ เหตุเกิดที่ตำบลหรือแขวง อำเภอหรือเขตต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดขอนแก่น กรุงเทพมหานคร และประเทศญี่ปุ่น หลายท้องที่เกี่ยวพันกัน ขอให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6,52 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 มาตรา 9 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 283 และการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยและได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยด้วย เมื่ออัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ทำการสอบสวนโดยให้พนักงานอัยการร่วมทำการสอบสวนและให้ผู้บังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์หรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 20 พนักงานสอบสวน กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์จึงมีอำนาจสอบสวนโจทก์มีอำนาจฟ้อง

2.2 การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

ในอดีตคำว่าเจ้าทุกข์ ผู้ถูกทำร้าย เจ้าทรัพย์ หรือผู้ตายเป็นคำที่ใช้แทนคำว่าผู้เสียหายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน[89] ผู้เสียหายได้มีคำอธิบายอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) ความว่า "ผู้เสียหาย หมายความถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4,5 และ 6" แต่อย่างไรก็ตามผู้เสียหายที่จะมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ตามกฎหมาย ศาลฎีกาวางหลักกฎหมายเอาไว้ว่าจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย ซึ่งมีนักกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย โดยเห็นว่าเป็นการนำเอาหลักการทางแพ่งเข้ามาใช้ในทางอาญา แต่หลักกฎหมายดังกล่าวก็ยังคงเป็นแนวบรรทัดฐานอยู่ในปัจจุบัน[90] จะเห็นได้ว่าหลักกฎหมายดังกล่าวเกิดขึ้นจากจารีตประเพณีที่ศาลได้ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาอันเป็นลักษณะของกฎหมายจารีตประเพณี จึงมีข้อพิจารณาว่ามีความถูกต้องเหมาะสมกับระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ประเทศไทยได้ใช้อยู่หรือไม่เพียงใด

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้ให้สิทธิผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจเพื่อให้ดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาล[91] หรือจะดำเนินการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองก็ได้[92] แต่หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ศาลฎีกาวางหลักกฎหมายเอาไว้ว่าสิทธิในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวตายตามตัวแต่อย่างไรก็ตามหาได้มีกฎหมายใดบัญญัติเอาไว้เช่นนั้นไม่ จึงมีนักกฎหมายบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

---

[89] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 82

[90] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 119

[91] ประมวลกฎหมายวีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (7) "คำร้องทุกข์"หมายความถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

[92] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (2) ผู้เสียหาย

2.2.1 ผู้เสียหายที่แท้จริง

กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลใดในเรื่องเกี่ยวกับ ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สิน หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นๆ ถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อบุคคลนั้น บุคคลนั้นจึงเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง[93] และกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่เจ้าพนักงาน หรือกิจการอื่นใดของรัฐ โดยทั่วไปรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหายแต่หากบุคคลใดได้รับความเสียหายเป็นพิเศษก็อาจเป็นผู้เสียหายได้ด้วย[94] เช่นความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 เป็นต้น

ผู้เสียหายที่จะมีสิทธิตามกฎหมายศาลฎีกาได้วางหลักเอาไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรงกล่าวคือ เป็นผู้ถูกทำร้าย หรือเป็นผู้ต้องสูญเสียทรัพย์สินหรือเสียชื่อเสียง หรือเสียหายอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติคุ้มครองไว้ และจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วยผู้เสียหายโดยนิตินัยศาลฎีกาวางหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ไว้ดังนี้

1) ผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดบุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดถือว่าเป็นบุคคลที่ สละความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น เป็นผู้ก่อหรือใช้ให้กระทำความผิดโดยผู้กระทำความผิดไม่ได้กระทำความผิดอยู่ก่อน[95] หรือให้เงินเพื่อนำไป

---

[93] คนึง ฤาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2561. หน้า 20

[94] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 23-29

[95] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10510/2555 ส. ผู้เสียหายซึ่งเป็นนักข่าวสถานีโทรทัศน์ อ. กำลังทำรายการ "ทำผิดอย่าเผลอ" ได้รับเรื่องร้องเรียนจาก ม. ว่าถูกจำเลยทั้งห้าซึ่งเป็นกลุ่มหลอกขายเหล็กไหลหลอกลวงจนต้องสูญเงินไปหลายแสนบาท ผู้เสียหายกับ ม. จึงดำเนินการวางแผนเพื่อการจับกุมด้วยการติดต่อกับกลุ่มของจำเลยทั้งห้า หลังจากที่มีการติดต่อกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวจนทราบแน่ชัดว่ามีพฤติกรรมในการหลอกลวงจริง จึงประสานงานกับเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อจับกุม โดยผู้เสียหายนำเงินที่จะต้องวางประกันในการทำสัญญาจะซื้อจะขายเหล็กไหลไปลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานก็เพื่อจะได้เป็นหลักฐานของการกระทำความผิด จึงเป็นเรื่องที่ผู้เสียหายดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง โดยการหลอกล่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวซึ่งก็คือจำเลยทั้งห้ามากระทำความผิดอันเป็นการก่อให้จำเลยทั้งห้ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามฟ้อง มิใช่เป็นเพราะจำเลยทั้งห้ามีเจตนาจะฉ้อโกงผู้เสียหายมาตั้งแต่ต้น กรณีดังกล่าวจึงไม่อาจถือได้ว่าผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย การแจ้งความร้องทุกข์ในความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้จึงไม่ใช่การแจ้งความร้องทุกข์ตามกฎหมาย มีผลทำให้การสอบสวนในความผิดดังกล่าวไม่ชอบ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

ให้สินบนเจ้าพนักงาน[96] หรือมีส่วนประมาททำให้เกิดความเสียหาย[97] หรือมีเจตนาจะกระทำการที่มีวัตถุประสงค์เป็นการผิดกฎหมาย[98] หรือเป็นตัวการร่วมเล่นการพนัน[99] เป็นต้น

---

[96] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2077/2560 โจทก์มอบเงิน 300,000 บาท ให้แก่จำเลย เพราะจำเลยอ้างว่าจะนำไปให้เจ้าพนักงานตำรวจยศระดับพลตำรวจตรี 2 คน เพื่อช่วยเหลือให้บุตรสาวโจทก์สามารถสอบเข้ารับราชการตำรวจได้ ซึ่งโจทก์ย่อมจะต้องทราบดีว่าบุตรสาวโจทก์จะเข้ารับราชการตำรวจได้ต้องผ่านการสอบคัดเลือก โดยการสอบคัดเลือกเป็นระเบียบแบบแผนของทางราชการ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีคุณสมบัติสามารถสมัครสอบได้โดยเสรี และที่สำคัญการจัดการสอบจะต้องยุติธรรมเพื่อที่ทางราชการจะได้คนมีความสามารถ อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน หากมีการช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้สามารถสอบผ่านแสดงว่ามีการกระทำอันเป็นการทุจริต เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ ถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ก่อให้จำเลยกระทำความผิด โจทก์จึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (4) โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

[97] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 19300/2556 การที่โจทก์ร่วมทั้งสี่ซึ่งอ้างว่าเป็นผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 30 เป็นการยื่นคำร้องโดยอาศัยสิทธิตามคำฟ้องของพนักงานอัยการ เมื่อคำฟ้องของพนักงานอัยการบรรยายว่าผู้ตายขับรถจักรยานยนต์ด้วยความประมาทด้วย โจทก์ร่วมทั้งสี่จึงต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำฟ้องโดยไม่จำต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบว่าผู้ตายมีส่วนประมาทด้วยหรือไม่ เมื่อคำฟ้องของโจทก์ปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้ตายมีส่วนประมาทด้วย ผู้ตายจึงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด เช่นนี้ ผู้ตายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย โจทก์ร่วมทั้งสี่ย่อมไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายและยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5 (2) และ 30

[98] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 771/2493 การที่ผู้เสียหายตกลงจะซื้อธนบัตรปลอมจากจำเลย แม้จะเป็นโดยจำเลยใช้อุบายหลอกลวงอันเป็นความผิดฐานฉ้อโกงก็ดีก็เป็นความตกลงที่มีวัตถุประสงค์จะกระทำผิดกฎหมายมิได้เป็นไปด้วยความสุจริตจะถือตนว่าเป็นผู้เสียหายโดยชอบด้วยกฎหมายมิได้ ฉะนั้นพนักงานอัยการจึงไม่มีสิทธิที่จะนำคดีอันเนื่องจากคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายเช่นนี้ มาว่ากล่าวได้ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12659/2553 โจทก์หลงเชื่อคำหลอกลวงของจำเลยทั้งสองจึงมอบเงินกู้ให้แก่จำเลยทั้งสองไปปล่อยกู้ให้ด้วยการเรียกดอกเบี้ยในอัตราเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีอันเป็นความผิดต่อ พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ แสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าโจทก์รับข้อเสนอดังกล่าวโดยมีเจตนาร้ายมุ่งประสงค์ต่อผลประโยชน์อันเกิดจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย แม้การกระทำที่ผิดกฎหมายนั้นไม่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นเพียงการหลอกลวงของจำเลยทั้งสองเพื่อฉ้อโกงโจทก์หรือไม่ก็ตาม ถือว่าโจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายที่จะนำคดีมาฟ้องจำเลยทั้งสองในความผิดฐานฉ้อโกง

[99] คำพิพากษาศาลีกาที่ 1913/2546 ผู้เสียหายสมัครใจที่นำเงินมาเพื่อร่วมกับจำเลยทั้งสองและ ว. เล่นการพนันกำถั่วเพื่อโกง ท. ตามที่บุคคลทั้งสามชักชวนผู้เสียหาย เพราะ ว. ได้แสดงการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดูตลอดจนจำเลยที่ 2 ก็สอนวิธีการโกงพนันกำถั่วให้ผู้เสียหายดูจนผู้เสียหายแน่ใจว่าสามารถเล่นพนันกำถั่วโกง ท. ได้ ทั้งผู้เสียหายก็อยู่ในห้องเกิดเหตุตลอดเวลาที่เล่นการพนันกัน การที่ผู้เสียหายนำเงินมามอบให้จำเลยทั้งสองกับพวกเล่นการพนันกำถั่วเพื่อโกง ท. จึงเชื่อได้ว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าร่วมเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาตด้วย เป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกระทำความผิด ผู้เสียหายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยที่จะมีสิทธิร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานนำคดีขึ้นว่ากล่าวในความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

2) ผู้เสียหายต้องไม่ยินยอมให้มีการกระทำความผิด ความยินยอมของผู้เสียหายทำให้ความเป็นอาชญากรรมหมดสิ้นไปกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ตัวอย่างเช่น ยินยอมให้ข่มขืนกลายเป็นการร่วมเพศ หรือยินยอมให้ลักทรัพย์กลายเป็นให้ของขวัญ[100] การที่บุคคลใดยินยอมให้มีการกระทำความผิดถือว่าเป็นบุคคลที่สมัครใจเข้าเสี่ยงรับความเสียหายตามหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด[101] ความยินยอมของผู้เสียหายที่จะนำมาพิจารณาเพื่อตัดอำนาจดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายได้นั้นมีหลักเกณฑ์ดังนี้[102]

(1) ต้องไม่มีข้อบกพร่องในการให้ความยินยอม เช่นความผิดเกี่ยวกับเพศการที่เด็กหรือผู้เยาว์ยินยอมให้ร่วมประเวณี ถือว่าความยินยอมบกพร่องไม่สมบูรณ์ ผู้เยาว์ยังคงถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยอยู่ ซึ่งกรณีเช่นนี้ศาลฎีกายังได้ให้เหตุผลว่าผู้เยาว์ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอีกด้วย[103]

(2) ความยินยอมของผู้เสียหายนั้นต้องมีอยู่ก่อนหรือขณะกระทำความผิด

(3) การกระทำอยู่ในกรอบของความยินยอม เช่น การชกมวยที่ถือว่าต่างฝ่ายต่างยินยอมให้อีกฝ่ายชกภายใต้กติกาที่ได้กำหนดขึ้น หากมีการชกนอกกติกากัดหูคู่ต่อสู้จะถือว่าผู้เสียหายให้ความยินยอมไม่ได้

(4) ความยินยอมนั้นต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เช่น การยินยอมให้ใช้อาวุธปืนยิงเพื่อทดลองอาคมถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

---

[100] คณพล จันทน์หอม. *รากฐานกฎหมายอาญา*. หน้า 67

[101] เพ็ง เพ็งนิติ. *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2556. หน้า 123

[102] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 6).หน้า 274-283

[103] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4147/2550 ป.อ. มาตรา 277 วรรคแรก บัญญัติให้ผู้กระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกิน 15 ปี ซึ่งมิใช่ภริยาของตนนั้น มีความผิดโดยไม่คำนึงว่าเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม แต่หากเด็กหญิงนั้นยินยอม ก็มิได้หมายความว่าเด็กหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย เมื่อเด็กหญิงทั้งสามถูกกระทำชำเรา แม้เด็กหญิงทั้งสามจะยินยอมก็เป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดข้อหานี้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (4) โจทก์ร่วมที่ 2 ที่ 3 และที่ 5 ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมย่อมมีอำนาจจัดการแทนเด็กหญิงทั้งสามตามป.วิ.อ. มาตรา 5 (1) และมีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในความผิดข้อหานี้ได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 3 (2)

เมื่อพิจารณาแล้วว่าบุคคลใดเป็นผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งและไม่ได้มีส่วนร่วมหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิด บุคคลนั้นก็เป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย แต่ในสภาพความเป็นจริงเมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นความเสียหายไม่ได้เกิดเฉพาะส่วนตัวของผู้เสียหายเท่านั้นแต่ยังมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วยไม่มากก็น้อย

2.2.2 ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) บัญญัติว่า ผู้เสียหายหมายความรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4,5 และ 6 ซึ่งมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามมาตรา 3 ดังต่อไปนี้ คือ (1) ร้องทุกข์ (2) เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ (3) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (4) ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (5) ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว แต่อำนาจดังกล่าวนี้มีเงื่อนไขตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

1) ผู้มีอำนาจจัดการแทน ผู้เสียหายที่เป็นหญิงมีสามี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 4 วรรคสอง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่ง มาตรา 5 (2) สามีมีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทน ภริยาได้ ต่อเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา”

หญิงผู้เสียหายหากไม่ประสงค์จะดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองสามารถที่จะอนุญาตให้สามีเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาแทนได้ โดยไม่ต้องทำการมอบอำนาจ เพียงแต่อนุญาตโดยชัดแจ้งเท่านั้น ซึ่งเมื่อสามีได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยาแล้วสามีก็มีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทนภริยาได้ ซึ่งการอนุญาตโดยชัดแจ้งนั้นไม่จำต้องทำเป็นหนังสือก็ได้เพราะไม่ใช่การมอบอำนาจในฐานะตัวการตัวแทน คำว่าฟ้องคดีตามความในมาตรา 4 รวมถึงอำนาจอื่นๆ ในการดำเนินคดีอาญาด้วย[104] แต่ในทางกลับกันกรณีที่สามีเป็นผู้เสียหายนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เหมือนดังกรณีของภริยาเป็นผู้เสียหาย ดังนี้สามีจะอนุญาตโดยชัดแจ้งให้ภริยาฟ้องคดีอาญาแทนไม่ได้ ถ้าจะให้ภริยาดำเนินคดีแทนต้องทำเป็นหนังสือมอบอำนาจ[105]

---

[104] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. 2553. หน้า 100

[105] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 101

ความเป็นสามีภริยาที่จะเกิดสิทธิตามมาตรา 4 วรรคสอง จะต้องเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย และอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 4 วรรคสองนี้เป็นอำนาจที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาได้โดยไม่จำกัดประเภทคดี[106] สิทธิในการฟ้องคดีของสามีแทนภริยานี้ฐานะการเป็นสามีภริยาจะต้องมีอยู่ในขณะสามียื่นฟ้องเป็นสำคัญ แม้ความผิดอาญาที่กระทำต่อภริยาได้เกิดขึ้นก่อนการเป็นสามีภริยากันก็ตาม[107] ทั้งนี้เพราะต้องการให้สามีแบ่งเบาภาระในการฟ้องคดีอาญาแทนภริยา[108]

ตามมาตรา 4 วรรคสองที่ว่าภายใต้บังคับแห่งมาตรา 5(2) นั้น หมายความว่าหากเป็นกรณีสามารถปรับตามมาตรา 5(2) ได้แล้วก็ให้ใช้สิทธิตามมาตรา 5(2) กล่าวคือภริยาถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ สามีย่อมมีอำนาจจัดการแทนภริยาได้เลยโดยไม่ต้องมีคำอนุญาตชัดแจ้งจากภริยาอีก[109]

ในการอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยาให้มีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทนได้นั้นมีข้อดีตรงที่ว่าไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือมอบอำนาจ เพียงแต่อนุญาตโดยชัดแจ้งก็พอแล้ว ทำให้สะดวกง่ายกว่าการมอบอำนาจซึ่งจะเป็นประโยชน์กับประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีความรู้ในรูปแบบขั้นตอนของกฎหมาย และควรแก้ไขให้สามีมีอำนาจอนุญาตให้ภริยาสามารถดำเนินคดีอาญาแทนได้ด้วยเพื่อความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

---

[106] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 100

[107] สมชัย ฑีฆาอุตมากร. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1,ภาค 2*. กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. 2556. หน้า 99

[108] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. 2553. หน้า 101

[109] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 126

2) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล”

สถานะความเป็นผู้เยาว์ ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพหนึ่ง ว่าด้วยความสามารถของบุคคล กล่าวคือบุคคลจะพ้นภาวะผู้เยาว์เมื่ออายุยี่สิบปีบริบูรณ์[110] แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อยกเว้นหากผู้เยาว์ทำการสมรสโดยชอบตามเงื่อนไขของกฎหมาย ก็จะกลายเป็นบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะได้ตามบทบัญญัติของกฎหมาย[111] เพราะผู้ที่ทำการสมรสแล้วมีหน้าที่ในทางครอบครัวที่จะต้องปฏิบัติ และการพ้นภาวะผู้เยาว์โดยการสมรสนี้แม้จะขาดจากการสมรสก่อนอายุยี่สิบปีก็ไม่สามารถกลับไปเป็นผู้เยาว์ได้อีก[112]

ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ได้แก่บิดามารดา ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองและเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์และกรณีที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิตอำนาจปกครองก็อยู่กับอีกฝ่ายหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569 ประกอบมาตรา 1566 กรณีบิดามารดาหย่าขาดจากกันให้ตกลงกันว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาดตามมาตรา 1520 หรือผู้ปกครอง ในกรณีผู้เยาว์ไม่มีบิดามารดา หรือมีแต่ถูกถอนอำนาจปกครอง เมื่อมีการร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งผู้ปกครองผู้ที่ศาลได้มีคำสั่งตั้งให้เป็นผู้ปกครอง ก็จะเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 ถึง 1590 ประกอบมาตรา 1598/3 หรือผู้รับบุตรบุญธรรม (บิดาหรือมารดาบุญธรรม) ก็เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 1566 และมาตรา 1569 ประกอบมาตรา 1598/28

---

[110] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 บัญญัติว่า บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์

[111] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 20 บัญญัติว่า ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448

[112] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 131

ความเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1569 นั้นต้องเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองด้วยจึงต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย การที่บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไปยื่นฟ้องจึงไม่มีอำนาจฟ้อง[113] ส่วนผู้อนุบาล ที่จะมีอำนาจจัดการแทน ผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 5(1) ได้นั้น มีความหมายรวมทั้งผู้อนุบาลตามกฎหมายที่ศาลแต่งตั้งขึ้นตาม ป.พ.พ.มาตรา 28 วรรคสอง และผู้อนุบาลคนวิกลจริตที่ศาลยังมิได้มีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถคือผู้อนุบาลตามความเป็นจริงด้วย[114]

เหตุที่ต้องมีผู้จัดการแทน เพราะผู้เยาว์และคนไร้ความสามารถนั้นอาจจะดำเนินคดีอาญาได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยเหตุความอ่อนอายุ ขาดประสบการณ์ ขาดความรู้สำนึกผิดชอบ อาจเสียเปรียบคู่กรณีอีกฝ่ายได้โดยง่าย กฎหมายจึงได้บัญญัติให้บุคคลผู้ใกล้ชิดกับผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถเข้ามาดูแลผลประโยชน์ส่วนได้เสียในการดำเนินคดีแทน

กรณีผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถถูกทำให้เสียทรัพย์หรือถูกยักยอกหรือถูกฉ้อโกง ซึ่งเป็นความผิดอันนยอมความได้ แต่ถึงแก่ความตายไปก่อนที่ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลจะดำเนินคดีอำนาจจัดการแทนของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลก็สิ้นไปพร้อมกับความตายของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวได้เลยและกรณีดังกล่าวไม่เข้าตามมาตรา 5(2) เพราะผู้เยาว์ไม่ได้ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ มีผลทำให้คดีอาญาระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งเป็นผู้เสียหาย เกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ทำผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาไปโดยปริยายเสมือนหนึ่งการกระทำนั้นๆ ไม่เป็นความผิดอาญา

3) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้ถูกทำร้ายถึงตายหรือไม่สามารถจัดการเองได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้”

---

[113] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1405/2512 บิดาของผู้เยาว์ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เยาว์. ทั้งไม่ได้จดทะเบียนว่าผู้เยาว์เป็นบุตร. หรือศาลพิพากษาว่าผู้เยาว์เป็นบุตร. ไม่เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์. ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(1)

[114] ธานิศ เกศวพิทักษ์. *คำอธิบาย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยามพับลิชชิ่ง. 2556. หน้า 122

ผู้บุพการีได้แก่ บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด และญาติอื่นที่สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปอีกถ้าหากมีผู้สืบสันดานได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื่อ และญาติอื่นที่สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาผู้สืบสันดานตามมาตรา 5(2) นี้จะต้องเป็นผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วจึงจะสามารถดำเนินคดีอาญาแทนบุพการีที่ตายได้ เพราะผู้เยาว์ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะไม่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเองจะต้องทำโดยผู้แทนโดยชอบธรรมดังกล่าวแล้ว[115] ผู้บุพการีและผู้สืบสันดานนั้นศาลฎีกาได้ตีความว่า หมายถึงผู้บุพการีและผู้สืบสันดานตามความเป็นจริงเท่านั้นต่างจากมาตรา 5(1) ที่ต้องชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นบุตรบุญธรรมจึงไม่ใช่บุคคลตาม 5(2) ที่จะสามารถจัดการแทนผู้เสียหายได้[116]

สามีภริยาตามมาตรานี้หมายถึง สามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือต้องจดทะเบียนสมรสตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1457 ผู้ซึ่งอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาไม่มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 5(2) นี้[117]

---

[115] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 137

[116] เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 95/2509 คำว่าสืบสันดานตามพจนานุกรม หมายความว่าสืบเชื้อสายโดยตรงและตาม ป.พ.พ. มาตรา 1586,1587,1627 แสดงว่าบุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะแตกต่างกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้รับบุตรบุญธรรมก็มีฐานะต่างกับบุพการีโดยตรงของบุตรบุญธรรมอยู่หลายประการ มาตรา 1586,1627 เป็นบทบัญญัติพิเศษให้สิทธิบางประการแก่บุตรบุญธรรมในทางแพ่งเกี่ยวกับสัมพันธ์ในทางครอบครัวและมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น จึงต้องใช้โดยเคร่งครัด เพราะการตีความถ้อยคำใน ป.อ. ก็ต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงหาชอบที่จะนำบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. มาใช้ตีความคำว่าผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 71 วรรคสอง ไม่บุตรบุญธรรมจึงไม่ใช่ ผู้สืบสันดานกระทำต่อบุพการีตามมาตรา 71 จึงยอมความไม่ได้

[117] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1056/2503 คดีนี้โจทก์เป็นผู้เสียหายโดยเป็นภริยานายเผียน หนูเกตุผู้ตายฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานสมคบกันฆ่านายเผียน หนูเกตุ ถึงแก่ความตายโดยเจตนา ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วสั่งคดีมีมูล จำเลยให้การปฏิเสธ ต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเพราะไม่ใช่ผู้เสียหายศาลชั้นต้นสอบโจทก์ฯ แถลงว่า ไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่ทำพิธีแต่งงานกันเมื่อประมาณ 18 ปีมานี้ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนโจทก์ฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) คำว่า สามีหรือภริยา ย่อมหมายความถึงสามีหรือภริยาตามกฎหมาย ซึ่งเมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ประกาศใช้แล้วโจทก์และผู้ตายต้องสมรสกันโดยจดทะเบียน แต่โจทก์และผู้ตายมิได้จัดการจดทะเบียนสมรส แม้จะเกิดบุตรด้วยกันก็ไม่เรียกว่าเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย ฉะนั้น จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีนี้แทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)

เงื่อนไขให้อำนาจจัดการแทนคือ ผู้เสียหายจะต้องถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ จะเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทก็ถือว่าเข้าเงื่อนไขตามมาตรา 5(2) ที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาจะเข้าจัดการแทนได้ และการตายหรือบาดเจ็บจะต้องเป็นผลที่เกิดจากการทำร้าย ถ้าเกิดจากเหตุอื่นไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายได้[118] เช่นความผิดฐานฉ้อโกง ไม่เข้ากรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ การที่ภริยาไปยอมความแทนสามีจึงไม่สามารถทำได้ ไม่ทำให้คดีอาญาระงับ[119] หรือกรณีผู้เสียหายถูกทำร้าย ด้วยความเสียใจและอับอายจึงได้ผูกคอตาย[120] เป็นต้น

---

[118] คำพิพากษาศาลีกาที่ 3879/2546โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่โจทก์ร่วมอุทธรณ์ข้อแรกว่าการที่จำเลยเตะบริเวณแก้มของผู้ตายเป็นการเล็งเห็นผลว่าจะเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตายนั้น ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า อุทธรณ์ดังกล่าวเป็นอุทธรณ์ ในข้อหาที่โจทก์ไม่ได้กล่าวมาในคำฟ้อง และเป็นข้อหาที่โจทก์ไม่ได้ประสงค์ให้ลงโทษ ศาลจะลงโทษจำเลยในข้อหาดังกล่าวไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง ดังนั้น ข้อเท็จจริงจึงยุติตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นว่า จำเลยเพียงแต่ใช้กำลังทำร้ายและต่อยผู้ตายจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย ส่วนบาดแผลที่เป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตายมิได้เกิดจากการกระทำของจำเลย จึงมิใช่กรณีที่ผู้ตายถูกจำเลยทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ โจทก์ร่วมซึ่งเป็นบุพการีจึงไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้ตายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)

[119] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5126/2549 ตามหลักฐานบันทึกการรับเงินที่จำเลยได้ชดใช้ให้แก่ฝ่ายผู้เสียหายทั้งสี่ปรากฏว่าในส่วนของผู้เสียหายที่ 1 และที่ 2 มีการลงชื่อโดยภริยาของผู้เสียหายที่ 1 และที่ 2 แม้จะเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็ไม่ใช่บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 4, 5 และ 6 จึงไม่มีอำนาจยอมความแทนผู้เสียหายที่ 1 และที่ 2 ได้ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 3 (5) บันทึกดังกล่าวไม่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดฐานฉ้อโกงที่จำเลยกระทำต่อผู้เสียหายที่ 1 และที่ 2 ระงับไป

[120] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8357/2550 พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองว่า ร่วมกับพวกบุกรุกเข้าไปในบ้านพักของโจทก์ร่วมแล้วทำร้ายผู้เสียหายที่ 2 ได้รับอันตรายสาหัส โจทก์ร่วมและในฐานะมารดาของผู้เสียหายที่ 2 ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ โดยได้ความว่า ผู้เสียหายที่ 2 ถึงแก่ความตายด้วยการผูกคอตาย ไม่ได้ตายเพราะถูกจำเลยทั้งสองกับพวกทำร้ายตามฟ้อง ซึ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5 (2) ผู้บุพการีจะจัดการแทนผู้เสียหายได้เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ ดังนั้น โจทก์ร่วมจึงไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่ 2 ในการเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส โจทก์ร่วมเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้เฉพาะความผิดฐานบุกรุกที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายเท่านั้น เมื่อศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่าการกระทำของจำเลยทั้งสองตามฟ้องเป็นการกระทำกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ลงโทษฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักสุด เมื่อโจทก์ไม่อุทธรณ์ โจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในความผิดฐานนี้

การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) ได้จำกัดเฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เอาไว้ทำให้ความผิดอื่นๆ ทายาทไม่มีอำนาจจัดการแทนคงมีสิทธิเพียงกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้น และหากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้จะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาไปโดยปริยายด้วยเหตุแห่งความตายของผู้เสียหาย เพราะไม่อาจดำเนินคดีที่เกิดขึ้นได้เลย เช่น ในกรณีที่ผู้เสียหายเพียงแต่ร้องทุกข์ไว้กับเจ้าพนักงาน ต่อมาได้ถึงแก่ความตาย บุตรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแทนไม่ได้[121] หรือกรณีมีผู้ยักยอกทรัพย์ผู้เสียหายไป แต่ผู้เสียหายตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ผู้จัดการมรดกเป็นโจทก์ฟ้องหรือร้องทุกข์คดีอาญาก็ไม่อาจทำได้เช่นกัน[122] หรือความผิดต่อส่วนตัวผู้แจ้งความร้องทุกข์เป็นบิดาของผู้เสียหายไม่ใช่ผู้เสียหายพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนพนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง[123] เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้คดีอาญาระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เสียหาย

---

[121] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5162/2547 นาย ว.บิดาโจทก์เป็นผู้เสียหายโดยตรงในความผิดที่ถูกจำเลยฉ้อโกงโดยตรงตามมาตรา 2(4) ว. ตายโดยไม่ได้ถูกทำร้ายถึงตายตามมาตรา 5(2) โจทก์ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานจึงไม่มีอำนาจจัดการแทน ว. ฟ้องจำเลยได้ ปรากฏว่า ว. เพียงแต่ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น ยังไม่ได้ฟ้องคดี จึงไม่ต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 29 ที่โจทก์จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ โจทก์ไม่ได้เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย และเมื่อ ว. ตาย สิทธิที่ ว. ได้ร้องทุกข์ไว้ต่อเจ้าพนักงานตำรวจไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตาม ป.วิ.อ. เมื่อโจทก์ไม่ได้เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) เสียแล้วโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

[122] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2219/2521 จำเลยกระทำความผิดอาญาต่อ ช. เจ้ามรดกในคณะที่ ช.ยังมีชีวิตอยู่ ช. จึงเป็นผู้เสียหาย เมื่อ ช. ถึงแก่ความตาย โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกและทายาทโดยธรรมของ ช. ไม่มีอำนาจฟ้องแทน ช. เพราะมาตรา 4,5 และ 6 ไม่ได้ให้อำนาจโจทก์ไว้ ทั้งสิทธิฟ้องคดีอาญาไม่ตกทอดมายังโจทก์ แม้จะพิจารณาได้ความตามฟ้องว่าทรัพย์มรดกของ ช. ตกได้แก่โจทก์ก็ตาม แต่ทรัพย์มรดกนั้นก็เพิ่งตกมาเป็นของโจทก์ภายหลังวันที่จำเลยกระทำความผิด โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย

[123] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 22714/2555 แม้โจทก์จะฟ้องจำเลยในข้อหาข่มขืนใจผู้อื่น โดยมีอาวุธตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคสอง ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ แต่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยกระทำความผิดข้อหาข่มขืนใจผู้อื่น ตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคแรก โจทก์มิได้อุทธรณ์ว่า จำเลยกระทำความผิดตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคสอง ความผิดดังกล่าวจึงถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้เพียงว่า จำเลยกระทำความผิดข้อหาข่มขืนใจผู้อื่นตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคแรก ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 321 เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งในความดูแลของ ค. บิดาผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ อันจะทำให้ ค. เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5 การที่ ค. ไปแจ้งความร้องทุกข์จึงไม่ชอบ ถือได้ว่าไม่มีคำร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในความผิดดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน และพนักงานอัยการโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 120, 121

ข้อที่สำคัญก็คือไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดกำหนดว่าเมื่อโจทก์สิ้นสภาพบุคคลหรือตายแล้วให้คดีอาญาระงับลงไปแต่อย่างใด[124] ดังนั้นการที่มาตรา 5(2) จำกัดอำนาจของผู้บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยา ในการจัดการแทนผู้เสียหายในความผิดอื่นจึงมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเกิดช่องว่างแห่งกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาสมควรได้รับการแก้ไขต่อไป

ตามมาตรา 5 (2) อรรถพล ใหญ่สว่าง ได้ให้เหตุผลไว้ว่า . . .*เหตุผลคือเมื่อบุคคลนั้นถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ผู้เสียหายนั้นย่อมไม่มีทางที่จะจัดการดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาที่เกิดขึ้นและโดยปกติคดีอาญาที่ไม่ใช่ของตน หรือตนไม่ได้เป็นผู้เสียหายนั้นย่อมไม่มีอำนาจและหน้าที่ ที่จะดำเนินการประการใดได้ รัฐไม่ต้องการให้คดีอาญาที่เกิดขึ้นต้องสูญหายไปเปล่า จะต้องจัดให้มีการดำเนินคดีหรือฟ้องร้องทางศาลให้ได้ เพื่อนำตัวบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามนโยบายการปราบปราม ผู้ที่ใกล้ชิดและจะจัดการแทนผู้เสียหายในกรณีนี้ได้ดีที่สุดคือ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา จึงให้เป็นผู้จัดการแทน การที่จำกัดบุคคลผู้ฟ้องคดีไว้เพียงเท่านี้ ไม่รวมถึงญาติพี่น้องอื่น ก็เพราะเห็นว่ามีบุคคลมากพอที่จะจัดการแทนอยู่แล้วและบุคคลที่มีสิทธิดำเนินการแทนนั้นควรจะจำกัดลงมา มิฉะนั้นแล้วจะผิดหลักการฟ้องร้องที่ให้บุคคลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องฟ้องร้องได้ การขยายหลักให้บุคคลอื่นนอกจากผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีทางอาญาได้ ควรมีเฉพาะผู้ใกล้ชิดจริงๆ . . .*[125]

---

[124] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2349/2547 ตาม พ.ร.บ.ล้มละลายฯ มาตรา 22 ถึงมาตรา 25 เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์โจทก์แล้ว กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้โจทก์กระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของตน โดยให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้มีอำนาจจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของโจทก์ รวมทั้งการดำเนินคดีฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของโจทก์เท่านั้น และถึงแม้โจทก์สิ้นสภาพบุคคลและเป็นคดีความผิดอันยอมความกันได้ก็ตาม ก็หาได้มีกฎหมายบัญญัติว่าในคดีอาญานั้น เมื่อโจทก์สิ้นสภาพบุคคลหรือตายแล้วให้คดีอาญาระงับไปไม่ คงมีแต่คดีอาญาเลิกกันและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตาม ป.วิ.อ. มาตรา 37 และมาตรา 39 กับคดีเลิกกันตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มาตรา 7 เท่านั้น คดีนี้เป็นคดีอาญาอยู่ระหว่างรออ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นยังอยู่จะนำ ป.วิ.พ. มาตรา 132 (3) มาใช้บังคับมิได้ เมื่อโจทก์มิได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องหรือยอมความกันหรือมีเหตุทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ และจำเลยทั้งสองมิได้นำเงินตามจำนวนในเช็คมาชำระภายในสามสิบวัน นับแต่ได้รับหนังสือจากผู้ทรงว่าธนาคารไม่ใช้เงินตามเช็คหรือมูลหนี้ที่ออกเช็คสิ้นผลผูกพันไปก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด จำเลยทั้งสองจะขอให้ศาลจำหน่ายคดีหาได้ไม่

[125] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 134

ในกรณีทายาทหรือผู้ใกล้ชิดของผู้เสียหายนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรให้สิทธิขยายออกไปถึงทายาทผู้มีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกของผู้เสียหายด้วยเพื่อให้ทายาทใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้เพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐที่เป็นไปโดยไม่ชอบเช่นกรณีคดีนายวรยุทธหรือบอสอยู่วิทยา กระทำโดยประมาทขับรถชน ดาบตำรวจวิเชียร กลั่นประเสริฐ ผบ. หมู่ ป.สน. ทองหล่อเสียชีวิตแต่ทางรัฐโดยพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าว และทางผู้ตายไม่มี บุพการี ผู้สืบสันดานและไม่มีภริยา มีแต่พี่น้องซึ่งไม่ใช่บุคคลที่สามารถดำเนินคดีแทนได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) การใช้สิทธิทำการแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายเพื่อฟ้องคดีอาญาจึงไม่สามารถทำได้ ดังนี้ควรที่จะให้ขยายอำนาจผู้จัดการแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายออกไปถึงพี่หรือน้องโดยความเป็นจริงของผู้เสียหายด้วย

4) ผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น”

นิติบุคคล เกิดขึ้นโดยอำนาจแห่งกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่โดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดา และต้องอยู่ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ดังที่ได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง[126] ดังนั้นนิติบุคคลจึงเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) ได้

---

[126] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 65 นิติบุคคลจะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิ และหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ภายในขอบแห่งอำนาจหน้าที่ หรือวัตถุประสงค์ดังได้บัญญัติหรือกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้ง

มาตรา 67 ภายใต้บังคับ มาตรา 66 นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและ หน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดย สภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น

การพิจารณาถึงความเป็นผู้เสียหายกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลนั้นๆ ถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยตรงด้วยอีกผู้หนึ่งนอกจากนิติบุคคลนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นจึงมีอำนาจดำเนินคดีเอาผิดกับผู้แทนนิติบุคคลได้และถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาแทนนิติบุคคลด้วย[127] ซึ่งการดำเนินคดีอาญาเป็นการกระทำในทางปกป้องรักษาผลประโยชน์ของนิติบุคคล ไม่จำต้องกำหนดเป็นนโยบายหรือตราเป็นข้อบังคับไว้ผู้แทนก็มีอำนาจกระทำได้[128]

---

[127] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1041/2558 คดีนี้เป็นความผิดที่ได้กระทำต่อนิติบุคคลซึ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5 (3) ประกอบ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 บัญญัติให้ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลเป็นผู้ฟ้องคดีแทน เมื่อจำเลยที่ 1 ที่ 3 และที่ 5 เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทและเป็นกรรมการบริษัทผู้กระทำผิดต่อบริษัท ค. ซึ่งเป็นนิติบุคคลนั้นเอง ย่อมจะไม่ฟ้องคดีแทนนิติบุคคลเพื่อกล่าวหาตนเอง เมื่อเป็นดังนี้ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นและมีประโยชน์ได้เสียร่วมกับนิติบุคคลนั้นย่อมได้รับความเสียหาย ทั้ง ป.พ.พ. มาตรา 1169 ก็บัญญัติไว้ว่า ถ้ากรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทและบริษัทไม่ฟ้องคดี ผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งฟ้องคดีได้ ดังนี้ โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นจึงเป็นผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 ที่ 3 และที่ 5 ฐานร่วมกันยักยอกทรัพย์ของบริษัทตาม ป.วิ.อ. มาตรา 28 (2) ประกอบมาตรา 2 (4) และ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 4 ได้ และต้องถือว่าโจทก์ฟ้องแทนบริษัทด้วย

[128] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1197/2521 การร้องทุกข์ขอให้เจ้าพนักงานดำเนินคดีอาญาแก่พนักงานของนิติบุคคลเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติโดยทั่วไปของผู้ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคลทั้งหลาย จะพึงกระทำในทางปกป้องรักษาผลประโยชน์ของนิติบุคคล ไม่จำต้องกำหนดเป็นนโยบายหรือตราเป็นข้อบังคับไว้จึงจะมีอำนาจทำได้

ในการแสดงออกซึ่งความประสงค์ต่างๆ ของนิติบุคคลนั้นต้องแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล[129] และต้องเป็นไปตามที่ได้จดทะเบียนไว้ เช่นการที่บริษัทจดทะเบียนไว้ว่าผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัทจะต้องมี 2 คน การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ก็ต้องลงนามตามที่จดทะเบียนไว้[130] หรือกรณีผู้แทนร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญาฐานฉ้อโกง โดยไม่ได้ระบุว่าทำการแทนห้างฯ เป็นการไม่ชอบถือไม่ได้ว่าห้างฯ ซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ มีผลทำให้การสอบสวนไม่ชอบด้วยกฎหมายพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง[131]

ในการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวยังก่อให้เกิดปัญหาในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลได้กระทำความผิดอาญาต่อนิติบุคคลนั้นเสียเองการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญาต่อตัวเองจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้และผู้อื่นที่ไม่มีอำนาจในการทำการแทนนิติบุคคลย่อมไม่มีอำนาจร้องทุกข์ มีผลให้การกระทำความผิดนั้นอาจจะขาดอายุความในการดำเนินคดีอาญาก็ได้ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11732/2557 โดยคดีดังกล่าวนี้นิติบุคคลนั้นเป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้แทนได้ทำการฉ้อโกงทรัพย์สินของนิติบุคคลไป แต่ไม่อาจดำเนินคดีอาญาได้เพราะไม่มีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย ดังนั้นการที่รัฐจะดำเนินคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้นั้นไม่ควรที่จะกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายเพราะการยอมความกันนั้นควรเป็นเงื่อนไขระงับคดีแต่เพียงอย่างเดียวเพื่อความยุติธรรมแก่ผู้ได้รับผลร้ายจากการละเมิดกฎหมายและเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่มุ่งควบคุมอาชญากรรมได้อย่างแท้จริงต่อไป

---

[129] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายข้อบังคับ หรือตราสารจัดตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล

[130] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1590/2530 แม้การร้องทุกข์มิใช่การทำนิติกรรม แต่การมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์แทนโจทก์ โจทก์ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับของบริษัทโจทก์ที่ได้จดทะเบียนไว้ บริษัทโจทก์จดทะเบียนไว้ว่าจำนวนกรรมการที่ลงชื่อผูกพันบริษัทได้ คือ กรรมการจำพวก ก. 1นายกับกรรมการจำพวก ข. 1 นาย เมื่อกรรมการโจทก์เพียงผู้เดียวลงชื่อมอบอำนาจให้ ก. ไปร้องทุกข์ การมอบอำนาจจึงไม่ผูกพันบริษัทโจทก์ การกระทำของ ก. ไม่ผูกพันโจทก์ ในทางกลับกันบริษัทโจทก์ไม่สามารถถือเอาการกระทำของ ก. เป็นของโจทก์ได้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด คดีโจทก์ก็ขาดอายุความ

[131] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3831/2532 บันทึกการร้องทุกข์ ระบุชื่อโจทก์ร่วมที่ 2 เป็นผู้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับจำเลยในข้อหาฉ้อโกงและลงชื่อโจทก์ร่วมที่ 2 แต่ผู้เดียวโดยไม่ได้ระบุว่ากระทำในนามโจทก์ร่วมที่ 1 ทั้งไม่ปรากฏรอยตราเครื่องหมายของโจทก์ร่วมที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลในช่องผู้ร้องทุกข์แต่อย่างใด จึงเป็นเพียงคำร้องทุกข์โดยส่วนตัวของโจทก์ร่วมที่ 2 ซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหาย เมื่อโจทก์ร่วมที่ 1 ผู้เสียหายตามจริง ไม่ได้ร้องทุกข์ตามกฎหมาย การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นไปโดยไม่ชอบ พนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 121

5) ผู้มีอำนาจจัดการแทนเฉพาะคดี

ผู้แทนเฉพาะคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 6 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ ไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์ เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่นซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทนเฉพาะคดีในคดีนั้น ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี”

ผู้แทนเฉพาะคดีตามมาตรา 6 นี้บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาในกรณี ผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ทำหน้าที่ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดหรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ และกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้วิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาลหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับคนไร้ความสามารถ[132]

ในการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถจะต้องมีชีวิตอยู่หากผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถถึงแก่ความตายไปแล้วก็ไม่สามารถตั้งได้[133] หรือกรณีผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถถูกทำร้ายถึงตายตามมาตรา 5(2) ก็ไม่สามารถตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้[134] เช่นเดียวกัน

---

[132] ธานิศ เกศวพิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2556. หน้า 135-138

[133] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1625/2532 โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ตั้ง โจทก์เป็นผู้แทนเฉพาะ คดีของ ต. และมีอำนาจฟ้องคดีแทน ต. เมื่อปรากฏว่า ต. ซึ่ง โจทก์อ้างว่าเป็นผู้วิกลจริตถึง แก่กรรมไปก่อนวันนัดไต่สวนคำร้องดังกล่าวแล้วศาลก็ไม่อาจตั้ง โจทก์เป็นผู้แทนเฉพาะ คดีของ ต. ได้เพราะ ต.ไม่ใช่ผู้วิกลจริตดัง ที่โจทก์กล่าวอ้างต่อไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรคสองที่บัญญัติว่าถ้า ผู้เสียหายที่ตาย นั้นเป็นผู้วิกลจริตซึ่งผู้แทนเฉพาะ คดีได้ ยื่นฟ้องแทนไว้แล้ว ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปก็ได้ นั้น หมายถึง กรณีที่ศาลได้ ตั้ง ผู้แทนเฉพาะ คดีของผู้เสียหายไว้แล้วก่อนที่ผู้เสียหายตาย หาได้ หมายความรวมถึงกรณีนี้ซึ่ง ผู้เสียหายได้ตายไปเสียก่อนที่ศาลจะตั้ง ผู้แทนเฉพาะ คดีด้วย ไม่

[134] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2495 ในกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายนั้น แม้บุคคลตามที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) ระบุไว้ จะไม่มีตัวอยู่ก็ดี พี่เขยของผู้เสียหายจะร้องขอเข้ามาขอให้ศาลสั่งให้เป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหาย ไม่ได้

ดังนั้นกรณีผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้จึงไม่สามารถที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีขึ้นได้เพราะสภาพของตัวการคือผู้เยาว์ได้สิ้นสุดลงแล้วเหลือแต่ผู้ตาย ซึ่งต้องไปพิจารณามาตรา 5(2) ว่าเข้ากรณีที่บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา สามารถจัดการแทนได้หรือไม่

6) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายกรณีพิเศษตามกฎหมายสาระบัญญัติ

ในกฎหมายสารบัญญัติบางบทมาตราได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริงมีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทนได้ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 วรรคสอง หรือความผิดตามพ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 วรรคท้าย ที่บัญญัติมีข้อความทำนองเดียวกันว่าให้ทายาทมีอำนาจจัดการแทนได้ หรือความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 6ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้ ถ้าผู้ถูกกระทำไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง[135] เป็นต้น

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรสหรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย” และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ถ้าผู้เสียหายตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตร ของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย”ซึ่งตาม ป.อ.มาตรา 333 วรรคสอง และพ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 วรรคท้าย นั้นมีข้อความทำนองเดียวกัน และเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายเสียก่อนร้องทุกข์ มีผลทำให้บิดามารดา คู่สมรส และบุตรของผู้เสียหายนั้นเป็นผู้เสียหายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และ มีอำนาจต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

---

[135] มาตรา 6 การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือได้รับแจ้งตามมาตรา 5 แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้น เกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดีให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

ความอาญามาตรา 3 ทุกประการ โดยให้เหตุผลว่า ความเสียหายไม่ได้เกิดแต่เฉพาะตัวผู้เสียหายเท่านั้น ทายาทก็ถือว่าได้รับความเสียหายด้วย อาจเรียกได้ว่าเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม ซึ่งในเรื่องผู้เสียหายโดยอ้อมนั้น จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้อธิบายไว้ว่า

. . .ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (indirect victim) คือบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะมิได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ ครอบครัว ญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดของเหยื่ออาชญากรรมตลอดจนแวดวงผู้เกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำงานของเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายอันเป็นผลกระทบทางด้านจิตใจและทรัพย์สินเนื่องมาจากญาติพี่น้องผู้ใกล้ชิดอันเป็นที่รักของตนบังเอิญตกเป็นเหยื่อโดยตรงของอาชญากรรม ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ต้องได้รับทุกขเวทนาที่เกิดจากอาชญากรรมดังกล่าวไปด้วย ตัวอย่างเช่น มารดาที่บุตรสาวถูกข่มขืน เป็นต้น. . .[136]

ในเรื่องผู้เสียหายโดยอ้อมนี้ได้มีกฎหมายบางเรื่องที่บัญญัติรับรองความเป็นผู้เสียหายเอาไว้ เช่นพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 51 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” หรือ ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 64 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าบุคคลผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้ชิด หรือติดต่อกับโรงงานที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากการกระทำความผิดเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” เพราะนโยบายของกฎหมายต้องการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนั้นๆ[137] จะเห็นได้ว่าเรื่องความเป็นผู้เสียหายได้มีการขยายความออกไปถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยอ้อมด้วย

---

[136] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. รายงานวิจัยโครงการ *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน อำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2548. หน้า 104

[137] คนึง ฦาไชย. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*.(พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2561. หน้า 32

เหตุผลที่ว่าทายาทของผู้เสียหายจากการกระทำผิดฐานหมิ่นประมาทได้รับความเสียหายโดยอ้อมนั้นเหตุผลเดียวกันนี้ก็น่าจะนำมาใช้ในความผิดอาญาฐานอื่นได้ด้วย เพื่อช่วยให้ทายาทของผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดโดยใช้สิทธิตามกฎหมายร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้ไม่จำต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งซึ่งในการเข้าถึงความยุติธรรมนั้นไม่ควรที่จะมีมูลค่าหรือราคาที่สูงเกินไป เพราะผู้มีฐานะยากจนไม่อาจที่จะเข้าถึงความยุติธรรมที่มีราคาสูงนั้นได้เลย

ข้อสังเกตุในความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในบางประเทศไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดอาญาเพราะเป็นการขัดกับการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และประเทศไทยก็มีข้อเสนอแนะที่ควรจะยกเลิกความผิดฐานหมิ่นประมาทเช่นกัน เพื่อลดต้นทุนด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา[138] โดย ปกป้อง ศรีสนิท ให้เหตุผลไว้ว่า

. . .ความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทกรณีทั่วไปไม่ควรเป็นความผิดอาญา เนื่องจากเป็นกรณีความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนตัวอย่างแท้จริง หากเป็นเรื่องหมิ่นประมาทที่ไม่เกี่ยวข้องกับสังคม การหมิ่นประมาทจะไม่เกิดผลเสียหายต่อสังคม แม้ผู้เสียหายควรจะต้องได้รับการเยียวยาชื่อเสียงเกียรติยศเพื่อความเป็นธรรม แต่ผู้เสียหายควรดำเนินคดีแพ่งเพราะเป็นเรื่องของบุคคลเพียงสองคนคือผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด มิใช่มาใช้การดำเนินคดีอาญาและใช้ทรัพยากรของรัฐคือตำรวจ พนักงานอัยการ ที่มีหน้าที่หลักคือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมที่จำเป็นต้องดำเนินคดีที่กระทบกระเทือนสังคมมากกว่า. . .[139]

การที่กฎหมายให้ความสำคัญกับความผิดต่อส่วนตัวโดยแท้อย่างเช่นความผิดฐานหมิ่นประมาท ที่ให้ทายาทมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนร้องทุกข์ ดังนี้ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความกันได้ฐานอื่นๆ จึงควรได้รับการแก้ไขให้สามารถดำเนินคดีได้เมื่อเกิดกรณีผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์เช่นเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมอาชญากรรมและคืนความยุติธรรมให้กับผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายและเยียวยาผู้เสียหายโดยอ้อมให้สังคมได้อยู่อย่างสันติสุขต่อไป

---

[138] สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ.*นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุตธรรมทางอาญาของไทย.*กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2554. หน้า 72

[139] ปกป้อง ศรีสนิท. *แนวทางการยกเลิกโทษอาญาในกฎหมายเช็คและกฎหมายหมิ่นประมาท.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ. 2554. หน้า 82

2.2.3 ข้อสังเกตุกรณีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

กรณีความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยไว้ว่าทายาทที่มีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกสามารถที่จะถอนคำร้องทุกข์ที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ไว้ก่อนตายได้ เพราะเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินอันเป็นมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทดังนั้นทายาทจึงมีสิทธิที่จะยุติคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์มรดกได้โดยอาจารย์ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

"ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะต้องแปลความว่า เมื่อถอนคำร้องทุกข์ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ได้ ก็น่าจะร้องทุกข์ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ได้เช่นเดียวกัน"[140]

ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของอาจารย์ ธานิศ เกศวพิทักษ์ ที่เห็นว่าสิทธิในการร้องทุกข์ในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทได้เช่นเดียวกัน[141] และยังมีรองศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์ ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวไว้ว่า

. . . ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2219/2521 แม้ศาลฎีกาจะวินิจฉัยว่า สิทธิการฟ้องคดีอาญาเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่ตกสืบไปถึงทายาทก็ตาม แต่ตามคำพิพากษาดังกล่าวมีความผิดฐานยักยอกและฉ้อโกง อันเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินรวมอยู่ด้วย ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากทายาทและผู้จัดการมรดกจะใช้สิทธิร้องทุกข์ในความผิดฐานยักยอกและฉ้อโกงต่อพนักงานสอบสวนแทนการฟ้องร้องคดีด้วยตัวเองน่าจะดำเนินการได้เพราะสิทธิร้องทุกข์ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินย่อมตกทอดแก่ทายาทตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 11/2518. . .[142]

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นให้อำนาจทายาทร้องทุกข์แทนได้นี้ยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้เป็นแนวบรรทัดฐาน จึงยังคงเป็นเพียงความเห็นทางวิชาการเท่านั้น

ในประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อให้สิทธิทายาทถอนคำร้องทุกข์เพื่อยุติคดีอาญาได้ก็ควรที่จะให้สิทธิในการร้องทุกข์ได้ด้วยเพราะเป็นสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของเจ้ามรดกที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาต่อเจ้ามรดกทายาทจึงควรที่จะมีสิทธิใช้มาตรการทางอาญาเพื่อบังคับติดตามเอาทรัพย์มรดกคืนจากผู้กระทำผิดได้ อย่างไรก็ตามความเห็นดังกล่าวนั้นก็ไม่ได้มีผลต่อแนวคำวินิจฉัยของศาลแต่อย่างใดซึ่งล่าสุดก็ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6079/2555

---

[140] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. หน้า 114

[141] ธานิศ เกศวพิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยามพับลิชชิ่ง. 2556. หน้า 222

[142] พรชัย สุนทรพันธุ์. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2554. หน้า 52-53

ยังวินิจฉัยทำนองเดียวกันว่าสิทธิในการร้องทุกข์ไม่ตกสืบมายังทายาท[143] เหตุผลหนึ่งเพราะตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) จำกัดเฉพาะกรณีทายาทถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้นที่ให้ทายาทมีสิทธิเข้าจัดการแทน และนิติวิธีในการตีความกฎหมายอาญาไม่อาจที่จะตีความให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้[144] ดังนั้น ประเด็นปัญหานี้จึงจำเป็นต้องแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) ให้ครอบคลุมถึงประเด็นปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ทายาทของผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินคดีอาญาได้ต่อไป

2.3 *สิทธิของผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทน*

เมื่อบุคคลใดเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนก็มีสิทธิในการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญา ยุติคดีอาญา และมีสิทธิอื่นๆ ตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

2.3.1 สิทธิในการเริ่มต้นคดีอาญา

1) สิทธิในการร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อให้ดำเนินคดีอาญา

ในประเทศไทยเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองหรือจะใช้บริการของรัฐให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องให้ก็ได้โดยเริ่มด้วยการร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งอาจจะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนโดยตรงหรือจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้ ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์นั้น ไม่จำกัดชั้นยศจะมีตำแหน่งรองหรือเหนือกว่าพนักงาน

---

[143] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6079/2555 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสี่ร่วมกันครอบครองเงินของ ฮ. และเบียดบังยักยอกเงินจำนวนดังกล่าวไป การกระทำที่โจทก์กล่าวหานี้เกิดขึ้นขณะที่ ฮ.ยังมีชีวิตอยู่ จึงเป็นการกระทำต่อ ฮ. เจ้าของทรัพย์ ฮ. จึงเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) และมีอำนาจร้องทุกข์ตามมาตรา 3 (1) ประกอบมาตรา 2(7) แม้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจะมีคำสั่งให้ ฮ. เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ แต่ ฮ.ยังสามารถดำเนินคดีแก่จำเลยที่ 1 และที่ 2 เหมือนเช่นบุคคลทั่วไป โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 ผู้พิทักษ์ ประกอบกับ ฮ.มิได้ถูกจำเลยทั้งสี่ทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ อันจะทำให้โจทก์ร่วมในฐานะผู้จัดการมรดกของ อ. มีอำนาจจัดการแทนได้ตามมาตรา 5 (2) เมื่อโจทก์ร่วมซึ่งไม่ได้เป็นผู้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสี่ในความผิดฐานยักยอกซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ จึงถือไม่ได้ว่าคดีนี้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบที่จะทำให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ และถือเท่ากับว่ายังไม่มีการสอบสวน ย่อมส่งผลให้โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา 120

[144] หยุด แสงอุทัย. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2560. หน้า 97

สอบสวนก็มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ของประชาชนที่เป็นผู้เสียหายได้[145] แต่หากผู้เสียหายไปร้องทุกข์ต่อผู้ที่ไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์มีผลทำให้ไม่มีการร้องทุกข์ตามกฎหมาย เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจสอบสวนการสอบสวนไม่ชอบพนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง[146] ศาลต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยผู้กระทำความผิดไป

---

[145] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 123 บัญญัติว่า “ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้

คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้

คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือ หรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมีวันเดือนปีและลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องทุกข์ด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปี และลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น

มาตรา 124 ผู้เสียหายจะร้องทุกข์จะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้

เมื่อมีหนังสือร้องทุกข์ ยื่นต่อเจ้าพนักงานเช่นกล่าวแล้ว ให้รีบจัดการส่งไปยังพนักงานสอบสวนและจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

เมื่อมีคำร้องทุกข์ด้วยปากให้รีบจัดการให้ผู้เสียหายไปพบกับพนักงานสอบสวนเพื่อจดบันทึกคำร้องทุกข์นั้นดังบัญญัติในมาตราก่อน ในกรณีเร่งร้อนเจ้าพนักงานนั้นจะจดบันทึกเสียเองก็ได้ แต่แล้วให้รีบส่งไปยังพนักงานสอบสวน และจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้

[146] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1226/2503 เจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ได้ตามมาตรา 2(17) นั้น ได้แก่พนักงานสอบสวนกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามมาตรา 123,124 เท่านั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไม่ใช่พนักงานสอบสวนและพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามมาตรา 2(16) และ 2(17)

คำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสอบสวน โดยกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ทำการสอบสวนในคดีความผิดต่อส่วนตัว เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ หากทำการสอบสวนโดยไม่มีคำร้องทุข์จะมีผลทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง[147] ลักษณะของการร้องทุกข์ ไม่ใช่การทำนิติกรรม แม้เป็นผู้เยาว์ก็สามารถร้องทุกข์ด้วยตนเองได้[148] คำร้องทุกข์ไม่มีแบบที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำดังนั้นจึงกระทำด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้[149] การแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแต่ยังไม่ได้ลงบันทึกประจำวันก็เป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว[150] ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของคำร้องทุกข์ที่จะเป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องร้องทุกข์โดยมีเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษเป็นสำคัญ ดังนั้นการที่

---

[147] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2624/2541 โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยร่วมกันบุกรุกในเวลากลางคืน แต่ไม่ได้ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 ดังนี้ศาลจะลงโทษตามมาตรา 365 ไม่ได้เพราะโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 สูงกว่ามาตรา 364 เป็นการเกินคำขอต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง พยานหลักฐานของโจทก์ไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีแก่จำเลยฐานบุกรุก คำเบิกความและข้อนำสืบของพยานโจทก์ก็ถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ตามระเบียบในความผิดฐานนี้ พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจทำการสอบสวนพนักงานอัยการโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานบุกรุก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และ 121 วรรคสอง

[148] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3915/2551 ตามป.วิ.อ. มาตรา 2 (7) และมาตรา 123 มิได้บัญญัติว่า การร้องทุกข์ของผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือบุคคลดังกล่าวต้องลงลายมือชื่อในการร้องทุกข์ของผู้เยาว์ด้วย ดังนั้น ผู้เยาว์จึงมีอำนาจร้องทุกข์ด้วยตนเองได้

[149] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15690/2553 การร้องทุกข์ในคดีอาญา กฎหมายมิได้กำหนดแบบการร้องทุกข์ไว้ จึงอาจร้องทุกข์ด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ สาระสำคัญจึงอยู่ที่ว่าโจทก์ร่วมมอบอำนาจให้นายวิโรจน์ร้องทุกข์จริงหรือไม่เท่านั้น เมื่อศาลมิได้สงสัยและจำเลยไม่ได้ให้การหรือนำสืบต่อสู้แสดงเหตุอันควรสงสัยว่าใบมอบอำนาจไม่ใช่ใบมอบอำนาจอันแท้จริง ถือว่าโจทก์ร่วมมอบอำนาจตามใบมอบอำนาจให้ร้องทุกข์โดยชอบแล้ว

[150] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2371/2522 ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาทได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์ได้ทำการสอบสวนปากคำผู้เสียหายและพยานอีกปากหนึ่ง โดยยังไม่ได้ทำบันทึกการมอบคดีและลงบันทึกประจำวัน พนักงานสอบสวนผู้นั้นก็ได้ย้ายไปรับราชการที่อื่นต่อมาพนักงานสอบสวนคนใหม่มาทำการสอบสวนต่อจึงได้ทำบันทึกการมอบคดีและบันทึกประจำวันขึ้นดังนี้ หาทำให้การสอบสวนที่ได้กระทำไปแล้วนั้นเสียไปไม่ เพราะเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนพนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องทุกข์ย่อมมีอำนาจทำการสอบสวนได้แล้วโดยไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง โจทก์ซึ่งมีอำนาจฟ้อง

ผู้เสียหายเพียงแต่ร้องทุกข์ไว้เป็นหลักฐาน[151] หรือร้องทุกข์เพื่อกันไม่ให้คดีขาดอายุความ[152] จึงไม่เป็นการร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายทำให้การสอบสวนไม่ชอบพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ในการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีอาญาไม่ใช่สิ่งที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายต้องทำเองเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้นจึงมอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำแทนได้[153] การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ เพราะการร้องทุกข์นั้นจะร้องด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่อยู่ในบังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 798 ที่บัญญัติว่า “กิจการอันใดท่านบังคับไว้โดยกฎหมายว่า ต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย” ดังนั้นการที่ผู้เสียหายมาเบิกความยืนยันถึงการมอบอำนาจจึงรับฟังได้ว่ามีการมอบอำนาจกันโดยชอบแล้ว[154] และการมอบอำนาจให้ร้องทุกข์สามารถที่จะมอบอำนาจช่วงต่อไปได้[155] หรือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ไว้ล่วงหน้าได้เพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพย์สิน ดังนี้เมื่อผู้รับมอบอำนาจรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอายุความจะเริ่มนับทันที ไม่ใช่เริ่ม

---

[151] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3252/2543 จำเลยแจ้งความต่อร้อยตำรวจโท อ. เพื่อเป็นหลักฐานหากจะมีข้อความบางส่วนเป็นเท็จหรือผิดความจริงไปบ้างก็ยังไม่เป็นเหตุที่จะทำให้ร้อยตำรวจโท อ. ต้องทำการสอบสวนเนื่องจากไม่เป็นคำร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(7) เมื่อจำเลยไม่มีเจตนาจะมอบเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีแก่โจทก์ การแจ้งความของจำเลยจึงย่อมไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์อันจะเป็นเหตุให้โจทก์มีอำนาจฟ้องคดีเพื่อเอาผิดต่อจำเลยในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานได้

[152] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1725/2522 ผู้เสียหายแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน “...กันคดีขาดอายุความเพื่อจะนำเรื่องไปดำเนินการเอง...” นั้น เป็นการแจ้งความเพื่อป้องกันคดีขาดอายุความอย่างเดียว มิได้มีเจตนาให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับจำเลย ถือไม่ได้ว่าคำแจ้งความดังกล่าวเป็นคำร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญามาตรา 2(7)

[153] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2468/2523 การร้องทุกข์ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้มีการมอบอำนาจ ทั้งมิใช่กรณี ที่กฎหมายบังคับให้ผู้เสียหายต้องกระทำด้วยตนเอง ผู้เสียหายจึงมอบอำนาจ ให้ผู้อื่นร้องทุกข์แทนได้

[154] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2386/2541 แม้หนังสือมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์จะไม่ได้ปิดแสตมป์ก็รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เนื่องจาก ประมวลรัษฎากรฯมาตรา 118 ห้ามมิให้รับฟังหนังสือมอบอำนาจที่ไม่ปิดแสตมป์เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น มิได้ห้ามมิให้รับฟังในคดีอาญาด้วย ทั้งการมอบอำนาจให้ไปร้องทุกข์ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือแต่อย่างใดการที่ผู้มอบอำนาจมาเบิกความยืนยันการมอบอำนาจจึงเป็นไปโดยชอบ

[155] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2730/2549 ตามหนังสือมอบอำนาจช่วงที่ ค. มอบอำนาจช่วงให้ ท. มีอำนาจร้องทุกข์แทนมีข้อความว่า เพื่อให้มีอำนาจดำเนินการแทน “ผู้มอบอำนาจ” ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับหนังสือมอบอำนาจที่ทำขึ้นระหว่างผู้เสียหายกับ ค. แล้ว ก็ระบุในหนังสือมอบอำนาจว่า ผู้เสียหายเป็น “ผู้มอบอำนาจ” และ ค. เป็น “ผู้รับมอบอำนาจ” ดังนั้น การพิจารณาว่าผู้เสียหายได้มอบอำนาจให้ร้องทุกข์โดยชอบหรือไม่ จึงต้องพิจารณาทั้งหนังสือมอบอำนาจและหนังสือมอบอำนาจช่วงประกอบกันมิใช่พิจารณาเฉพาะหนังสือมอบอำนาจช่วงฉบับเดียว เมื่อ ท. แจ้งความร้องทุกข์แทนผู้เสียหายมิใช่ร้องทุกข์แทน ค. เป็นการส่วนตัว การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ของผู้เสียหายจึงชอบด้วยกฎหมาย และถือว่าผู้เสียหายได้ร้องทุกข์แล้ว พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจสอบสวนและพนักงานอัยการโจทก์มีอำนาจฟ้อง

นับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เพราะผู้รับมอบอำนาจรู้ก็ถือว่าผู้เสียหายได้รู้แล้วนั่นเอง[156] การที่ผู้รับมอบอำนาจไม่ได้ลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจก็ไม่ทำให้หนังสือมอบอำนาจเสียไปแต่อย่างใด[157] จะเห็นได้ว่าการที่ศาลฎีกาวางหลักกฎหมายให้ผู้เสียหายมีอำนาจมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทนได้นั้นก็เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย แต่กรณีความผิดอันยอมความได้ที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์นั้นเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ศาลไม่อาจจะตีความให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาได้จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายให้ชัดแจ้งแก่กรณีดังกล่าวต่อไป

---

[156] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2695/2546 โจทก์มอบอำนาจให้ ร. เป็นตัวแทนและผู้รับมอบอำนาจเพื่อโจทก์และในนามโจทก์ในประเทศไทย ในอันที่จะดำเนินการทุกอย่างเพื่อยับยั้งและจำกัดการเลียนแบบ การละเมิดและการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเกี่ยวกับชื่อทางการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และอื่นๆ ที่ใช้เกี่ยวกับการค้าของโจทก์ให้ป้องกันการค้าที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจร้องทุกข์ ฟ้องร้องดำเนินคดีและต่อสู้ในนามของโจทก์ ร. จึงมีอำนาจร้องทุกข์และฟ้องร้องผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ในประเทศไทยในนามของโจทก์ได้ตามกฎหมาย ร. ได้รู้เรื่องการกระทำความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิดคดีนี้แล้ว ในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2541 ส่วนการตรวจสอบคอมพิวเตอร์และโปรแกรมที่ซื้อมาโดย ส. ก็เพื่อให้ได้หลักฐานชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการฟ้องคดี ไม่ใช่เพื่อให้รู้ถึงการกระทำความผิด ดังนั้น ร. ต้องดำเนินการร้องทุกข์หรือฟ้องร้องภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่ 19 พฤศจิกายน 2541 ซึ่งเป็นวันที่ ร. รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก เมื่อโจทก์นำคดีนี้ ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้มาฟ้องเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2542 คดีโจทก์จึงขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96

[157] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1197/2521 แม้หนังสือที่ผู้มอบอำนาจมีไปถึงสารวัตรใหญ่ จะไม่เป็นหนังสือซึ่งผู้มอบอำนาจทำไว้กับผู้รับมอบอำนาจ แต่ก็เป็นหนังสือซึ่งผู้มอบอำนาจมีไปถึงพนักงานสอบสวน เพื่อแจ้งให้ทราบว่าผู้มอบอำนาจขอมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจไปร้องทุกข์แทน เมื่อผู้รับมอบอำนาจนำหนังสือนั้นไปยื่นต่อพนักงานสอบสวนและร้องทุกข์แทนตามที่ได้รับมอบอำนาจมาหนังสือนี้ย่อมเพียงพอที่พนักงานสอบสวนจะยึดถือไว้เป็นหลักฐานในสำนวนว่าคดีมีการร้องทุกข์โดยผู้มีอำนาจแล้ว การที่หนังสือดังกล่าวระบุว่าใครเป็นผู้มอบอำนาจให้ใครมาร้องทุกข์เรื่องอะไร และมีลายมือชื่อของผู้มอบอำนาจลงไว้ ถือได้ว่าเป็นหนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์อันชอบด้วยกฎหมายแล้ว แม้ผู้รับมอบอำนาจจะมิได้ลงลายมือชื่อเป็นผู้รับมอบอำนาจไว้ในหนังสือด้วยก็ไม่ทำให้การมอบอำนาจไม่สมบูรณ์ (อ้างฎีกาที่ 1058/2520)

กำหนดเวลาในการร้องทุกข์นั้น มิให้นับวันแรกที่เป็นวันกระทำความผิดเข้าด้วย[158] ซึ่งใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับการนับระยะเวลาตามกฎหมายแพ่ง และต้องร้องทุกข์ก่อนที่คดีจะขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” ดังนั้นคดีความผิดอันยอมความได้จึงต้องร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด[159] แต่การร้องทุกข์ไม่ใช่การฟ้องคดี ถ้าวันสุดท้ายเป็นวันหยุดจะไปร้องทุกข์ในวันรุ่งขึ้นไม่ได้[160] กำหนดระยะเวลาในการร้องทุกข์ที่กำหนดไว้เพียงสามเดือนนับแต่ผู้เสียหายรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดนั้นก็เพื่อเร่งรัดให้มีการดำเนินคดีอาญาความผิดอันยอมความได้โดยเร็วหากล่วงพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวสิทธิดำเนินคดีอาญาจะระงับลงเพราะคดีขาดอายุความตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39(6) บัญญัติไว้

---

[158] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7114/2553 ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงินวันที่ 1 มิถุนายน 2542 การนับอายุความต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/3 วรรคสอง ที่มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกันอายุความจึงต้องเริ่มนับแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2542 และเมื่อวันเริ่มต้นนับระยะเวลาเป็นวันที่ 2 มิถุนายน 2542 กรณีจึงไม่ต้องด้วย ป.พ.พ. มาตรา 193/5 วรรคหนึ่ง ที่คำนวณเดือนตามปีปฏิทิน เมื่อระยะเวลามิได้กำหนดนับตั้งแต่วันต้นแห่งเดือน กรณีต้องด้วย ป.พ.พ. มาตรา 193/5 วรรคสอง ที่ให้ถือระยะเวลาสิ้นสุดลงในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งเดือนสุดท้ายอันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น เมื่อวันเริ่มระยะเวลาคือวันที่ 2 มิถุนายน 2542 ระยะเวลาสิ้นสุดลงก่อนหน้าวันจะถึงวันแห่งเดือนสุดท้ายอันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้นคือวันที่ 1 กันยายน 2542 ที่จำเลยอ้างว่าคดีครบกำหนดอายุความวันที่ 31 สิงหาคม 2542 จึงหาถูกต้องไม่ ฟ้องโจทก์จึงยังไม่ขาดอายุความ

[159] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10558/2553 โจทก์ร่วมร้องทุกข์ว่าจำเลยบุกรุกที่ดินพิพาทภายใน 3 เดือนนับแต่โจทก์ร่วมรู้เรื่องการกระทำความผิดของจำเลยแล้ว การที่โจทก์ร่วมแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเลขที่โฉนดที่ดินพิพาทผิดพลาดเป็นเพียงรายละเอียด แม้ต่อมาจะมีการให้การเพิ่มเติมและส่งเอกสารเกี่ยวกับที่ดินพิพาทในภายหลังโดยมีการแก้ไขเลขที่โฉนดให้ถูกต้องหลังจากพ้นกำหนดเวลา 3 เดือนนับแต่โจทก์ร่วมรู้ถึงการกระทำความผิดก็ถือว่าการร้องทุกข์สมบูรณ์ตั้งแต่วันที่โจทก์ร่วมแจ้งความร้องทุกข์ครั้งแรกแล้ว ฟ้องโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

[160] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2212/2515 กำหนดเวลาที่ให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด มิฉะนั้นจะเป็นอันขาดอายุความนั้น เป็นบทบัญญัติสำหรับกรณีที่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ฯลฯ แต่ถ้าผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์เสียก่อน จะใช้สิทธินำคดีมาฟ้องต่อศาลด้วยตนเองก็ย่อมกระทำได้ภายในกำหนดระยะเวลาเดียวกัน แต่เมื่อวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด ซึ่งตามประเพณีงดเว้นการงาน ท่านให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 161 ดังนั้นการที่ระยะเวลาที่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ในคดีนี้ได้สิ้นสุดลงในวันที่ 24 อันเป็นวันหยุดราชการ ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีต่อศาลในวันที่ 25 ซึ่งเป็นวันเริ่มทำงานใหม่ ฟ้องของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

สิทธิในการจัดการแทนผู้เสียหายในการร้องทุกข์นั้นหากผู้เสียหายได้รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ไม่ได้ดำเนินการร้องทุกข์ในกำหนดอายุความและถึงแก่ความตายลงทายาทจะเข้าจัดการแทนย่อมไม่ได้เพราะสิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้ระงับไปแล้วก่อนที่ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตาย

ในบางกรณีการเริ่มต้นคดีเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่รัฐมีอำนาจเต็มที่ในการดำเนินคดีอาญา แต่ในชั้นพิจารณาของศาลปรากฏว่าเป็นคดีความผิดอันยอมความได้และไม่มีการร้องทุกข์ตามระเบียบ ศาลจำต้องยกฟ้องพนักงานอัยการโจทก์ปล่อยผู้กระทำความผิดไป[161] เห็นได้ว่าการที่รัฐให้อำนาจเอกชนดำเนินคดีอาญาเป็นการบั่นทอนอำนาจรัฐลงโดยปริยายซึ่งน่าจะต้องนำมาพิจารณาว่าเป็นการถูกต้องสมควรหรือไม่ ทั้งที่ประเทศไทยใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐสมควรที่จะให้รัฐมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณี ส่วนการยอมความกันอันเป็นเงื่อนไขระงับคดีก็ให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะยอมความกันได้หากได้รับการเยียวยาบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นจนเป็นที่พอใจในสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมายแล้ว

2) สิทธิในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (1) พนักงานอัยการ (2) ผู้เสียหาย” การที่กฎหมายให้อำนาจฟ้องคดีอาญาแก่ผู้เสียหาย เป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยในอดีตที่ใช้ระบบกล่าวหา ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนตามแบบอย่างประเทศอังกฤษที่ประชาชนทุกคนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยถือว่าเป็นการกระทำแทนรัฐ ซึ่งเดิมได้ให้อำนาจฟ้องไปถึงญาติพี่น้อง

---

[161] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 22714/2555 แม้โจทก์จะฟ้องจำเลยในข้อหาข่มขืนใจผู้อื่น โดยมีอาวุธ ตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคสอง ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ แต่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยกระทำความผิดข้อหาข่มขืนใจผู้อื่น ตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคแรก โจทก์มิได้อุทธรณ์ว่า จำเลยกระทำความผิดตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคสอง ความผิดดังกล่าวจึงถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้เพียงว่า จำเลยกระทำความผิดข้อหาข่มขืนใจผู้อื่นตาม ป.อ. มาตรา 309 วรรคแรก ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 321 เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งในความดูแลของ ค. บิดาผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ อันจะทำให้ ค. เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5 การที่ ค. ไปแจ้งความร้องทุกข์จึงไม่ชอบ ถือได้ว่าไม่มีคำร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในความผิดดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน และพนักงานอัยการโจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยตาม ป.วิ.อ. มาตรา 120, 121

ของผู้เสียหายด้วย แต่หลังการปฏิรูปกฎหมายในรัชกาลที่ 5 ได้จำกัดผู้มีอำนาจฟ้องลงยังคงเหลืออยู่เฉพาะผู้เสียหายโดยตรงและผู้มีอำนาจจัดการแทนในบางกรณีเท่านั้น[162]

การยินยอมให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้นั้นมีความเห็นว่าเป็นการถ่วงดุลอำนาจรัฐในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐไม่ดำเนินคดีอาญาโดยไม่ชอบ ซึ่งตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ใช้อยู่ในต่างประเทศจะกำหนดให้รัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาเช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การที่ประเทศไทยให้อำนาจผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาได้ เป็นการบั่นทอนอำนาจรัฐลงโดยปริยาย ตัวอย่างเช่น กรณีผู้เสียหายในคดีความผิดอันยอมความได้ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ การดำเนินคดีของรัฐจะกระทำไม่ได้เลย ซึ่งจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ใช้อยู่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ที่รัฐมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาในกรณีที่เกิดขึ้นแม้ตัวผู้เสียหายจะถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม

อำนาจในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายและพนักงานอัยการแยกต่างหากจากกัน ดังนั้นในคดีเรื่องเดียวกันแม้พนักงานอัยการฟ้องไว้แล้ว ผู้เสียหายจะฟ้องอีกก็ได้ไม่ต้องห้าม ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 33 ศาลอาจจะสั่งให้รวมพิจารณาก็ได้ หรือผู้เสียหายไม่ฟ้องเองจะใช้วิธีการยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการตามมาตรา 30 ก็ได้ในการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการของผู้เสียหายเป็นการยื่นคำร้องโดยขอถือเอาคำฟ้องของพนักงานอัยการโจทก์เป็นของตนเองจึงเท่ากับว่าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้ว ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์จึงเท่ากับเป็นการถอนฟ้อง ตามมาตรา 36 ผู้เสียหายจะไปยื่นฟ้องหรือยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์อีกไม่ได้[163]

---

[162] อรรถพล ใหญ่สว่าง. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2524. หน้า 83-85

[163] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7241/2544 เมื่อศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ร่วมเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ในครั้งแรก ก็แสดงว่าศาลชั้นต้นฟังว่าโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีแก่จำเลยโดยอาศัยสิทธิตามฟ้องของพนักงานอัยการเสมือนโจทก์ร่วมฟ้องเอง การที่โจทก์ร่วมขอถอนตัวจากการเป็นโจทก์ร่วม โดยระบุว่ามีความเห็นไม่ตรงกับความเห็นของพนักงานอัยการ หากโจทก์ร่วมดำเนินคดีนี้ต่อไปอีกอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่รูปคดีของโจทก์ การขอถอนตัวจากการเป็นโจทก์ร่วมดังกล่าวไม่ปรากฏว่าโจทก์ร่วมจะไปดำเนินการอะไรอีก ถือได้ว่าโจทก์ร่วมไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยอีกต่อไป มีผลเท่ากับเป็นการถอนฟ้องในส่วนของโจทก์ร่วมเสร็จเด็ดขาดนั่นเอง เมื่อเป็นการถอนฟ้องเสร็จเด็ดขาดแล้วโจทก์ร่วมจะไปขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ในครั้งหลังจึงไม่ชอบ และเมื่อโจทก์ร่วมเข้าเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้แล้ว โจทก์ร่วมจึงไม่ได้เป็นโจทก์ในคดีนี้ โจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นคดีนี้ได้

เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ อันเป็นการตรวจสอบถึงมูลคดีที่เกิดขึ้น แต่หากเป็นกรณีพนักงานอัยการยื่นฟ้องศาลจะใช้ดุลยพินิจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลจะไม่เคร่งครัดกับฟ้องของพนักงานอัยการ เพราะได้มีการตรวจสอบถึงมูลคดีโดยพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการมาชั้นหนึ่งแล้วนั่นเอง แต่หากศาลตรวจคำฟ้องของโจทก์แล้วศาลเห็นว่าไม่มีมูลหรือเป็นฟ้องที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลอาจจะพิพากษายกฟ้องโจทก์ในทันทีโดยไม่ต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้เช่น ฟ้องขาดอายุความ[164] และกรณีดังกล่าวนี้ศาลไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาก่อนแล้วยกฟ้องในภายหลัง[165] ก็เป็นอำนาจที่ศาลกระทำได้โดยชอบ

เมื่อไต่สวนแล้วศาลเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล ให้ศาลมีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา และถ้าวันฟังคำสั่งจำเลยไม่ปรากฏตัวต่อหน้าศาล ให้ศาลออกหมายเรียก หากไม่มาตามหมายเรียกก็ถือว่าเป็นเหตุออกหมายจับ เพราะการพิจารณาคดีนั้นจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งเป็นหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และคำสั่งคดีมีมูลของศาลชั้นต้นถึงที่สุดจะอุทธรณ์ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 170

3) ข้อจำกัดสิทธิหรือข้อห้ามฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย

(1) ห้ามผู้เสียหายฟ้องบุพการีของตน

บทบัญญัติที่จำกัดอำนาจฟ้องของผู้เสียหายในกรณีนี้ คือ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามิได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้” การห้ามฟ้องบุพการีเป็นหลักกฎหมายที่มีมาแต่อดีตกาล โดยถือหลักว่าผู้เป็นบุตรจะต้องมีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดมา ซึ่งเป็นจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมไทยที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายตลอดมาจนถึงปัจจุบัน การที่บุตรฟ้องร้องบิดามาดาหรือปู่ ย่า ตา ยาย ถือเป็นเรื่องที่ผิด

---

[164] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1954/2530 หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าจำเลยให้สัมภาษณ์โดยมีข้อความซึ่งอ่านแล้วรู้ได้ทันทีว่าจำเลยหมิ่นประมาทโจทก์ ถือได้แล้วว่าโจทก์รู้ตัวผู้กระทำผิดตั้งแต่วันแรกที่โจทก์ได้อ่านข่าวตามหนังสือพิมพ์นั้น ไม่จำต้องรอแสวงหาหลักฐานเพื่อฟ้องคดีหรือสืบสวนจนเป็นที่แน่ใจโจทก์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดก่อนจึงจะร้องทุกข์ดำเนินคดี เมื่อโจทก์ไม่ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน คดีของโจทก์จึงขาดอายุความตาม ป.อ. มาตรา 96 เมื่อศาลชั้นต้นตรวจฟ้องแล้วเห็นว่าคดีขาดอายุความก็พิพากษายกฟ้องได้โดยไม่จำต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน

[165] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2777/2545 ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องศาลจะพิจารณาเพียงว่าคดีโจทก์มีมูลที่จะรับประทับฟ้องไว้หรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดศาลก็ชอบที่จะวินิจฉัยและพิพากษายกฟ้องไปได้เลยไม่จำเป็นต้องประทับฟ้องไว้แล้วพิพากษายกฟ้องในภายหลัง

ศีลธรรมอย่างร้ายแรง จึงต้องห้ามตามกฎหมาย[166] ดังนั้นการที่หลานฟ้องย่าในฐานะที่ย่าเป็นผู้จัดการมรดกว่ากระทำความผิดฐานเจ้ามรดกยักยอกทรัพย์มรดกจึงเป็นการต้องห้าม แม้จะฟ้องย่าในฐานะผู้จัดการมรดกก็ตาม แต่ถ้าหลานฟ้องคดีนี้เป็นคดีแพ่งย่อมทำได้ เพราะไม่ได้ฟ้องในฐานที่ย่าเป็นบุพการี และสภาพบังคับในคดีอาญากับทางแพ่งก็แตกต่างกัน[167]

การห้ามฟ้องบุพการีของตนนั้นตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้ให้เหตุผลว่าต้องตีความโดยเคร่งครัดโดยห้ามเฉพาะบุพการีที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น[168] แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายอีกส่วนหนึ่งว่าควรที่จะตีความว่าให้ถือตามความเป็นจริงจึงจะชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ห้ามฟ้องบิดาที่ให้กำเนิดมา[169] ซึ่งก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินไว้ในกรณีบุตรบุญธรรมที่ชอบด้วยกฎหมายฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมได้เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดาน[170] ดังนั้นจึงต้องมีการพิจารณา

---

[166] กมลชัยรัตนสกาววงศ์หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4757/2533 แหล่งที่มา ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2561. จาก http://deka.supremecourt.or.th/search

[167] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1578/2558 ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1562 บัญญัติว่า “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามิได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้” เช่นนี้ แม้โจทก์เป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกของจ่าสิบเอก ม. ผู้ตายแทนที่ร้อยตำรวจตรี ม. บิดาของโจทก์ซึ่งถึงแก่ความตายไปก่อนผู้ตาย และมีสิทธิเรียกร้องในอันที่จะขอให้บังคับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นย่าของโจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกของผู้ตายจัดการแบ่งมรดกให้แก่โจทก์ตามสิทธิในทางแพ่งได้ก็ตาม แต่ที่โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยที่ 1 ตาม ป.อ. มาตรา 352, 353, 354 เพื่อที่จะให้จำเลยที่ 1 ได้รับโทษในทางอาญานั้น ย่อมเท่ากับเป็นการขอให้จำเลยที่ 1 ต้องรับผิดต่อโจทก์ในทางอาญาเป็นส่วนตัว เพราะผู้จัดการมรดกตามคำสั่งศาลที่ได้กระทำผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวและต้องรับโทษในทางอาญาย่อมต้องรับโทษเป็นส่วนตัว เนื่องจากสภาพบังคับในทางอาญาสำหรับความผิดตามฟ้องไม่มีการรับโทษในฐานะที่เป็นผู้จัดการมรดกเหมือนเช่นความรับผิดในฐานะผู้จัดการมรดกในทางแพ่ง คดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 จึงเป็นอุทลุมซึ่งต้องห้ามมิให้โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ผู้เป็นบุพการีตาม ป.พ.พ. มาตรา 1562 โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 ปัญหาอำนาจฟ้องเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้าง ศาลฎีกาก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ป.วิ.อ. มาตรา 195 วรรคสอง ประกอบมาตรา 225

[168] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 547/2548 จำเลยที่ 1 กับมารดาโจทก์ทั้งสองอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาตั้งแต่ปี 2480 อันเป็นเวลาภายหลังใช้ ป.พ.พ. บรรพ 5 เดิม และไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 จดทะเบียนรับโจทก์ทั้งสองเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าโจทก์ทั้งสองเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 1 โจทก์ทั้งสองจึงเป็นเพียงบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 1 บทบัญญัติของ ป.พ.พ. มาตรา 1562 ที่ห้ามฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นบทกฎหมายที่จำกัดสิทธิต้องตีความโดยเคร่งครัด จึงต้องถือว่าข้อห้ามดังกล่าวเป็นการห้ามเฉพาะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายฟ้องบุพการีของตนเท่านั้น ฉะนั้น โจทก์ทั้งสองซึ่งไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยที่ 1 จึงมีสิทธิฟ้องจำเลยที่ 1 ได้ไม่เป็นการต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 1562

[169] ศิริชัย วัฒนโยธิน. หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 547/2548. แหล่งที่มา ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2561 จากhttp://deka.supremecourt.or.th/search

[170] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 294/2538 บุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรมจึงมีอำนาจฟ้องผู้รับบุตรบุญธรรมได้ ไม่เป็นอุทลุมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1562

กันต่อไปว่าจะถือตามแนวคิดใด ส่วนผู้วิจัยเห็นคล้อยตามความเห็นที่ว่าต้องถือตามความเป็นจริง เพราะในสังคมของประเทศไทยการอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรสนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากหากตีความให้เฉพาะบุพการีที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นจะเป็นการฝ่าฝืนศีลธรรมอันดีที่เป็นหลักการสำคัญของบทบัญญัติดังกล่าวนั้น และการห้ามฟ้องบุพการีก็มีทางออกที่สามารถกระทำได้โดยใช้สิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการให้ฟ้องคดีได้อยู่แล้วอีกทางหนึ่ง

(2) ห้ามผู้เสียหายฟ้องเด็กและเยาวชน เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาหากในวันที่กระทำความผิดอายุยังไม่เกิน 18 ปี[171] การจะดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน มีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 95 กำหนดให้ฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีเขตอำนาจในท้องที่เด็กหรือเยาชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ และมาตรา 99 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้ห้ามผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด โดยมีข้อยกเว้นว่าต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจก่อน [172]ดังนั้นการที่ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาเพื่อเอาผิดกับบุคคลที่อายุยังไม่เกิน 18 ปีในวันกระทำความผิด ผู้เสียหายจะต้องขออนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจก่อน แต่กรณีไม่ประสงค์จะฟ้องคดีอาญาเองจะใช้บริการของรัฐ

---

[171] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 5 คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น

[172] พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 95 คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีเขตอำนาจในท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดนั้นแต่ถ้าเพื่อประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนให้ศาลแห่งท้องที่ที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดมีอำนาจรับพิจารณาคดีนั้นได้

มาตรา 99 ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับการร้องขอของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีอาญาตามวรรคหนึ่งแล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการสืบสวนและสอบสวนว่าข้อกล่าวหานั้น มีมูลสมควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องหรือไม่ แล้วแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าอนุญาตให้ฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง

ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถามแล้วสั่งตามที่เห็นสมควร คำสั่งศาลให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับรับฟ้องของผู้เสียหายแล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตามมาตรา 82 ตามควรแก่กรณี

โดยการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้อัยการฟ้องคดีก็ได้ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องได้โดยไม่ต้องขออนุญาตแต่อย่างใด

(3) ห้ามผู้เสียหายฟ้องขอให้กักกัน

การฟ้องขอให้กักกันมีบัญญัติอยู่ในมาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “การฟ้องขอให้กักกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ และจะขอรวมกันไปในฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันหรือจะฟ้องภายหลังก็ได้” การขอให้กักกันของพนักงานอัยการคือการขอให้ศาลมีคำสั่งควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสัยไว้ภายในเขตกำหนด เพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อดัดนิสัย และเพื่อฝึกหัดอาชีพ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ผู้เสียหายไม่มีอำนาจที่จะฟ้องคดีเพื่อขอให้กักกันผู้กระทำความผิดติดนิสัยได้ เป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ

(4) ห้ามผู้เสียหายฟ้องเมื่อสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

ก. ห้ามฟ้องเมื่อคดีเลิกกันโดยมีการเปรียบเทียบคดีโดยชอบ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไปดังต่อไปนี้ (3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37[173]

ประเภทความผิดที่เปรียบเทียบได้

(1) ความผิดลหุโทษ คือความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน

(2) คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

(3) ความผิดต่อกฎหมายภาษีอากรปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

---

[173] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 37 คดีอาญาเลิกกันได้ ดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำผิด ยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มี อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่ง มีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบ เทียบแล้ว

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มี อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือ คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหา ชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร ผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามคำเปรียบ เทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคือพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจตามมาตรา 18 มาตรา 19 และมาตรา 20 อาศัยอำนาจตามมาตรา 37(2)(3) และ พ.ร.บ. เปรียบเทียบคดีอาญา พุทธศักราช 2481[174]

วิธีการเปรียบเทียบหากพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรรับโทษจำคุก ก็ให้กำหนดค่าปรับ เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่เปรียบเทียบโดยผู้เสียหายยินยอม หากผู้เสียหายต้องการค่าทดแทนพนักงานสอบสวนก็กำหนดให้ตามที่ผู้ต้องหาและผู้เสียหายตกลงกันซึ่งค่าทดแทนนี้จะมีหรือไม่ก็ได้ จากนั้นพนักงานสอบสวนจะส่งบันทึกการเปรียบเทียบไปให้พนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบว่าถูกต้องแล้วคดีอาญาก็เป็นอันเลิกกัน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายเป็นอันระงับไป[175]

การเปรียบเทียบที่ไม่ชอบไม่ทำให้คดีอาญาเลิกกันสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายไม่ระงับ เช่น จำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กาย พนักงานสอบสวนจะเปรียบเทียบคดีตาม พ.ร.บ. จราจร ซึ่งเป็นบทเบาเพื่อให้คดีอาญาเลิกกันไม่ได้ถือว่าการเปรียบเทียบไม่ชอบ พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายยังคงมีสิทธิที่จะนำคดีอาญามาฟ้องได้[176]

---

[174] พระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญาพุทธศักราช 2481 มาตรา 4 ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือ คดีที่มีโทษปรับ สถานเดียว อย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจทำการสอบสวนคดีนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบได้ ตามประมวล กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา

[175] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. 2553. หน้า 218-221

[176] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5211/2559 การกระทำของจำเลยเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 43 (4), 157 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สี่ร้อยบาทถึงหนึ่งพันบาท ส่วนความผิดตาม ป.อ. มาตรา 291 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท และมาตรา 390 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่เป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ซึ่งต้องใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่จำเลยตาม ป.อ. มาตรา 90 พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับจำเลยในความผิดตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (4), 157 ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษเบากว่าความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้เสียหายรับอันตรายแก่กายตาม ป.อ. มาตรา 390 เพื่อให้ความผิดทั้งหมดรวมทั้งความผิดที่มีโทษหนักกว่าเลิกกันตาม ป.วิ.อ. มาตรา 37 ได้ แม้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับจำเลยไปแล้วก็ตาม การเปรียบเทียบปรับย่อมไม่ชอบ คดีอาญาไม่เลิกกันตาม ป.วิ.อ. มาตรา 37 ศาลล่างทั้งสองจึงมีอำนาจลงโทษจำเลยในความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้เสียหายรับอันตรายแก่กายตาม ป.อ. มาตรา 390 ได้

สรุปหลักการเปรียบเทียบ การกระทำกรรมเดียวผิดกฎหมายบทเดียว บทนั้นอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ หากผิดกฎหมายหลายบทให้ดูบทหนักถ้าบทหนักอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนก็สามารถที่จะเปรียบเทียบได้ ถ้าบทหนักไม่อยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบไม่ได้[177]

ข. เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดั่งต่อไปนี้ (4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องซึ่งเป็นไปตามหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองในการกระทำความผิดครั้งเดียวกันซึ่งเรียกกันในภาษาลาตินว่า non bis in idem[178]

หลักห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำสองในการกระทำผิดครั้งเดียวมีหลักเกณฑ์พิจารณาดังนี้จำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีนี้จะต้องเป็นคนเดียวกันกับการดำเนินคดีก่อนและการกระทำความผิดที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีนี้กับคดีก่อนเป็นกรรมเดียวกันหรือการกระทำเดียวกัน และศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง หมายความว่าศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว[179] โดยจะต้องได้วินิจฉัยในการกระทำที่ถูกฟ้องแล้ว หากยังไม่ได้วินิจฉัยในการกระทำที่ถูกฟ้องยังไม่ถือว่าได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด ตัวอย่างเช่น คดีก่อนศาลพิพากษาว่าพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องเพราะการร้องทุกข์ไม่ชอบ ยังไม่ได้วินิจฉัยถึงการกระทำของจำเลยจึงถือว่าศาลยังไม่ได้วินิจฉัยถึงการกระทำ สิทธินำคดีมาฟ้องยังไม่ระงับ[180] หรือยกฟ้อง

---

[177] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*.(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง. 2553. หน้า 225

[178] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 226

[179] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 239

[180] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13838/2555 คดีก่อนศาลชั้นต้นยกฟ้องโดยวินิจฉัยว่า ท. โจทก์มิใช่เป็นผู้ได้รับความเสียหาย จึงมิใช่ผู้เสียหายไม่มีอำนาจร้องทุกข์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 2 (4) พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจสอบสวน การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 121 วรรคสอง ทำให้โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องตาม ป.วิ.อ. มาตรา 120 เห็นได้ว่า คดีดังกล่าวศาลพิพากษายกฟ้อง โดยยังมิได้วินิจฉัยถึงการกระทำของจำเลยทั้งสามตามข้อกล่าวหาของโจทก์ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยในความผิดซึ่งได้ฟ้อง อันจะเป็นเหตุให้สิทธิของโจทก์ที่จะนำคดีมาฟ้องใหม่ระงับสิ้นไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (4) ฟ้องโจทก์คดีนี้จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำกับคดีก่อน

เพราะบรรยายฟ้องแต่ว่าเบิกความเท็จ แต่ไม่ได้บรรยายให้ชัดเจนว่าความจริงเป็นอย่างไร ถือว่ายังไม่ได้วินิจฉัยในการกระทำความผิดจึงฟ้องใหม่ได้[181]

ค. ห้ามฟ้องเพราะคดีขาดอายุความ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 (6) สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป เมื่อคดีขาดอายุความ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานที่ชัดเจนที่สามารถรับฟังได้จนสิ้นสงสัยว่ามีการกระทำความผิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ศาลจึงจะลงโทษจำเลยได้ แต่เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไปทำให้พยานหลักฐานที่มีอยู่เสื่อมสลายหรือสิ้นไปไม่คงเดิม พยานบุคคลความทรงจำย่อมเสื่อมถอยไป วัตถุพยานเสื่อมสลายไป ซึ่งจะส่งผลต่อความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมให้เกิดมีขึ้นได้ดังนั้นกฎหมายจึงเร่งรัดให้มีการดำเนินคดีอาญาโดยเร็ว[182]

ข้อห้ามฟ้องคดีอาญาเพราะเหตุขาดอายุความนี้ย่อมใช้บังคับกับทายาทผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วยกล่าวคือ เมื่อผู้เสียหายตัวจริงรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วไม่ดำเนินคดีภายในกำหนดอายุความ 3 เดือน[183] ในคดีความผิดอันยอมความได้ย่อมทำให้คดีขาดอายุความ จากนั้นผู้เสียหายถึงแก่ความตายทายาทไม่มีอำนาจฟ้องคดีหรือร้องทุกข์แทนได้อีกต่อไปแม้ทายาทจะรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดภายหลังที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม เพราะสิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้ระงับลงไปแล้วไม่เหลือสิทธิของผู้เสียหายที่ทายาทจะเข้าจัดการแทนได้อีกต่อไป

---

[181] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4537/2531 คำฟ้องของโจทก์บรรยายแต่เฉพาะข้อความที่อ้างว่าจำเลยเบิกความเท็จ ไม่ได้บรรยายว่าความจริงเป็นอย่างไร จะฟังว่าจำเลยเบิกความเท็จยังไม่ได้ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานเบิกความเท็จนั้น เห็นว่า สาเหตุที่ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องก็เนื่องมาจากคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้บรรยายว่า ความจริงเป็นอย่างไร แม้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะกล่าวเลยไปในตอนท้ายว่า จะฟังว่าจำเลยเบิกความเท็จยังไม่ได้ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานเบิกความเท็จก็ยังถือไม่ได้ว่าคำพิพากษาดังกล่าวได้วินิจฉัยชี้ขาดถึงการกระทำผิดของจำเลย สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ จึงยังไม่ระงับไปโจทก์ฟ้องใหม่เป็นคดีนี้ได้

[182] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 530

[183] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

แต่อย่างไรก็ตามการที่ผู้เสียหายในคดีความผิดอันยอมความได้ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ โดยที่คดียังไม่ขาดอายุความการลงโทษนั้น[184] ไม่ทำให้สิทธิดำเนินคดีอาญาระงับลง สมควรที่จะให้ดำเนินคดีอาญาต่อไปได้ ไม่ใช่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการดำเนินคดีอาญาไปเสมือนหนึ่งว่าไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเลย

---

[184] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

2.3.2 สิทธิในการยุติคดีอาญาของผู้เสียหาย

1) ยุติโดยการถอนคำร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้

การถอนคำร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 126 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้"

การแก้หรือถอนคำร้องทุกข์ต้องกระทำก่อนคดีถึงที่สุด[185] โดยจะถอนคำร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือศาลก็ได้ แม้คดีจะอยู่ในชั้นศาลผู้ร้องทุกข์ก็มีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้[186] สิทธิในการขอแก้หรือถอนคำร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตกทอดไปยังทายาทได้[187]

ผู้มีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ โดยปกติได้แก่ผู้ยื่นคำร้องทุกข์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 126 แต่กรณีผู้เยาว์ได้ยื่นคำร้องทุกข์ไว้ ศาลฎีกาตีความว่าผู้มีอำนาจจัดการแทนก็มีอำนาจถอนได้หากไม่ขัดกับความประสงค์ของผู้เยาว์[188] การถอนคำร้องทุกข์ไม่มีแบบ ดังนั้นการที่ผู้ร้องทุกข์

---

[185] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1374/2509 คดีความผิดส่วนตัว ก่อนคดีถึงที่สุด ผู้เสียหายย่อมถอนคำร้องทุกข์ได้ และสิทธินำคดีมาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) คำพิพากษาศาลล่างก็ย่อมระงับไปในตัวไม่มีผลบังคับต่อไป ไม่จำเป็นที่ศาลฎีกาจะต้องพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลล่างที่ลงโทษจำเลยไว้

[186] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12055/2547 การถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิของผู้เสียหาย เมื่อได้มีการถอนคำร้องทุกข์แล้ว สิทธินำคดีอาญาความผิดอันยอมความได้นั้นมาฟ้องผู้กระทำผิดย่อมเป็นอันระงับไปตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ฯ มาตรา 38 ประกอบด้วย ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2) ซึ่งการขอถอนคำร้องทุกข์จะกระทำต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้ แม้คดีจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลแล้ว เพราะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดกำหนดให้ต้องถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลเท่านั้น เมื่อคดีนี้ได้มีการถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้ว สิทธิในการนำคดีมาฟ้องจำเลยย่อมเป็นอันระงับไป

[187] สมชัย ฑีฆาอุตมากร.ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1, ภาค 2. หน้า 76

[188] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 214/2494 ในกรณีที่ผู้เยาว์อายุ 17-18 ปีซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานด้วยตนเอง จนมีการสอบสวนและอัยการได้ดำเนินการฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวอันกระทำแก่ผู้เยาว์ฐานข่มขืนชำเราแล้วบิดาของผู้เยาว์ยื่นคำร้องต่อศาลขอถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งเป็นการขัดขืนฝืนความประสงค์ของผู้เยาว์นั้น ศาลย่อมพิเคราะห์ตามรูปเรื่องแห่งคดีนี้เห็นว่าบิดาไม่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ที่ผู้เยาว์ได้ยื่นไว้โดยฝืนความประสงค์ของผู้เยาว์ ประกอบฎีกาที่ 337/2505 คดีความผิดฐานกระทำอนาจารซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวอันยอมความได้นั้น ถ้ามารดาของผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการได้ถอนคำร้องทุกข์โดยผู้เสียหายยินยอมไม่คัดค้านสิทธินำคดีมาฟ้องย่อมระงับไปตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) อัยการโจทก์ย่อมหมดสิทธิที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไปอีก ฉะนั้น การที่อัยการโจทก์แถลงขอผัดเวลายื่นคำร้องขอถอนฟ้องโดยจะไปขออนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน เพื่อมิให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ย่อมไม่บังเกิดผลแต่อย่างใด

ยื่นคำร้องต่อศาลและเบิกความว่าไม่ติดใจเอาความกับจำเลย ศาลฎีกาแปลว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์แล้ว[189] หรือใช้ถ้อยคำผิดไปเป็นขอถอนฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็ถือว่าเป็นการถอนคำร้องทุกข์ได้[190] เช่นเดียวกัน

กรณีที่ผู้เสียหายตกลงกับผู้ต้องหาว่าจะชำระค่าเสียหายให้เมื่อถอนคำร้องทุกข์เมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์แล้ว แต่ผู้ต้องหาผิดข้อตกลง จะกลับมาร้องทุกข์อีกไม่ได้ เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปแล้ว[191] แต่กรณีที่ผู้เสียหายตกลงกับผู้ต้องหาว่าจะถอนเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด เมื่อผู้ต้องหาปฏิบัติไม่ได้ผู้เสียหายจึงไม่ผูกพันตามข้อตกลงที่จะต้องถอนคำร้องทุกข์[192] การถอนคำร้องทุกข์ที่จะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

---

[189] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8463/2544 ความผิดฐานพาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 วรรคแรก เป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องและเบิกความว่าผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความกับจำเลยเนื่องจากฝ่ายจำเลยได้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจของฝ่ายผู้เสียหายแล้ว คำร้องและคำเบิกความของผู้เสียหายพอแปลได้ว่า ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์แล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องสำหรับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 284 วรรคแรกจึงระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 วรรคสองประกอบด้วยมาตรา 215 และมาตรา 225

[190] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 368/2553 คดีนี้เป็นคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวและยังไม่ถึงที่สุด เมื่อปรากฏตามคำร้องของโจทก์ร่วมว่า โจทก์ร่วมไม่ติดใจดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยทั้งสาม โดยโจทก์และจำเลยทั้งสามไม่คัดค้าน แสดงว่าโจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายประสงค์ที่จะถอนคำร้องทุกข์นั่นเอง แต่โจทก์ร่วมใช้ข้อความผิดไปเป็นถอนฟ้อง เนื่องจากคดีนี้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ส่วนผู้เสียหายเป็นเพียงโจทก์ร่วมเช่นนี้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2)

[191] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 484/2503 ในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายได้ขอถอนคำร้องทุกข์แล้ว เพราะผู้ต้องหาจะยอมใช้เงิน ภายหลังผู้เสียหายจะกลับมาแจ้งความในเรื่องนั้นอีกหาได้ไม่สิทธินำคดีมาฟ้องของผู้เสียหายย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)

[192] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2498/2528 ผู้เสียหายตกลงเลิกคดีกับจำเลย โดยจำเลยจะนำเงินมาชำระให้แก่ผู้เสียหาย แล้วผู้เสียหายจึงจะถอนคำร้องทุกข์ การที่จำเลยจะต้องชำระเงินให้แก่ผู้เสียหายเป็นเงื่อนไขในการถอนคำร้องทุกข์ เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยไม่ชำระเงินให้ครบถ้วนตามที่ตกลง จึงมีผลว่าผู้เสียหายไม่ผูกพันที่จะต้องถอนคำร้องทุกข์ และผู้เสียหายมีสิทธิยกเลิกข้อตกลงที่ได้ทำมาแล้วเสียได้ คดียังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

ผู้ถอนคำร้องทุกข์จะต้องมีเจตนาที่จะไม่เอาผิดกับจำเลยอีกต่อไป ดังนั้นการที่จำเลยถอนคำร้องทุกข์เพื่อนำคดีอาญาไปฟ้องเองจึงไม่ทำให้คดีอาญาระงับลงแต่อย่างใด[193]

2) ยุติโดยการถอนฟ้องของผู้เสียหาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 บัญญัติว่า "คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลังเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้วให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย"

กำหนดเวลาในการยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง กรณีความผิดต่อส่วนตัวหรือคดีความผิดอันยอมความได้ ยื่นได้ก่อนคดีถึงที่สุด ส่วนคดีความผิดต่อแผ่นดินนั้นต้องขอถอนก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา การที่จำเลยคัดค้านคำร้องขอถอนฟ้อง ศาลจะต้องยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย ศาลจะใช้ดุลพินิจสั่งเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เพราะถ้าอนุญาตจำเลยอาจได้รับความเสียหาย เช่น คดีนั้นเป็นคดีอาญาต่อแผ่นดินผู้เสียหายฟ้องแล้วขอถอน จำเลยอาจถูกฟ้องใหม่ได้โดยพนักงานอัยการ และเหตุที่จำเลยคัดค้านคงเพราะจำเลยเห็นว่าตนอาจเป็นฝ่ายชนะคดีหากมีการดำเนินคดีต่อไป

ผลของการถอนฟ้อง มาตรา 36 บัญญัติว่า "คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้นต่อไปนี้

(1) ถ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(2) ถ้าพนักงานอัยการถอนคดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวไปโดยมิได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย การถอนนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(3) ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้วได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสีย การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว"

---

[193] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1792/2522 การถอนคำร้องทุกข์ที่จะทำให้คดีระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) นั้นต้องเป็นการถอนโดยเจตนาที่จะไม่เอาความแก่จำเลยอีกต่อไป แต่การที่โจทก์ขอถอนคำร้องทุกข์โดยเหตุที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลแล้ว ไม่ประสงค์จะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานหลักฐานของโจทก์อีก จึงคงระงับไปแต่เฉพาะเรื่องการร้องทุกข์ ส่วนคดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลไว้แล้วนั้นหาระงับไปไม่ ศาลย่อมดำเนินคดีต่อไปได้ เสมือนว่าไม่มีการร้องทุกข์มาก่อน

การถอนฟ้องที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับจะต้องเป็นการถอนฟ้องโดยเด็ดขาด การถอนฟ้องโดยมีความประสงค์ที่จะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการไม่ใช่การถอนฟ้องโดยเด็ดขาด[194] หรือการถอนฟ้องเพราะต้องการนำคำฟ้องไปแก้ไขข้อบกพร่องเนื่องจากลงชื่อไม่ถูกต้องแล้วนำมายื่นฟ้องใหม่ในวันรุ่งขึ้น [195] ซึ่งกรณีดังกล่าวศาลฎีกาตีความว่าเป็นการถอนที่ไม่เด็ดขาดจึงไม่ทำให้สิทธิในการนำคดีมาฟ้องระงับลงแต่อย่างใด

---

[194] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 707/2516 ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกงไว้แล้ว ต่อมาพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องจำเลยด้วย"เรื่องเดียวกัน"นั้นเป็นคดีใหม่ ผู้เสียหายจึงถอนฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ฟ้องไว้แล้วขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีที่พนักงานอัยการฟ้องเห็นได้ว่าการที่ผู้เสียหายถอนฟ้องดังกล่าวก็เพื่อจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องจำเลยนั่นเอง มิใช่เป็นการถอนฟ้องเด็ดขาดตามความหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 36 พนักงานอัยการจึงยังมีอำนาจฟ้องจำเลยและสิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายจึงไม่ระงับไป จึงมีสิทธิขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

[195] คำพิพากษาฎีกาที่ 10354/2559 เมื่อพิเคราะห์คำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์ลงวันที่ 6 มีนาคม 2556 ในคดีก่อนตามคดีอาญาหมายเลขแดงที่ อ.1279/2555 ของศาลชั้นต้น ประกอบคำฟ้องในคดีดังกล่าวแล้ว แม้คำร้องขอถอนฟ้องจะระบุว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีอีกต่อไป จึงขอถอนฟ้องโดยปรากฏว่าในคดีฟ้องดังกล่าวโจทก์มิได้ลงลายมือชื่อในคำฟ้อง แต่ทนายโจทก์เป็นผู้ลงลายมือชื่อในคำฟ้องแทนโจทก์ทั้งปรากฏว่าในวันรุ่งขึ้นหลังจากศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องคดีดังกล่าวแล้ว โจทก์ได้มายื่นคำฟ้องใหม่เป็นคดีนี้ในมูลคดีอาญาความผิดเดียวกันกับคดีก่อน และขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสี่ในบทมาตราเดียวกัน เชื่อว่าเหตุที่โจทก์ถอนฟ้องคดีก่อนเนื่องจากเห็นว่าโจทก์มิได้ลงลายมือชื่อในคำฟ้อง ซึ่งเป็นคำฟ้องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงประสงค์จะถอนฟ้องแล้วยื่นฟ้องใหม่ให้ถูกต้อง การถอนฟ้องคดีก่อนจึงมิใช่การถอนฟ้องเด็ดขาด ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 1 วินิจฉัยยืนตามศาลชั้นต้นว่าโจทก์เคยฟ้องจำเลยทั้งสี่มาแล้วในมูลคดีอาญาความผิดเดียวกันและถอนฟ้องไปจึงต้องห้ามมิให้ฟ้องจำเลยทั้งสี่อีกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 นั้น ไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกา

คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลโดยเด็ดขาดแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่นั้น ต้องพิจารณาจากการกระทำของจำเลยที่โจทก์ฟ้องเป็นสำคัญ ไม่ต้องพิจารณาข้อหาที่โจทก์ตั้งมาในฟ้อง[196] ซึ่งเป็นหลักเดียวกันในการพิจารณาเรื่องห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำสองในความผิดเดียวกันนั่นเอง

3) ยุติโดยการยอมความในคดีความผิดอันยอมความได้

การยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย อันจะมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามมาตรา 39(2) นั้น ไม่อยู่ในบังคับที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเหมือนอย่างการประนีประนอมยอมความในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 850[197] ดังนั้นจึงยอมความกันด้วยวาจาได้หรือตกลงยอมความกันในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีของเจ้าพนักงานตำรวจก็ได้[198] การยอมความโดยมีเงื่อนไขถ้ายังไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคดีอาญา

---

[196] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14823/2558 โจทก์เคยฟ้องจำเลยที่ 1 และที่ 2 มาแล้วอันเนื่องมาจากจำเลยที่ 1 และที่ 2 ร่วมกันจดทะเบียนโอนที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์มรดกของ ย. ที่โจทก์และทายาทของ ย. เป็นเจ้าของรวมอยู่ โดยขอให้ลงโทษฐานโกงเจ้าหนี้ ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องไปแล้ว โจทก์กลับมาฟ้องจำเลยที่ 1 และที่ 2 ในการกระทำเดียวกันอีก แม้คำฟ้องทั้งสองคดีจะบรรยายไม่ตรงกันทุกตอน และบทมาตราที่ขอให้ลงโทษแตกต่างกันบางมาตรา แต่ก็ต้องถือว่าเป็นการกระทำอันเดียวกันกับที่โจทก์ฟ้องคดีแรก มิใช่ถือเอาคำบรรยายฟ้องหรือฐานความผิดที่โจทก์ตั้งเอาแก่จำเลยเป็นเกณฑ์ มิฉะนั้นแล้วจำเลยกระทำผิดครั้งเดียว โจทก์มีสิทธิดำเนินคดีแก่จำเลยได้หลายครั้งโดยไม่จบสิ้น จึงต้องห้ามตาม ป.วิ.อ. มาตรา 36 ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัย

[197] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3767/2527 ผู้เสียหายยอมรับเงินสดและเช็คจากจำเลยเป็นการชำระหนี้แทนเช็คเดิมซึ่งผู้เสียหายได้ร้องทุกข์แก่พนักงานสอบสวนไว้แล้ว และได้นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารตามเช็คด้วย แสดงว่าผู้เสียหายไม่ติดใจดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คเดิม ข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยจึงเป็นการยอมความกันในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือประนีประนอมยอมความ ก็มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปและผูกพันพนักงานอัยการโจทก์ การที่ผู้เสียหายยังไม่ได้รับเงินตามเช็คใหม่ก็ไม่เป็นเงื่อนไขในการตกลงยอมความ เพราะผู้เสียหายชอบที่จะดำเนินคดีแก่จำเลยเป็นคดีใหม่ต่อไปได้ โจทก์ไม่มีสิทธิรื้อฟื้นคดีเกี่ยวกับเช็คเดิมซึ่งยุติไปแล้วมาฟ้องจำเลยอีก เพราะสิทธิการฟ้องคดีของโจทก์ระงับไปแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)

[198] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 67/2524 ปรากฏจากบันทึกข้อตกลงว่า ผู้เสียหายได้กล่าวหาจำเลยที่ 1 กับพวกอีก 2 คนว่าบุกรุกที่ดินผู้เสียหายในที่สุดจำเลยที่ 1 กับพวกรับว่าได้บุกรุกและยอมออกไปจากที่ดินของผู้เสียหาย แต่จำเลยที่ 1 คนเดียวไม่ยอมออกไป คงครอบครองที่ดินนั้นตลอดมา ถือได้ว่าผู้เสียหายกับจำเลย ที่ 1 ได้ยอมความกันโดยตกลงเลิกคดีกันแล้ว สิทธินำคดีมาฟ้องของโจทก์ระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) การที่จำเลยที่ 1 ผิดเงื่อนไขไม่ยอมออกไปจากที่ดินเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

ก็ยังไม่ระงับ[199] กรณียอมความกันโดยมีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องมีข้อความว่าตกลงระงับข้อพิพาทหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาจึงจะฟังได้ว่าเป็นการยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมาย[200]

เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์การยอมความกันในคดีอาญาจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะศาลฎีกาตีความว่าสิทธิในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวตายตามตัว เป็นผลให้ไม่สามารถที่จะเอาผิดกับผู้กระทำผิดได้เลย และทายาทไม่สามารถที่จะใช้คดีอาญาต่อรองกับผู้กระทำความผิดเพื่อให้เยียวยาความเสียหายได้ จะต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเอาเองเพื่อบรรเทาความเสียหายซึ่งในบางคดีผู้เสียหายไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะไปดำเนินคดีแพ่งได้ สาเหตุจากความยากจน หรือเกรงกลัวอิทธิพลของผู้กระทำความผิด ดังนั้นการที่สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เสียหายในคดีความผิดอันยอมความได้จึงเป็นปัญหาสำคัญอันควรได้รับการแก้ไขต่อไป

---

[199] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1500/2536 จำเลยเพียงแต่หลอกลวงผู้เสียหายว่าจำเลยจะช่วยติดต่อให้เข้าทำงานเป็นสารวัตรทหารได้โดยไม่ต้องสอบเท่านั้น ผู้เสียหายหลงเชื่อจึงให้เงินแก่จำเลยไปไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายให้เงินจำเลยไปเพื่อให้จำเลยนำไปให้ข้าราชการทหารคนใดกระทำการอย่างใดอันมิชอบด้วยหน้าที่ จึงถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายใช้ให้ผู้ใดกระทำผิดกฎหมายผู้เสียหายจึงเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย มีสิทธิร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีได้ ผู้เสียหายและจำเลยได้ทำบันทึกกันไว้ ถ้าจำเลยนำเงินมาคืนผู้เสียหายภายในกำหนด ผู้เสียหายก็จะไม่เอาเรื่องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นการยอมความโดยมีเงื่อนไขที่ให้จำเลยชำระเงินคืนผู้เสียหายเสียก่อน ผู้เสียหายจึงจะ ไม่ติดใจดำเนินคดีแก่จำเลยแต่เมื่อปรากฏว่าจำเลยมิได้ชำระเงินคืนแก่ผู้เสียหายจึงมิใช่เป็นการยอมความ

[200] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9667/2558 ข้อความตามบันทึกระบุได้ความว่า จำเลยนำเหรียญหลวงพ่อคูณมาขายให้โจทก์ร่วมหลายครั้ง เป็นเงิน 1,030,000 บาท ซึ่งปรากฏว่าเป็นเหรียญปลอม ทำเลียนแบบ จำเลยยอมรับที่จะนำเงินมาคืนโจทก์ร่วมเป็นเงิน 1,030,000 บาท โดยจะผ่อนชำระให้เดือนละ 50,000 บาท ทุกเดือน เริ่มงวดแรกวันที่ 2 ธันวาคม 2552 เป็นต้นไป จนกว่าจะผ่อนหมด หากจำเลยผิดเงื่อนไขไม่ว่างวดใดงวดหนึ่ง ยินยอมให้โจทก์ร่วมดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้ทันที เมื่อไม่มีข้อความตอนใดแสดงว่า โจทก์ร่วมตกลงระงับข้อพิพาทหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยทั้งสอง จึงมิใช่การยอมความ แม้ข้อเท็จจริงจะได้ความว่า จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเช็คฉบับละ 50,000 บาท อีก 14 ฉบับ รวมเป็นเงิน 700,000 บาท ให้โจทก์ร่วม เพื่อชำระเงินตามบันทึก ส่วนที่เหลืออีก 280,000 บาท จะชำระเป็นเงินสดเมื่อเช็คถึงกำหนด โจทก์ร่วมนำไปเรียกเก็บเงิน แต่ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน โจทก์ร่วมแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยที่ 1 ในเช็ค 2 ฉบับ ต่อมาพนักงานอัยการฟ้องจำเลยที่ 1 เป็นจำเลยต่อศาลแขวงพระนครใต้ โดยโจทก์ร่วมเข้าร่วมเป็นโจทก์ และศาลแขวงพระนครใต้มีคำพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 1 แล้ว ส่วนเช็คฉบับอื่น เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินแล้ว โจทก์ร่วมจึงไปแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีแก่จำเลยที่ 1 ก็ตาม แต่การที่จำเลยที่ 1 สั่งจ่ายเช็คทั้ง 14 ฉบับให้โจทก์ร่วมนั้น เป็นการสั่งจ่ายเช็คเพื่อผ่อนชำระหนี้ตามที่ตกลงในบันทึกเท่านั้น ทั้งเช็ค 14 ฉบับก็ไม่ได้ชำระหนี้ทั้งหมด ยังถือไม่ได้ว่าโจทก์ร่วมสละสิทธิหรือไม่ยึดถือสิทธิใดๆ รวมทั้งสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยทั้งสองในความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงด้วย พฤติการณ์ของจำเลยที่ 1 และโจทก์ร่วมดังกล่าวเป็นเพียงการชำระหนี้ในทางแพ่งตามข้อตกลงในบันทึกเท่านั้น ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการยอมความกันอันทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2)

2.3.3 สิทธิอื่นๆ ของผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทน

1) สิทธิในการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 30 บัญญัติว่า "คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้"

สิทธิในการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ผู้เสียหายขอเข้าร่วมได้โดยไม่จำกัดประเภทคดีทั้งคดีอาญาแผ่นดินหรือคดีอาญาต่อส่วนตัว โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ของผู้เสียหาย ขอเข้าร่วมได้เฉพาะข้อหาที่ตัวเองเป็นผู้เสียหายเท่านั้น[201] และจะมีฐานะเป็นโจทก์หรือคู่ความต่อเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาต[202] และผู้เสียหายจะทำอะไรที่เป็นผลเสียหายแก่ฟ้องของพนักงานอัยการไม่ได้[203] เช่นขอแก้ฟ้องของพนักงานอัยการไม่ได้[204] แต่ถ้าทำในทางที่เป็นประโยชน์ย่อมทำได้ เช่น นำพยานเข้าสืบเพิ่มเติมเพื่อให้พยานหลักฐานของพนักงานอัยการโจทก์สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น

---

[201] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2110/2548 การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ โดยมิได้ระบุว่าอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ในความผิดฐานใดต้องถือว่าศาลชั้นต้นอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์เฉพาะข้อหาความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและฐานลักทรัพย์ซึ่งโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายเท่านั้น

[202] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1173/2499 การฟ้องคดีอาญานั้น ตามกฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการได้แต่ศาลต้องมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอของผู้ร้องที่ร้องเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมเสียก่อน จึงจะถือได้ว่าผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการโจทก์ ฉะนั้นเพียงแต่ผู้เสียหายร้องขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม ศาลสั่งเพียงว่า "สำเนาให้ทุกฝ่าย ไว้พูดกันวันนัด" พอถึงวันนัด จำเลยสารภาพ ศาลก็ตัดสินคดีไปทีเดียวถือว่าผู้เสียหายยังมิได้เข้ามาเป็นโจทก์ร่วม ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีนั้น

[203] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 32 เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนพิจารณา พนักงาน อัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำ การนั้นๆ ได้

[204] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3833/2525 โจทก์ร่วมเข้ามาดำเนินคดีแก่จำเลยโดยอาศัยสิทธิตามฟ้องของพนักงานอัยการ จึงไม่มีอำนาจขอแก้และเพิ่มเติมฟ้องให้นอกเหนือไปจากฟ้องของพนักงานอัยการ หากศาลชั้นต้นสั่งนัดไต่สวนมูลฟ้องส่วนที่โจทก์ร่วมขอแก้และเพิ่มเติมฟ้องไว้ก็มีอำนาจสั่งงดเสียได้

การที่ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการต้องถือเอาฟ้องของพนักงานอัยการเป็นฟ้องของตนเองด้วย และผลแห่งการนี้ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถไปยื่นฟ้องเป็นคดีใหม่ได้เพราะจะเป็นฟ้องซ้อนต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 173 วรรคสอง (1) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตา 15[205]

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วอัยการไม่อุทธรณ์ผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์ได้[206] แต่การอุทธรณ์ฎีกาของพนักงานอัยการกับผู้เสียหายที่เข้าเป็นโจทก์ร่วมกันไม่ถือว่าทำแทนกัน ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายไม่ได้อุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้วผู้เสียหายจะยื่นฎีกาไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่ผู้ฎีกาไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในชั้นอุทธรณ์[207]

2) สิทธิในการยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา หมายความถึงคดีแพ่งที่มีมูลเหตุแห่งการโต้แย้งสิทธิมาจากคดีอาญาโดยตรง เช่น ลักทรัพย์ ยักยอก ย่อมเป็นการกระทำละเมิดในทางแพ่งด้วย ผู้เสียหายจึงมีสิทธิเรียกคืนทรัพย์หรือให้ใช้ราคาทรัพย์ที่จำเลยเอาไปได้ หรือถูกทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บผู้เสียหายก็มีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้[208] แต่หากข้ออ้างที่อาศัย

---

[205] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 298-299/2510 ผู้ว่าคดีฟ้องจำเลยหาว่าเลียนเครื่องหมายการค้าของบริษัทโจทก์ซึ่งปรากฏที่กล่องบรรจุยา และใช้กับสินค้ายาปฏิชีวนะ บริษัทโจทก์เข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้ว่าคดี แล้วบริษัทโจทก์ยื่นฟ้องเป็นคดีขึ้นมาอีกในข้อหาว่าเลียนเครื่องหมายการค้าอันเดียวกันนี้ที่กล่องบรรจุยาและที่สินค้ายา ดังนี้ บริษัทโจทก์ต้องห้ามไม่ให้ยื่นฟ้อง “เรื่องเดียวกัน” นั้นอีก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรค 2 (1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ศาลชั้นต้นรับฟ้องไว้ไม่ชอบ ให้ยกฟ้องที่บริษัทโจทก์ยื่น แต่บริษัทโจทก์ดำเนินคดีกับจำเลยในฐานะโจทก์ร่วมได้

[206] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8496/2558 (คดีนี้อัยการโจทก์ไม่อุทธรณ์)โจทก์ร่วมรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอย่างช้าวันที่ 24 พฤศจิกายน 2554 โจทก์ร่วมอุทธรณ์ว่าโจทก์ร่วมเพิ่งรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2555 ดังนี้ ในการวินิจฉัยอุทธรณ์ของโจทก์ร่วมดังกล่าว ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ต้องย้อนไปวินิจฉัยว่าโจทก์ร่วมรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อไร อุทธรณ์ของโจทก์ร่วมจึงเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเพื่อนำไปสู่ปัญหาข้อกฎหมาย หาใช่เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายแต่อย่างใดไม่ จึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ประกอบ พ.ร.บ.ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 มาตรา 3

[207] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 745/2534 ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง หมายถึงยกฟ้องโจทก์ร่วมด้วย เมื่อโจทก์ร่วมมิได้อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้น คดีของโจทก์ร่วมจึงยุติ โจทก์ร่วมไม่มีสิทธิฎีกา แม้ผู้พิพากษาซึ่งลงชื่อในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์จะอนุญาตให้ฎีกาก็ตาม ฎีกาของโจทก์ร่วมเป็นฎีกาที่ไม่ชอบ

[208] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 263

เป็นหลักแห่งข้อหาเป็นเรื่องอื่นที่ไม่ใช่มูลละเมิดจากการกระทำผิดอาญา ก็จะไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น ขอให้คืนทรัพย์หรือใช้ราคาทรัพย์ที่เช่าซื้อไปโดยอ้างว่าจำเลยผิดสัญญาเช่าซื้อ[209] หรือคดีอาญาเป็นเรื่องยักยอก แต่คดีแพ่งเป็นเรื่องผิดสัญญายืมขอให้คืนทรัพย์ตามสัญญาหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ยืมไปคืน[210] เป็นต้น

การยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะยื่นฟ้องที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาอยู่ก็ได้หรือจะไปยื่นยังศาลอื่นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งก็ได้[211] หากฟ้องคดีแพ่งพร้อมกับคดีอาญา ถ้าศาลเห็นว่าจะทำให้คดีอาญาล่าช้าศาลจะสั่งให้แยกฟ้องคดีแพ่งต่างหากก็ได้ เพราะคดีอาญา

---

[209] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7283/2541 คดีก่อนพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ในความผิดฐานยักยอกเครื่องรับโทรทัศน์ และขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ยักยอกไป ซึ่งการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ให้ผู้เสียหายที่พนักงานอัยการขอมา แม้จะถือว่าเป็นการขอแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ก็ตาม แต่ก็เป็นความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาเท่านั้น ส่วนคดีนี้โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ผิดสัญญาเช่าซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ อันเป็นการฟ้องในมูลหนี้ผิดสัญญาทางแพ่ง แม้คำขอบังคับจะเป็นการขอให้จำเลยที่ 1 คืนเครื่องรับโทรทัศน์หรือใช้ราคาเหมือนกัน แต่ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการขอบังคับในส่วนแพ่งนั้น มาจากการกระทำผิดอาญาอันเป็นการเรียกร้องในมูลหนี้ละเมิด แต่คดีนี้มีที่มาจากมูลสัญญาเช่าซื้อเมื่อมูลหนี้ในคำฟ้องทั้งสองคดีเป็นคนละอย่างประกอบกับคำฟ้องของโจทก์คดีนี้เป็นเรื่องการผิดสัญญาเช่าซื้อนั้นเป็นอำนาจของคู่สัญญาโดยเฉพาะพนักงานอัยการในคดีอาญาจึงไม่อาจจะอาศัยสิทธิในเรื่องสัญญาเช่าซื้อมาเป็นข้ออ้างในคำขอส่วนแพ่งได้กรณีมิใช่เป็นการฟ้องใน “เรื่องเดียวกัน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 173 วรรคสอง (1) ฟ้องโจทก์จึงไม่เป็นฟ้องซ้อน

คดีก่อนศาลแขวงเชียงใหม่พิพากษาว่าจำเลยที่ 1 กระทำความผิดฐานยักยอกทรัพย์ส่วนคดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่เช่าซื้อโดยอาศัยสัญญาเช่าซื้อ อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดฐานยักยอก จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้บังคับไม่ได้

[210] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8032/2547 โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองเป็นคดีอาญาต่อศาลแขวงพระโขนง จากมูลหนี้ที่จำเลยทั้งสองไม่คืนวาล์วประตูน้ำพิพาทแก่โจทก์ในความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ศาลแขวงพระโขนงพิพากษายกฟ้องโดยฟังว่าการที่จำเลยที่ 1 ไม่ชำระราคาเป็นเรื่องผิดสัญญาในทางแพ่งไม่ใช่เป็นการยักยอกทรัพย์สินของโจทก์ จำเลยทั้งสองจึงไม่มีความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ส่วนคดีแพ่งโจทก์ฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ยืมโดยอาศัยมูลหนี้ในเรื่องยืม อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานยักยอกทรัพย์ จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะนำบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.อ. มาตรา 46 มาใช้บังคับไม่ได้

[211] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดี อาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ต้องทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม[212] ซึ่งเป็นอำนาจของศาลที่จะสั่งได้เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีอาญาเพื่อมิให้คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งขัดกันกับคำพิพากษาคดีส่วนอาญา การพิจารณาคดีส่วนแพ่งศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา[213] โดยคำพิพากษาในคดีอาญาจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ กล่าวคือ (1) คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด (2) ข้อเท็จจริงนั้นเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาและศาลได้วินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้ง และ (3) ผู้ที่จะถูกข้อเท็จจริงในคดีอาญามาผูกพันตนนั้นต้องเป็นคู่ความเดียวกันกับคดีอาญา[214] เมื่อครบเงื่อนไขทั้งสามประการการพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงในคดีอาญา จะไปเอาข้อเท็จจริงอื่นมาใช้ในการวินิจฉัยคดีไม่ได้

3) สิทธิในการยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่ถูกทำลายหรือเสียหายไป เนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลย ในความผิดฐาน ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร และรวมถึงความผิดเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ด้วย[215] และแม้ศาลพิพากษายกฟ้องคดีส่วนอาญาศาลก็มีอำนาจสั่งให้คืนทรัพย์หรือใช้ราคาแทนแก่ผู้เสียหายได้

---

[212] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41 ถ้าการพิจารณาคดีแพ่งจักทำให้การพิจารณาคดีอาญาเนิ่นช้าหรือติดขัด ศาลมีอำนาจสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา และพิจารณาต่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระ

[213] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา46ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

[214] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3663/2551 คดีแพ่งเรื่องใดจะเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือไม่ต้องพิจารณาว่าความรับผิดในคดีแพ่งต้องอาศัยมูลมาจากการกระทำความผิดในทางอาญาหรือไม่ ถ้าต้องอาศัยก็เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มิใช่พิจารณาว่าโจทก์ต้องฟ้องคดีแพ่งก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาในคดีอาญาเสร็จเด็ดขาด การที่โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งอันสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาฐานบุกรุกของจำเลย จึงเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การนำข้อเท็จจริงจากคำพิพากษาส่วนอาญามารับฟังในคดีส่วนแพ่งตาม ป.วิ.อ. มาตรา 46 นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ กล่าวคือ คำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด ข้อเท็จจริงนั้นเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาและได้วินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้ง และผู้ที่ถูกข้อเท็จจริงในคดีอาญามาผูกพันต้องเป็นคู่ความเดียวกับในคดีอาญา

[215] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 631/2511โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทุจริตปลอมเอกสารและนำออกใช้และเบียดบังยักยอกเงินไป แม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่าปลอมใช้เอกสารมากกว่า 2 ครั้ง ซึ่งเกินกว่าที่ระบุในฟ้อง. ก็ไม่ถือว่าข้อเท็จจริงต่างกับฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ซึ่งให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สิน หรือราคาคืนในคดียักยอกทรัพย์นั้น.หมายรวมทั้งคดีเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย ตามแบบอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1907/2494

โดยไม่จำต้องให้ผู้เสียหายไปยื่นฟ้องคดีแพ่งเรียกคืนอีก[216] จะเห็นได้ว่าหากความปรากฏต่อศาลว่าทรัพย์สินเป็นของผู้เสียหายศาลก็มีอำนาจสั่งคืนได้แม้จำเลยจะไม่มีความผิดทางอาญาก็ตาม แต่ศาลจะใช้อำนาจดังกล่าวได้จะต้องมีคดีอยู่ในอำนาจศาลแล้วเท่านั้น ดังนั้นการที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ศาลจึงไม่มีโอกาสที่จะใช้อำนาจดังกล่าวนั้นได้เลย

การที่พนักงานอัยการใช้อำนาจตามมาตรา 43 ขอให้จำเลยคืนทรัพย์ หากคืนทรัพย์ได้แล้วจะให้ใช้ราคาทรัพย์อีกไม่ได้แม้ทรัพย์ที่ได้คืนจะเสียหายมากก็ตาม เช่น รถยนต์ที่ถูกลักไปคนร้ายถอดอุปกรณ์ต่างๆ ออกจนเหลือแต่ซากรถ พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจขอให้ใช้ราคาทรัพย์ที่เสียหายได้[217] การที่ศาลฎีกาตีความเช่นนี้เป็นการสร้างภาระให้กับผู้เสียหายที่จะต้องไปเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเป็นอีกคดีหนึ่ง เหมือนดังเช่นกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ทั้งที่ความเสียหายเกิดจากการกระทำผิดอาญา ซึ่งน่าจะต้องมีการทบทวนในการตีความกฎหมายดังกล่าวเพื่อเยียวยาผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมต่อไป

การกระทำความผิดอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในมาตรา 43 หรือความเสียหายอย่างอื่นนอกจากการคืนทรัพย์หรือใช้ราคาแทนพนักงานอัยการไม่อาจขอแทนผู้เสียหายได้ เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำผิดอาญาได้โดยสะดวกและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในปี พ.ศ. 2548 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้เพิ่มเติมมาตรา 44/1 ในกรณี

---

[216] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1657/2520 ผู้เสียหายเป็นนายตรวจสรรพสามิต จับจำเลยที่ 2 ในข้อหามีสุราผิดกฎหมาย ขณะพาไปจวนถึงหน้าร้านจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ล้วงปืนพกของผู้เสียหายด้วยเจตนาต่อสู้ขัดขวางการจับกุม มิได้มีเจตนาลัก แล้ววิ่งหนีไปส่งปืนให้จำเลยที่ 1 ผู้เป็นบิดา เป็นเวลากะทันหันในทันทีทันใดไม่มีพฤติการณ์ให้รู้มาก่อนว่าจำเลยที่ 2 ถูกจับแล้วหนีมา ผู้เสียหายไม่แต่งเครื่องแบบ ทั้งไม่ได้แจ้งให้ทราบว่าปืนนั้นเป็นของตน การที่ผู้เสียหายเข้าแย่งปืนจำเลยที่ 1 ไม่ยอมให้นั้นน่าจะเพื่อมิให้เกิดเหตุร้ายเท่านั้น การที่จำเลยเอาปืนไว้ภายหลังจากที่ผู้เสียหายไปแจ้งความ ไม่พอถือว่ามีเจตนาทุจริตลักเอาปืนนั้นไว้ แม้ต่อมาภายหลังจำเลยจะต่อสู้คดีว่ามิได้เอาปืนไว้และผู้เสียหายยังไม่ได้ปืนคืน ก็ไม่พอบ่งว่าจำเลยมีเจตนาทุจริต จำเลยที่ 1 ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยที่ 1 คืนหรือใช้ราคาปืนแก่ผู้เสียหายได้

[217] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8459/2552 รถยนต์ของผู้เสียหายถูกถอดอุปกรณ์ส่วนควบออกเป็นอะไหล่ชิ้นส่วนต่างๆ คงเหลือซากที่เป็นรถยนต์ มิได้ถูกทำลายสูญหายไปทั้งหมดหรือแปรเปลี่ยนนำไปเป็นของอื่น เมื่อผู้เสียหายได้รับอุปกรณ์ส่วนควบซึ่งเป็นของกลางที่เจ้าพนักงานเก็บรักษาไว้คืนแล้วพนักงานอัยการโจทก์จะขอให้คืนหรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหายตาม ป.วิ.อ. มาตรา 43 อีกไม่ได้ แม้ผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดของจำเลยเนื่องจากนำรถยนต์ไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เดิมไม่ได้ก็เป็นเรื่องที่ผู้เสียหายจะต้องไปว่ากล่าวเรียกค่าเสียหายจากจำเลยเอาเองเป็นคดีใหม่

ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้[218]

[218] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทด แทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีการสืบพยานให้ยื่น คำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้อง ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหานอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหาย และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้อง แก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่ง จะมีคำขอประการอื่นที่มิใช่คำขอบังตับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามิได้ และต้อง ไม่ขัดขืนหรือแย้ง กับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความใน มาตร า 43 แล้ว ผู้เสียหายจำยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์อีกไม่ได้

เดิมผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นั้น ศาลฎีกาตีความว่านอกจากจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดแล้วต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วย[219] แต่ในปัจจุบันศาลได้มีการกลับแนวคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่)โดยให้เหตุผลว่ามาตรา 44/1 เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อจะช่วยให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายในทางแพ่งได้รับความสะดวกรวดเร็วในการได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งเป็นอีกคดีหนึ่ง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาจะได้เสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน[220] ดังนั้นแม้จะไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญา แต่ก็เป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาที่พนักงานอัยการฟ้องได้ ไม่จำต้องไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก

จะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ก็เพื่อการเยียวยาช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งอีก ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายในความผิดอันยอมความได้ถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ ทายาทของผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายจะต้องไปดำเนินคดีแพ่งในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำผิดอาญาอันเป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีราคาแพง ซึ่งประชาชนที่มีฐานะยากจนนั้นไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงได้เลยเป็นการแสดงถึงความไม่ยุติธรรมของกฎหมายที่ไม่ได้ให้โอกาสแก่บุคคลทั่วไปโดยเท่าเทียมกัน จึงเป็นสิ่งที่ต้องทบทวนและหาแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

---

[219] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8794/2556 เมื่อข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 3 ว่า ผู้ตายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงมิใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย คำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ย่อมเป็นอันตกไป กรณีเป็นเรื่องที่โจทก์ร่วมต้องว่ากล่าวเอากับจำเลยเป็นคดีแพ่ง ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้จำเลยมิได้ฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 195 วรรคสอง ประกอบ มาตรา 225

[220] หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ความว่า เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นภาระยิ่งขึ้นให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ต่อเนื่องไปได้เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็น ต้องตราพระราชบัญญัตินี้

4) สิทธิในการขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลสืบพยานล่วงหน้าก่อนฟ้องคดี

สิทธิในการยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการในการขอให้สืบพยานหลักฐานที่เป็นพยานบุคคลไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีเป็นสิทธิของผู้เสียหาย เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดีหรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ก่อนที่จะฟ้องคดี ผู้เสียหายมีสิทธิขอให้พนักงานอัยการสืบพยานบุคคลไว้ล่วงหน้าได้[221]

---

[221] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็น หลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือ ทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบ ในภายหน้า พนักงานอัยการโดยตรงเองหรือโดยได้รับคำร้องขอจากผู้ เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยระบุการกระทำ ทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบ พยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการ นำตัวผู้นั้นมาศาลหากถูกควบคุมอยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิก ความตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นว่านั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้อง ตั้งทนายความให้ หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตาม มาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามี ทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลตั้งตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่า ตั้งทนายความให้ทันก็ให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยาน นั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันหรือผู้ต้องหา ไม่อาจตั้งทนายความได้ทัน ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัว ผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้า ผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอก ราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่าง ไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิง กับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอัน เป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหานั้นจะยื่น คำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้ง ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบ พยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้และให้ นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 172ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การ สืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี

5) สิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายจากรัฐ

นอกจากผู้เสียหายจะมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนความเสียหายจากผู้กระทำผิดแล้วผู้เสียหายยังมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ค่าตอบแทนผู้เสียหายที่มีสิทธิจะได้รับจากรัฐเป็นไป ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544ประกอบกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 3 ดังนี้

ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีได้รับบาดเจ็บ

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท และให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราไม่เกินวันละ 600 บาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 20,000 บาท และให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราไม่เกินวันละ 600 บาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการงานได้ตามปกติ จ่ายในอัตราวันละไม่เกิน 200 บาท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการงานปกติได้

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

ค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีถึงแก่ความตายจากการกระทำความผิด จ่ายเป็นจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาทแต่ไม่เกิน 100,000 บาท ค่าจัดการศพ จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท ค่าขาด อุปการะเลี้ยงดูจ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 30,000 บาท และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกิน 30,000 บาทโดยคณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติกรรมความร้ายแรงของการกระทำความผิดและสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับรวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย[222]

---

[222] รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษา แนวทางการให้ผู้กระทำผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ร่วมรับผดิชอบชดใช้ค่าเสียหาย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดอีาญา. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2553. หน้า 2

โดยกฎหมายดังกล่าวมีแนวคิดว่ารัฐมีหน้าที่ในการควบคุมอาชญากรรม เมื่อรัฐไม่สามารถที่จะให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ จึงสมควรที่จะมีส่วนในการรับผิดชอบ และรัฐควรให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมตามแนวคิดของรัฐสวัสดิการ และเพื่อให้ประชาชนเห็นถึงความเสมอภาคในด้านความยุติธรรมได้ดียิ่งขึ้น[223]

3. ปัญหากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

3.1 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดีอาญา

3.1.1 ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์

เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลงโดยปริยายด้วยความตายของผู้เสียหายซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) ที่ไปจำกัดอำนาจของทายาทในการจัดการแทนผู้เสียหายเอาไว้เฉพาะกรณีที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้นความผิดอื่นนอกจากนี้ไม่มีอำนาจจัดการแทนได้เลย และความตายของผู้เสียหายดังกล่าวนั้นยังเป็นการตัดอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 121 วรรคสองกำหนดเงื่อนไขไว้ว่า ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะได้รับคำร้องทุกข์ตามระเบียบจากผู้เสียหาย ก่อให้เกิดช่องว่างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีเสมือนหนึ่งว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดอาญา

ในส่วนกรณีความผิดอันยอมความไม่ได้หรือที่นิยมเรียกกันว่าความผิดอาญาต่อแผ่นดินนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายแต่อย่างใด ดังนั้นความตายของผู้เสียหายจึงไม่มีผลต่ออำนาจสอบสวนในคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน แต่ที่จะเป็นปัญหาคือในชั้นพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าเป็นคดีอันยอมความได้เมื่อผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ไว้จะทำให้การสอบสวนไม่ชอบศาลต้องยกฟ้องโจทก์เพราะไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องจำเลยข้อหาลักทรัพย์ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ แต่ในทางพิจารณาได้ความว่าเป็นความผิดฐานยักยอกซึ่งยอมความได้แต่ตัวผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ไว้ พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวนในความผิดดังกล่าว พนักงานอัยการโจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้องต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไป

---

[223] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 11

3.1.2 ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องทุกข์แล้วตายลง

ในกรณีที่ได้มีการร้องทุกข์ไว้แล้ว พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจในการที่จะสอบสวนไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาความผิดอันยอมความได้หรือยอมความไม่ได้ก็ตาม ซึ่งรัฐมีอำนาจที่จะดำเนินคดีได้โดยพนักงานสอบสวนทำหน้าที่สอบสวนและพนักงานอัยการทำหน้าที่ฟ้องคดีต่อศาลจนเสร็จสิ้นกระบวนการ ส่วนทายาทของผู้เสียหายไม่มีอำนาจที่จะเข้ามาดำเนินคดีในกรณีที่ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องทุกข์แล้วตายลงได้ เพราะไม่เข้ากรณีที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 5(2)[224]

3.2 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย หลังฟ้องคดีอาญา

กรณีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาดำเนินคดีอาญาต่างผู้ตายต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 29 ที่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้ ผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องแล้วตายลงนี้ ศาลฎีกาได้ตีความว่าเฉพาะผู้เสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.อ.มาตรา 5 (2) ดังนั้นการที่บิดาซึ่งเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายถึงตาย ได้ยื่นฟ้องแล้วตายลงในระหว่างพิจารณาไม่เข้ากรณี ป.วิ.อ.มาตรา 29 ดังนั้นพี่ชายของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของบิดาที่ได้ยื่นฟ้องแล้วตายลงจึงไม่สามารถที่จะเข้ามาดำเนินคดีของน้อง ต่อจากบิดาได้[225] และเดิมศาลฎีกายังได้ตีความว่ามารดาของผู้เสียหาย แม้จะอยู่ในฐานะเดียวกันกับบิดาที่มีอำนาจจัดการแทนได้ก็ตาม ก็ไม่อาจเข้ามาดำเนินคดี

---

[224] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 163

[225] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2331/2521 ในกรณีที่บิดาผู้เสียหายได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในความผิดฐานฆ่าผู้เสียหายถึงแก่ความตายโดยเจตนา ในฐานะผู้จัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) นั้น เมื่อบิดาผู้เสียหายตายลงระหว่างพิจารณา ผู้ร้องซึ่งเป็นบุตรของบิดาผู้เสียหาย (พี่ชายผู้เสียหาย) หามีสิทธิดำเนินคดีต่างบิดาผู้เสียหายต่อไปตามความหมายของบทบัญญัติมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ เพราะบิดาผู้เสียหายเป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหาย ซึ่งถูกทำร้ายถึงตายเท่านั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1187/2543 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 โจทก์ร่วมเป็นบิดาของผู้ตาย โจทก์ร่วมจึงเข้าจัดการแทนผู้ตายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) เมื่อโจทก์ร่วมถึงแก่ความตายในระหว่างพิจารณา ทายาทของโจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิที่จะดำเนินคดีต่างโจทก์ร่วมผู้ถึงแก่ความตายต่อไปตามความหมายของบทบัญญัติมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ต่อไปได้[226] แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 ศาลฎีกาได้ตีความใหม่ว่า หากผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย มีผู้มีอำนาจจัดการแทนหลายคน หากคนหนึ่งได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้มีอำนาจจัดการแทนที่เหลืออยู่สามารถใช้สิทธิของตนเองที่มีอยู่เดิมตั้งแต่แรกเข้ามาดำเนินคดีต่อไปได้[227] ซึ่งการตีความของศาลฎีกาดังกล่าวที่อนุญาตให้บุคคลที่เหลืออยู่เข้าดำเนินคดีต่อไปได้ ทำให้คดีที่ได้ดำเนินมาแล้วไม่ยุติลงกลางคัน น่าจะต้องด้วยวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ควรจะเป็นมากกว่าที่จะให้คดียุติลงด้วยเหตุดังกล่าว[228]

---

[226] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8537/2553 นาย ก. สามีชอบด้วยกฎหมายของนาง ล. ผู้ตายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในข้อหากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้นาง ล. ถึงแก่ความตายตาม ป.อ. มาตรา 291 นาง ล. เป็นผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้ายถึงตายและโจทก์เป็นเพียงผู้จัดการแทนผู้เสียหาย ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 3 (2) และมาตรา 5 (2) เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องแล้วตายลง คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาสืบพยานโจทก์ของศาลชั้นต้น การพิจารณาของศาลชั้นต้นก่อนโจทก์ถึงแก่ความตายย่อมไม่เสื่อมเสียไปด้วยความตายของโจทก์ และถือว่าโจทก์ฟ้องนั้นเป็นกระทำการแทนรัฐด้วยส่วนหนึ่ง การที่ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่จากพยานหลักฐานที่โจทก์จำเลยได้สืบไว้แล้วตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 4 นั้นชอบแล้ว เมื่อโจทก์เป็นเพียงผู้จัดการแทนผู้เสียหายเท่านั้น มิใช่ผู้เสียหายที่แท้จริงที่ยื่นฟ้องแล้วตายลงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 29 วรรคหนึ่ง แม้ผู้ร้องจะเป็นผู้สืบสันดานของผู้เสียหายกับโจทก์ก็ตาม ผู้ร้องก็ไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเข้าดำเนินคดีต่างโจทก์ซึ่งถึงแก่ความตายตามบทบัญญัติดังกล่าวได้

[227] คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1592/2556 พิเคราะห์แล้วเห็นว่านางสำเภา ศรีวธาหรือพรมมา ผู้ร้องเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของนายโสภณ พรมมา โจทก์ร่วมที่ 1 และเป็นบุพการีของนายสุทธิพงษ์ พรมมา ผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้ายถึงตาย จึงอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเช่นเดียวกับ โจทก์ร่วมที่ 1 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) เมื่อโจทก์ร่วมที่ 1 ถึงแก่ความตาย การที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องขอเข้าดำเนินคดีนี้ถือได้ว่าประสงค์ขอใช้สิทธิของตนที่มีอยู่เดิมตั้งแต่แรกในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทนด้วยอีกคนหนึ่งเช่นเดียวกับโจทก์ร่วมที่ 1 เพื่อสืบสิทธิดำเนินคดีแทนโจทก์ร่วมที่ 1 ในชั้นฎีกาจึงอนุญาตให้ผู้ร้องเข้าร่วมดำเนินคดีในฐานะเป็นโจทก์ร่วมที่ 1 แทน นายโสภณ พรมมา ได้ตามขอกับให้รับคำแก่ฎีกาฉบับลงวันที่ 19 เมษายน 2556 ของโจทก์ร่วมที่ 1 ไว้พิจารณาต่อไป (คำสั่ง วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2557)

[228] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 155

ผู้ที่จะเข้ามาดำเนินคดีต่างผู้ตายตามมาตรา 29 นี้ ศาลฎีกาตีความว่า ผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดาน จะต้องถือตามความเป็นจริงยิ่งกว่าความชอบด้วยกฎหมาย[229] ส่วนสามีภริยานั้นต้องชอบด้วยกฎหมายเพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1457 บัญญัติว่า “การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น” ดังนั้นการเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายจะต้องจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย เท่านั้น[230]

ปัญหากรณีที่ทายาทไม่ยอมเข้ามาดำเนินคดีอาญาต่อหากศาลชั้นต้นได้ดำเนินคดีสืบพยานหลักฐานจนเสร็จสิ้นและได้มีคำพิพากษาแล้ว ผู้เสียหายถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีต่อไปได้เอง โดยให้เหตุผลว่าในคดีอาญาแผ่นดิน ถือว่าการฟ้องคดีอาญาดังกล่าวเป็นการฟ้องร้องแทนแผ่นดินซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของประเทศอังกฤษที่มีอิทธิพลในอดีต[231] แต่หากเป็นกรณีความผิดอันยอมความได้ศาลฎีกาได้ให้เหตุผลว่า หาได้มีกฎหมายบัญญัติว่าในคดีอาญานั้นเมื่อโจทก์ตายแล้วให้คดีระงับไปไม่คงมีแต่ในเรื่องที่จำเลยตาย และในเรื่องที่ว่าเมื่อโจทก์ตายใครบ้างที่จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ตามมาตรา 29 ดังนั้นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจึงมีอำนาจพิจารณาต่อไปได้เช่นเดียวกันกับกรณี

---

[229] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1384/2516 ผู้บุพการีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) นั้นหมายถึงผู้บุพการีตามความเป็นจริงโจทก์กับนางลั่นแต่งงานกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย ผู้ตายอายุ 17 ปียังเป็นผู้เยาว์ เป็นบุตรอยู่เรือนเดียวกันและอยู่ในความปกครองของโจทก์กับนางลั่น โจทก์เป็นผู้ไปแจ้งการเกิดว่าผู้ตายเป็นบุตรของตน และเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ผู้ตายตลอดมา แต่โจทก์ไม่เคยยื่นคำร้องต่ออำเภอรับรองผู้ตายว่าเป็นบุตร แม้ผู้ตายจะมิใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์ แต่โจทก์ก็เป็นผู้บุพการีของผู้ตายตามความเป็นจริง เมื่อผู้ตายถูกจำเลยทำร้ายถึงแก่ความตาย โจทก์ซึ่งเป็นผู้บุพการีตามความเป็นจริงของผู้ตายย่อมมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้ตายได้ (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ 12/2516)

[230] 1056/2503 คู่สมรสที่แต่งงานกันหลังวันประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 โดยมิได้จดทะเบียนสมรสกันนั้น ไม่ถือว่าเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อคู่สมรสฝ่ายหนึ่งตายไป คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)

[231] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1244/2504 คดีความผิดอาญาแผ่นดินที่ราษฎรเป็นโจทก์ จำเลยฎีกา ส่งสำเนาฎีกาให้โจทก์ไม่ได้ เพราะโจทก์ถึงแก่กรรม นั้นก็ไม่เป็นเหตุขัดข้องแก่การดำเนินคดีต่อไป ถือได้ว่าโจทก์ได้ฟ้องร้องแทนแผ่นดิน ฉะนั้น ศาลฎีกาจึงทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ (ประชุมใหญ่ ครั้งที่ 13/2504)

ความผิดอาญาแผ่นดิน[232] แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นยังไม่ได้มีการสืบพยานหลักฐานไว้เลย ต่อมาตัวผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องได้ตายลงและไม่มีผู้ใดเข้ามาดำเนินคดีอาญาแทน ศาลอาจจะยกฟ้องได้ โดยอ้างว่าพยานหลักฐานโจทก์ไม่เพียงพอที่จะฟังลงโทษจำเลยได้ตามมาตรา 185[233] ซึ่งการยกฟ้องดังกล่าวนั้นถือเป็นการยกฟ้องโดยได้วินิจฉัยในเนื้อหาแล้วมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปไม่มีสิทธินำคดีดังกล่าวมาฟ้องได้อีกซึ่งก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องหาทางแก้ไขเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาดังกล่าวดำเนินไปได้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดต่อไป

กรณีที่ผู้สืบสันดานเป็นผู้เยาว์จะเข้าดำเนินคดีต่างผู้เสียหายที่ได้ยื่นฟ้องไว้แล้วตายลงนั้นผู้เยาว์จะดำเนินคดีอาญาโดยตนเองไม่ได้ จะต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมดำเนินคดีแทนโดยไม่ต้องขอให้ศาลตั้งผู้แทนเฉพาะคดี[234] และกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ตามมาตรา 5(1)และได้ฟ้องแทนไว้แล้วนั้นเมื่อผู้เยาว์ที่เป็นผู้เสียหายได้ตายลง ผู้แทนโดยชอบธรรมจะว่าคดีแทนผู้เยาว์ต่อไปก็ได้ ตามมาตรา 29 วรรคสอง และหากผู้แทนโดยชอบธรรมคนที่ได้ฟ้องแทนนั้นตายลงผู้แทนโดยชอบธรรมคนอื่นที่เหลืออยู่ก็มีอำนาจเข้าว่าคดีต่อไปได้ เพราะเป็นการใช้สิทธิที่มีอยู่เดิมตั้งแต่แรกนั่นเอง[235]

---

[232]คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 เรื่องที่โจทก์ตายภายหลังที่ศาลได้ส่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นอ่านให้คู่ความฟังเช่นนี้ ศาลฎีกาจะดำเนินคดีอันเกี่ยวกับความผิดอันยอมความได้ต่อไปหรือไม่ สำหรับปัญหาข้อนี้ศาลฎีกาได้ปรึกษาโดยที่ประชุมใหญ่แล้วเห็นว่า คดีนี้ ถึงแม้จะเป็นความผิดอาญาอันยอมความกันได้ และโจทก์ได้ตายแล้วก็ตาม แต่หาได้มีกฎหมายบัญญัติว่าในคดีอาญานั้นเมื่อโจทก์ตายแล้วให้คดีระงับไปไม่ คงมีแต่ในเรื่องที่จำเลยตาย และในเรื่องที่ว่าเมื่อโจทก์ตายใครบ้างที่จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 เท่านั้น แต่เมื่อคดีมาถึงศาลฎีกาแล้วและโจทก์ตาย เมื่อได้ดำเนินคดีมาครบถ้วนบริบูรณ์แล้วเช่นนี้ศาลฎีกาย่อมดำเนินกระบวนพิจารณาคดีนี้ในส่วนอาญาต่อไปได้

[233] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 159

[234] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5119/2530 ผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้สืบสันดานตามความเป็นจริงของผู้เสียหายซึ่งแม้จะไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายก็มีสิทธิดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรคแรก และเมื่อผู้สืบสันดานของผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์ มารดาซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ก็ดำเนินคดีแทนผู้เยาว์ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 56 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 โดยมารดาไม่ต้องขออนุญาตเป็นผู้แทนเฉพาะคดีของผู้เยาว์ต่อศาลก่อน.

[235] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 160

ปัญหาว่าสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเป็นมรดกหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดต่างๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้” ดังนี้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ แม้ผู้เสียหายตายก็หาได้ทำให้คดีอาญาระงับ ดังที่ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 ความตอนหนึ่งว่า “ถึงแม้จะเป็นความผิดอาญาอันยอมความกันได้ และโจทก์ได้ตายแล้วก็ตาม แต่หาได้มีกฎหมายบัญญัติว่าในคดีอาญานั้นเมื่อโจทก์ตายแล้วให้คดีระงับไปไม่ คงมีแต่ในเรื่องที่จำเลยตาย” ดังนั้นจึงไม่เข้ากรณีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ตาย ส่วนกรณีจะเป็นสิ่งที่โดยสภาพของการดำเนินคดีอาญาเป็นการเฉพาะตัวหรือไม่ ศาลฎีกาก็ได้ตีความว่าโดยสภาพไม่ใช่สิ่งที่ผู้เสียหายจะต้องทำเองเฉพาะตัวดังนั้นจึงมอบอำนาจให้ดำเนินคดีอาญาแทนกันได้[236] ผู้วิจัยเห็นว่าสภาพ

---

[236] คำพิพากษาศาลีกาที่ 890/2503 ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่เห็นว่า แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 ข้อ 4 บัญญัติว่า “ผู้เสียหาย” หมายความถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 4, 5 และ 6 ก็ดี ความในมาตรานี้มิได้หมายความว่า เฉพาะบุคคลใน มาตรา 4, 5 และ 6 เท่านั้น ที่จะจัดการแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 3 ได้ ดังฎีกาที่ 755/2502 ซึ่งวินิจฉัยไว้ว่า ความในมาตรา 3, 4 และ 5 หาใช่หมายความว่าห้ามขาดมิให้มีการมอบอำนาจแก่กันเป็นแต่บัญญัติให้บุคคลดังกล่าวในมาตรา 5 มีอำนาจกระทำกิจการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 โดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจซึ่งกันและกัน ส่วนกิจการในมาตรา 3 กิจการใดจะมอบอำนาจกันได้หรือไม่ ต้องเป็นไปตามหลักธรรมดาสุดแต่ว่ากรณีใดมีกฎหมายห้าม หรือเป็นกรณีตามสภาพต้องทำเองหรือไม่ก็เมื่อความในมาตรา 2 ข้อ 4 มิได้จำกัดว่าผู้ที่จะจัดการแทนผู้เสียหายมิได้เฉพาะผู้ที่ระบุไว้ในมาตรา 5 เท่านั้นแล้ว ก็ไม่มีกฎหมายใดที่บังคับว่า การฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายจักต้องทำด้วยตนเอง ทั้งตามสภาพของการฟ้องคดีอาญาก็ไม่เป็นเรื่องที่จักต้องกระทำด้วยตนเองเฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากที่มาตรา 3 นั้นเองบัญญัติให้บุคคลหนึ่งฟ้องคดีอาญาในความผิดซึ่งมีผู้กระทำต่อบุคคลอื่นตามที่ระบุไว้ได้ ไม่ถือเป็นการที่ผู้เสียหายเท่านั้นจะทำได้เองเฉพาะตัว เมื่อผู้เสียหายมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอาญาได้ ผู้ที่รับมอบอำนาจก็ย่อมลงชื่อในฟ้องแทนโจทก์ได้ไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ข้อ 7แต่อย่างใด ในคดีนี้หากผู้เสียหายได้มอบอำนาจให้พระยาปรีดาฯ โดยชอบตามที่พระยาปรีดาฯ ได้ยื่นคำร้องเข้าร่วมเป็นโจทก์ พระยาปรีดาฯ ก็ย่อมมีอำนาจดำเนินกระบวนพิจารณาตามอำนาจที่รับมอบมาได้โดยพระยาปรีดาฯ ไม่จำต้องเป็นผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆ ของนิติบุคคลผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 ข้อ 3 ศาลฎีกาเห็นว่าผู้เสียหายจะเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดา ก็อาจมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอาญาแทนได้ ส่วนผู้เสียหายในคดีนี้จะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายหรือไม่ผู้มอบอำนาจมีอำนาจจะมอบได้หรือไม่เป็นข้อที่ศาลจะต้องพิจารณาต่อไปอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งศาลล่างทั้งสองยังมิได้พิจารณาว่ามีการมอบอำนาจโดยชอบหรือไม่ศาลฎีกาพิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และคำสั่งศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นพิจารณาคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม และมีคำสั่งใหม่ตามนัยแห่งข้อกฎหมายข้างต้น

การดำเนินคดีอาญานั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าคดีแพ่งเพราะเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยในสังคม และรัฐได้จัดตั้งองค์กรที่จะดำเนินคดีอาญาไว้เพราะเห็นเป็นเรื่องที่สำคัญกว่าการดำเนินคดีแพ่ง และรัฐยังดำเนินคดีอาญาได้ในความผิดอาญาต่อแผ่นดิน หรือความผิดอันยอมความได้ที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้ แม้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม ดังนั้นโดยสภาพการดำเนินคดีอาญาจึงไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ดังที่ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11/2518 ตีความว่าสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินตกทอดมายังทายาทได้ ทายาทจึงมีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้ ดังนั้นสิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีย่อมเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินอันเป็นมรดกที่ตกทอดแก่ทายาทได้

ในต่างประเทศปัญหาที่ว่าการดำเนินคดีอาญาจะทำได้หรือไม่เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ในประเทศอังกฤษใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาได้โดยถือหลักว่าเป็นผู้เสียหายในนามของแผ่นดิน หรือในสาธารณรัฐฝรั่งเศส การดำเนินคดีอาญาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและไม่ได้ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เอง ความตายของผู้เสียหายจึงไม่เป็นปัญหาในการดำเนินคดีอาญา และในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และยินยอมให้ประชาชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ในบางกรณีเหมือนประเทศไทย ก็ได้บัญญัติทางออกของปัญหาดังกล่าวไว้ ซึ่งจะได้อธิบายในบทต่อไป

บทที่ 4
การดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศ

ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมดำรงไว้ซึ่งความสันติสุขของประชาชน แต่ละประเทศจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมของประชาชนว่าสิ่งใดที่เป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับได้และสิ่งใดที่สังคมไม่ต้องการที่จะให้กระทำ จึงได้กำหนดขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ข้อห้าม ข้อบังคับ เมื่อมีการละเมิดกฎเกณฑ์ข้อบังคับก็จะมีสภาพบังคับเรียกว่าโทษ รัฐในฐานะที่มีหน้าที่และอำนาจต้องปฏิบัติต่อการละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวโดยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการทางอาญา ซึ่งเรียกว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อใช้ในการดำเนินการต่อผู้ละเมิดกฎหมาย ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีการกำหนดกรอบในการใช้อำนาจรัฐเพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลโดยคำนึงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละประเทศเป็นสำคัญ จึงจะสามารถบังคับใช้กฎหมายอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพในการนำความสงบสันติสุขมาสู่สังคมในประเทศนั้นๆ

กฎหมายต่างประเทศที่ผู้วิจัยเลือกที่จะทำการศึกษา ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้รูปแบบประมวลกฎหมาย (civil law) และประเทศอังกฤษที่ใช้รูปแบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law)เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของกฎหมายทั้งสองรูปแบบซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์อันเดียวกันในการปกป้องคุ้มครองสังคมให้ปราศจากปัญหาอาชญากรรม และประเทศที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาต่างก็เป็นประเทศที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับจากหลายประเทศ และมีอิทธิพลต่อรูปแบบและระบบกฎหมายของประเทศไทยในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

1. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร(civil law) มีวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายมาอย่างยาวนาน และมีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก เพราะฝรั่งเศสเป็นประเทศล่าอาณานิคมเมื่อเข้าไปยึดครองพื้นที่ในประเทศใดก็จะนำกฎหมายของตนไปเผยแพร่และบังคับใช้ ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้รับอิทธิพลทางด้านกฎหมายมาจากฝรั่งเศสอยู่ด้วยพอสมควรในการปฏิรูปกฎหมายในอดีตและยังคงใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะทำการศึกษา

1.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสไม่ได้บัญญัติให้มีความผิดอันยอมความได้ แต่ได้แยกความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ความผิดโทษชั้นสูง หรือความผิดอุกฉกรรจ์ ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จนถึงจำคุกตลอดชีวิต เช่นความผิดฐานฆ่าผู้อื่น เป็นต้น

2) ความผิดโทษชั้นกลาง ซึ่งมีโทษหลักคือ โทษจำคุกกับโทษปรับ และมีโทษทางเลือก ได้แก่โทษปรับแบบรายวัน ทำงานบริการสาธารณะ ริบทรัพย์ ห้ามหรือจำกัดสิทธิ และโทษเสริม โดยมีอัตราโทษจำคุกที่กำหนดไว้ตั้งแต่ 2 เดือน จนถึง 10 ปี ส่วนโทษปรับนั้นได้กำหนดขั้นต่ำไว้ตั้งแต่ 3,750 ยูโรขึ้นไป เช่นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเป็นต้น

3) ความผิดลหุโทษ ซึ่งเป็นความผิดที่กำหนดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมีระเบียบวินัย โดยส่วนมากมักเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรงและเป็นความผิดที่เกิดจากข้อห้าม เช่น ความผิดเกี่ยวกับการจราจร โทษของความผิดลหุโทษถูกกำหนดไว้ 2 ประการ คือ ปรับหรือห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการ[237]

1.2 การดำเนินคดีอาญาในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เจ้าพนักงานของรัฐทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง โดยการดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มต้นจากการร้องทุกข์กล่าวโทษโดยผู้เสียหายต่อพนักงานตำรวจหรือต่อพนักงานอัยการโดยตรงก็ได้ เพราะอัยการฝรั่งเศสทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจโดยมีฐานะเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน[238] ซึ่งต่างจากพนักงานอัยการของไทยที่ไม่มีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นการแยกอำนาจหน้าที่สอบสวนกับอำนาจฟ้องคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาด[239] ซึ่งในขณะนี้ในประเทศไทยก็มีนักกฎหมายและนักวิชาการส่วนหนึ่งที่กำลังผลักดันให้มีการแก้ไข เพื่อให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามาร่วมสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินคดีอาญา[240] เพื่อให้เป็นกระบวนการเดียวกันและมีความรอบครอบรัดกุม

---

[237] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 70

[238] อลงกรณ์ กลิ่นหอม. *สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2541. หน้า 58-59

[239] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 99

[240] มติชน อัยการจะร่วมการสอบสวน คดีอาญาด้วยวิธีใด : โดย ศ.(พิเศษ) กุลพล พลวัน. 2 พฤษภาคม 2561. จาก https://www.matichon.co.th/news/716897

ในการรวบรวมพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงในคดีที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่ยอมรับมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเมื่อพนักงานอัยการได้รับเรื่องร้องทุกข์จากผู้เสียหายและได้ทำการสอบสวนเบื้องต้นแล้วหากปรากฏว่าน่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นพนักงานอัยการก็จะดำเนินการส่งให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการไต่สวนสำหรับคดีที่เป็นความผิดโทษขั้นสูง และโทษขั้นกลาง ส่วนความผิดลหุโทษพนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องคดียังศาลแขวงเพื่อพิจารณาคดีต่อไป แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าคดีไม่มีมูล ผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจของพนักงานอัยการ[241] และหากความผิดหรืออาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์สาธารณะผู้เสียหายก็มีอำนาจยุติคดีที่ดำเนินการอยู่ได้โดยการถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งการถอนคำร้องทุกข์ดังกล่าวมีผลให้การดำเนินคดีอาญาระงับลงเหมือนการถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย

สำนวนคดีอาญาที่ส่งจากพนักงานอัยการถึงศาลหากเป็นคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนหรือคดีที่มีกฎหมายบังคับให้ไต่สวนศาลก็จะส่งให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ไต่สวนซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจในการรวมรวมพยานหลักฐานทุกประเภทที่จะสามารถนำมาพิจารณาว่าคดีมีมูลเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่โดยมุ่งพิสูจน์ความจริงที่เกิดขึ้นในคดีเป็นสำคัญ[242] ในการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาไต่สวนนอกจากจะลงมือสอบสวนด้วยตนเองแล้วยังมีอำนาจขอให้พนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการแทนก็ได้ ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงกฎหมายของฝรั่งเศสยังให้อำนาจผู้พิพากษาไต่สวน มีอำนาจในการสั่งอนุญาตให้ใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ โดยการดักฟังและบันทึกการสนทนาทางโทรศัพท์ได้เป็นเวลา 4 เดือน และขยายได้อีก 4 เดือน[243] และคำสั่งอนุญาตเช่นนี้ไม่อาจอุทธรณ์ได้เพราะเป็นคำสั่งในชั้นไต่สวนคดีไม่ใช่ชั้นพิจารณา[244] ในอดีตผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งขังผู้ถูกไต่สวนไว้ในระหว่างการไต่สวนได้ด้วย แต่ภายหลังได้มีการยกเลิกอำนาจดังกล่าวเพราะเห็นว่ามีลักษณะ

---

[241] อุทัย อาทิเวช. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* หน่วยที่ 5. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2553. หน้า 43-44

[242] Code de procédure pénaleArticle 81

[243] Code de procédure pénaleArticle 100-2

[244] Code de procédure pénaleArticle 100

ของผลประโยชน์ขัดกันกับการปฏิบัติหน้าที่ และได้จัดตั้งผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพขึ้นเพื่อพิจารณาสั่งขังแทนผู้พิพากษาไต่สวน[245]

เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่าคดีมีมูลในความผิดโทษขั้นสูง ก็จะมีคำสั่งส่งคดีดังกล่าวให้ศาลอาญาพิเศษซึ่งมีฐานะเทียบเท่าศาลอุทธรณ์ ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในการพิจารณาพิพากษา แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็จะออกคำสั่งคดีไม่มีมูล ซึ่งคู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งนี้ได้ ส่วนในคดีความผิดโทษขั้นกลางผู้พิพากษาไต่สวนจะส่งให้ศาลอาญา ที่เป็นศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป[246]

สิทธิของผู้เสียหายในสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง เพราะในสาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และไม่มีข้อยกเว้นเหมือนประเทศไทยที่ยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เองแต่มีวิธีการถ่วงดุลอำนาจรัฐโดยทางอ้อมโดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิด ต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการก่อน ถ้าพนักงานอัยการไม่ยื่นฟ้องคดีอาญาหรือไม่สั่งประการใดภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันรับคำร้องให้ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเรียกค่าเสียหายต่อศาลเพื่อให้ศาลดำเนินการไต่สวน ซึ่งหากศาลไต่สวนแล้วเห็นว่าเป็นคดีแพ่งที่เป็นมูลเหตุมาจากการกระทำความผิดทางอาญาตามกฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งพนักงานอัยการดำเนินการเพื่อฟ้องคดีอาญานั้นต่อศาล[247] อันเป็นการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อดำเนินการให้มีการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย

1.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ปัญหาที่ว่า เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์จะทำให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับไปหรือไม่นั้น ในปัญหานี้ในระบบการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ดังนั้นการที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายไม่ทำให้สิทธิดำเนินคดีอาญาระงับลงแต่อย่างใด เพราะอัยการยังมีอำนาจที่จะพิจารณาว่าจะดำเนินคดีนั้นหรือไม่ ซึ่งเมื่อได้รับคำกล่าวโทษจากประชาชนคนใดคนหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหาย โดยเห็นได้จากมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ที่ให้อำนาจอัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป [248]ซึ่งปกติอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องเฉพาะคดีที่เห็นสมควรเท่านั้น

---

[245] อุทัย อาทิเวช. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน.ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง.* หน่วยที่ 2. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2558. หน้า 26-27

[246] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษา กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 70

[247] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 73-78

[248] Code de procédure pénaleArticle 40

2. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือได้ว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ากฎหมายมีการพัฒนามาอย่างยาวนานและยังเป็นต้นแบบที่สำคัญที่มีหลายประเทศนำมาเป็นแบบอย่างหรือแนวทางในการจัดทำกฎหมายขึ้นใช้บังคับในประเทศของตนซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือซีวิลลอว์เช่นเดียวกันกับประเทศไทยดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะทำการศึกษา

2.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการบัญญัติให้ความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่มีความผิดบางเรื่องที่ต้องอาศัยการร้องทุกข์และหรือได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหายจึงจะดำเนินคดีได้ เช่นคดีความผิดฐานทำร้ายร่างกายธรรมดาแก่ผู้เสียหายที่เป็นบุคคลสาธารณะและมีลักษณะทางการเมือง เช่น ทำร้ายประมุขของรัฐ หรือนายกรัฐมนตรี เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินคดีที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์นั้นสามารถทำการสอบสวนไปก่อนที่จะมีการร้องทุกข์ได้จะมีความแตกต่างกับคดีที่ผู้เสียหายจะต้องให้อำนาจที่ไม่สมารถทำการสอบสวนไปก่อนได้[249]

สำหรับการแบ่งประเภทความผิดอาญา ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเดิมถือตามแบบอย่างของสาธารณรัฐฝรั่งเศสแต่ภายหลังได้จัดแบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท[250] ได้แก่

1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ คือความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป

2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง คือ ความผิดที่ระวางโทษจำคุกที่เบากว่า 1 ปี หรือระวางโทษปรับ

กรณีความผิดลหุโทษนั้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดอาญา เพราะไม่ต้องการนำเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาซึ่งการใช้อำนาจลงโทษในการดำเนินคดีอาญานั้นเป็นอำนาจของศาลเท่านั้นตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 92 ดังนั้นจึงได้บัญญัติให้เป็นเพียงการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนระเบียบ ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นความผิด

---

[249] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 525

[250] คณิต ณ นคร. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง.ในรวมบทความทางด้านวิชาการของคณิต ณ นคร รวบรวมโดย สหาย ทรัพย์สุนทรกุลและคณะ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. 2544. หน้า 148-149

ทางปกครอง ซึ่งมาตรการบังคับที่ใช้คือ ต้องชำระเงิน ซึ่งไม่ได้เรียกว่าโทษปรับ แต่เรียกว่า “พินัย” เพื่อให้เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องนั้นๆ ทำการลงโทษโดยการปรับได้เอง[251]

2.2 การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และใช้วิธีพิจารณาความอาญาในระบบไต่สวน ในขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องคดีอาญาอัยการมีบทบาทสำคัญมาก อัยการมีหน้าที่และอำนาจดำเนินคดีอาญาทุกเรื่องที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือในการดำเนินคดีอาญาปฏิบัติตามคำสั่งของอัยการในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญา การกระทำใดที่เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำไปก่อนที่จะได้รับคำสั่งจากอัยการต้องรีบรายงานให้อัยการทราบโดยเร็วและเมื่ออัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลแล้วอัยการจะถอนฟ้องคดีนั้นไม่ได้

การดำเนินคดีอาญาโดยอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของสาธารณรัฐฝรั่งเศสซึ่งเป็นแบบอย่างที่ใช้กันทั่วไปในทวีปยุโรปการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีและสั่งการต่างๆ ในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความจริง ซึ่งจะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ต้องหา เมื่ออัยการได้ทำการสอบสวนข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนเพียงพอแล้วก็จะพิจารณาว่าสมควรที่จะฟ้องคดีนั้นต่อศาลหรือไม่ ซึ่งโดยหลักอัยการจะต้องฟ้องคดีอาญาซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เมื่ออัยการสั่งคดีโดยไม่ฟ้องผู้ต้องหาถ้าผู้เสียหายหรือเอกชนคนอื่นไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของอัยการ มีหลักการตรวจสอบถ่วงดุลได้ดังนี้

1) ในคดีความผิดที่มีโทษเบากว่าหนึ่งปีซึ่งอัยการสั่งไม่ฟ้องโดยเห็นว่าผู้ต้องหามีความชั่วน้อยและการฟ้องคดีไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ ผู้เสียหายหรือเอกชนอื่นที่ไม่เห็นด้วยมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งต่ออัยการสูงสุดประจำมลรัฐได้ เมื่ออัยการสูงสุดวินิจฉัยแล้วไม่เป็นที่พอใจผู้ยื่นคำร้องมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของอัยการสูงสุดได้โดยยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่ไม่อาจยื่นต่อศาลได้ เพราะเป็นหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายปกครองไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ[252]

---

[251] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 466-467

[252] พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์. *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2545. หน้า 22

2) ในคดีความผิดอาญาทุกประเภทที่อัยการสั่งไม่ฟ้องโดยเห็นว่ามีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ ผู้เสียหายหรือเอกชนคนอื่นที่ไม่เห็นด้วยมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องคัดค้านต่ออัยการเจ้าของเรื่องให้พิจารณาใหม่ได้ ถ้าอัยการเจ้าของเรื่องแจ้งยืนยันคำสั่งเดิมจะต้องแสดงเหตุผลแก่ผู้เสียหาย และต้องแจ้งสิทธิให้ผู้เสียหายทราบถึงการร้องต่ออัยการสูงสุดและศาลด้วย เพราะผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องคัดค้านภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่ง ถ้าอัยการสูงสุดมีคำสั่งยืนยันตามคำสั่งอัยการเจ้าของเรื่อง ผู้เสียหายก็มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐอีกครั้งหนึ่งภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งจากอัยการสูงสุด ผู้เสียหายจะต้องแสดงข้อเท็จจริงและเหตุผลที่ศาลจะพิจารณาเพื่อสั่งให้อัยการฟ้องคดี และต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล และศาลอาจสั่งให้วางหลักประกันต่อศาลด้วยก็ได้[253]

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญาดังต่อไปนี้

1) สิทธิที่จะร้องทุกข์หรือไม่ร้องทุกข์ในความผิดอาญาที่การดำเนินคดีต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายซึ่งความผิดเหล่านี้เป็นความผิดเล็กน้อย เช่น การดูหมิ่น หมิ่นประมาท การบุกรุก ลักทรัพย์ของบุคคลภายในครอบครัวของตัวเอง ทำให้เสียทรัพย์ การเปิดเผยความลับ การทำร้ายแต่ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือการใช้ยานพาหนะโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น โดยผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่รู้เรื่องการกระทำความผิดลักษณะของความผิดประเภทนี้เทียบได้กับการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้ตามกฎหมายอาญาของประเทศไทย และผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้จนกว่ากระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะสิ้นสุดลง แต่เมื่อถอนคำร้องทุกข์แล้วจะไม่สามารถยื่นคำร้องทุกข์นั้นได้อีก

2) สิทธิที่จะให้อำนาจในการดำเนินคดีอาญาในกรณีที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจ ซึ่งความผิดในกรณีนี้แตกต่างจากความผิดอาญาที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์เพราะความผิดอาญาที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์นั้นพนักงานอัยการสามารถทำการสอบสวนก่อนที่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ก็ได้ แต่ในความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจนั้น การสอบสวนจะกระทำมิได้เลยจนกว่าผู้เสียหายจะได้มอบอำนาจให้ดำเนินคดี ความผิดประเภทนี้จะเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง[254] ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติให้มีความผิดประเภทนี้ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร ได้ให้ความเห็นว่าความผิด

---

[253] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 23

[254] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษา กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 83-85

ตามประมวลกฎหมายอาญาไทย มาตรา 112 เป็นความผิดที่เข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและควรมีการนำมาใช้ในประเทศไทยด้วย[255]

3) ผู้เสียหายมีสิทธิในการฟ้องและดำเนินคดีอาญา ในความผิดที่มีโทษปานกลางบางฐานความผิดซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกชนหรือประโยชน์ในด้านทรัพย์สินเป็นส่วนตัว ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 374 เช่น ความผิดฐานบุกรุก ดูหมิ่นหมิ่นประมาท เปิดจดหมายผู้อื่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น ขู่เข็ญ ทำให้เสียทรัพย์และความผิดอาญาบางฐานตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า กฎหมายสิทธิบัตร แบบแผนแบบเครื่องอุปโภค เครื่องหมายการค้า การเลียนแบบ และลิขสิทธิ์เป็นต้นผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีดังกล่าวได้เองโดยมิต้องรอให้พนักงานอัยการสอบสวนหรือฟ้องคดีเสียก่อน ซึ่งวิธีพิจารณาในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองนี้จะเหมือนกับกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี อย่างไรก็ตามผู้เสียหายจะต้องมีทนายความในการดำเนินคดี นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายในความผิดอาญากลุ่มนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ได้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วแต่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สำเร็จผู้แทนกระทรวงยุติธรรมจะออกหนังสือรับรองให้กับผู้เสียหายเพื่อใช้สิทธิในการฟ้องคดียังศาลต่อไป แต่ส่วนใหญ่แล้วคดีประเภทนี้จะยุติกันที่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นำมาช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผลก่อนฟ้องคดีผู้เสียหายต้องจัดหาหลักประกันสำหรับค่าธรรมเนียมเช่นเดียวกับการฟ้องคดีแพ่ง มิเช่นนั้นศาลจะไม่รับฟ้องไว้พิจารณาโดยที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกฎหมายจึงกำหนดให้ศาลแจ้งแก่อัยการทราบถึงการดำเนินคดีของผู้เสียหายหากคดีนั้นมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะเพื่ออัยการจะได้เข้ามาดูแลผลประโยชน์ให้กับรัฐ แต่อัยการก็สามารถใช้ดุลยพินิจที่จะเข้ามาดำเนินคดีหรือไม่ก็ได้ หากอัยการเข้ามาอัยการจะเป็นโจทก์และผู้เสียหายจะเป็นโจทก์ร่วม เมื่อผู้เสียหายได้ฟ้องคดีแล้วจะไม่มีสิทธิที่จะประนีประนอมยอมความได้อีก ทำได้แค่การถอนฟ้อง ซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยก่อนศาลจึงจะอนุญาตให้ถอนฟ้องได้ เพราะเป็นสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตนเองและถ้าได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้วผู้เสียหายจะเปลี่ยนใจกลับมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้[256]

---

[255] คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน. 2560. หน้า 525-526

[256] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษา กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 84-88

4) สิทธิในการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการ เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ร่วมกับอัยการศาลจะสอบถามอัยการก่อนว่ามีเหตุขัดข้องหรือไม่ เพราะอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาทั้งปวงตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่เมื่อศาลได้สอบถามพนักงานอัยการแล้ว ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตก็ได้ หากศาลไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม ผู้เสียหายสามารถที่จะยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้[257]

5) สิทธิในการคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการ โดยปกติอัยการต้องฟ้องคดีอาญาเมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพอหากมีคำสั่งไม่ฟ้องอาจถูกผู้เสียหายคัดค้านคำสั่งนั้นได้ โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำคัดค้านไปที่อัยการสูงสุดภายในสองสัปดาห์นับแต่ได้ทราบคำสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการ ซึ่งเป็นการถ่วงดุลและเป็นการตรวจสอบกันภายในองค์กรอัยการ และหากอัยการสูงสุดยืนยันคำสั่งไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของอัยการสูงสุดไปยังศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐ ได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือน[258]

2.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ปัญหาที่ว่า เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ จะทำให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับไปหรือไม่นั้น ปัญหานี้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเป็นทางออกไว้ชัดเจนแล้วในประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 77 (2) ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า ถ้าผู้เสียหายถึงแก่ความตาย คู่สมรสและบุตรของผู้เสียหายเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ ถ้าผู้เสียหายไม่มีคู่สมรสและบุตร หรือมีแต่ได้เสียชีวิตไปก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลายื่นคำร้องทุกข์ ให้บิดามารดาของผู้เสียหายเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ ถ้าบิดามารดาได้เสียชีวิตไปก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลายื่นคำร้องทุกข์ ให้พี่น้องและหลานของผู้เสียหายเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ ถ้าญาติคนหนึ่งคนใดมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้เสียหายได้สิ้นสุดลง บุคคลนั้นไม่มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์นี้จะไม่ตกไปยังบุคคลใด หากการฟ้องคดีอาญานั้นจะเป็นการขัดกับความประสงค์ของผู้เสียหายอย่างชัดเจน และกฎหมายได้กำหนดกรอบระยะเวลาให้ญาติของผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ได้ภายในระยะเวลาไม่เกินหกเดือน นับแต่วันที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย[259]

---

[257] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 88-89

[258] พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์. *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2545. หน้า 23-25

[259] อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2554. หน้า 82-83

ในกรณีที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้หรือกรณีทายาทได้ร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายไว้แล้ว แต่ได้ถึงแก่ความตายลง ก็ให้คู่สมรส บุตร บิดามารดา พี่น้อง หรือหลานของผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ได้ถ้าผู้มีสิทธิหลายคนให้ทำร่วมกันทุกคน[260]

ซึ่งกรณีเช่นนี้ในประเทศไทยก็ได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางเอาไว้ทำนองเดียวกันในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน[261] แต่ก็ยังไม่มีตัวบทกฎหมายที่ชัดเจน และกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในประเทศไทยยังคงไม่ยอมรับที่จะให้ทายาทดำเนินการแทนได้ในการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาแต่หากต้องการยุติคดีอาญาดังกล่าวให้สามารถทำได้

---

[260] “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 83

[261] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 751/2541 สิทธิขอถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 341 เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อผู้ร้องทุกข์ตายย่อมตกทอดแก่ทายาทผู้ร้องเป็นสามีโดยชอบด้วยกฎหมายของนาง ป. ผู้ตาย เมื่อนาง ป. ผู้ร้องทุกข์ตายสิทธิในการถอนคำร้องทุกข์จึงตกแก่ผู้ร้องซึ่งเป็นทายาท ผู้ร้องมีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้เมื่อผู้ร้องยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์เพราะได้รับชดใช้เงินที่ฉ้อโกงไปจากจำเลยแล้วสิทธินำคดีอาญามาฟ้องจึงระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39(2) และฎีกาที่ 372/2549 การถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิซึ่ง ป.วิ.อ.มาตรา 126 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ร้องทุกข์ที่จะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดฐานยักยอกถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน กรณีผู้ร้องทุกข์ตายสิทธิดังกล่าวย่อมตกทอดแก่ทายาท เมื่อได้ความตามคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ว่าบรรดาทายาททุกคนของผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแก่จำเลยอีกต่อไป และขอถอนคำร้องทุกข์ ดังนั้น ผู้ร้องในฐานะผู้จัดการมรดกของผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย จึงมีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้แม้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา เมื่อมีการถอนคำร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ย่อมระงับไปตาม ป.วิ.อ.มาตรา 39 (2)

3. ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษ เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อประเทศไทยในหลายๆ ด้าน รวมถึงด้านกฎหมาย เพราะนักศึกษาไทยส่วนหนึ่งได้จบการศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ และได้เป็นผู้ที่มีส่วนในการปฏิรูปกฎหมายครั้งสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีชาวอังกฤษที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาให้กับประเทศไทยในการบริหารราชการบ้านเมือง ในหลายด้านอยู่ก่อนที่ชาวฝรั่งเศสจะเข้ามามีอิทธิพล แม้ประเทศไทยจะเลือกใช้กฎหมายในรูปแบบประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรตามแบบอย่างของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่รูปแบบกฎหมายจารีตประเพณีตามแบบอย่างประเทศอังกฤษก็มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย[262] ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกที่จะทำการศึกษาระบบกฎหมายของประเทศนี้ ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษในที่นี้มีความหมายเฉพาะในอังกฤษและเวลส์เท่านั้นส่วนสกอตแลนต์และไอร์แลนด์เหนือนั้นมีระบบกฎหมายและระบบศาลเป็นของตนเองต่างหาก[263]

3.1 คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษไม่มีความผิดอันยอมความได้ และการตกลงกันเพื่อยอมความในคดีอาญายังเป็นความผิดทางอาญาอีกด้วย[264] ดังนั้นความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถที่จะยุติลงได้ด้วยความยินยอมของผู้เสียหาย ในประเทศอังกฤษการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องประชาชนยังคงมีอำนาจในการดำเนินคดี รัฐเพียงเข้ามาดูแลการดำเนินคดีอาญาของประชาชนโดยกำหนดให้ CPS มีหน้าที่คอยช่วยเหลือ แต่ในทางปฏิบัติคดีส่วนใหญ่เจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีขึ้นมาเสมอโดยการควบคุมของ D.P.P. การทำหน้าที่ของ D.P.P.จะคล้ายกับพนักงานอัยการแต่ก็ไม่ใช่พนักงานอัยการตามแบบอย่างของประเทศในภาคพื้นยุโรป[265]

---

[262] ชาญชัย แสวงศักดิ์. *อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2558. หน้า 51

[263] สุนัย มโนมัยอุดม. *ระบบกฎหมายอังกฤษ.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555. หน้า 14

[264] วราพงษ์ สิงห์มณี. *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96.*วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554. หน้า 102

[265] คณิต ณ นคร. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2560. หน้า 307

3.2 การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน[266] ชื่อคู่ความในคำฟ้องจะใช้ว่า ระหว่างกษัตริย์ กับ จำเลย จะไม่ใช้ชื่อผู้เสียหายหรือผู้ฟ้องคดีกับจำเลย เพราะถือว่าการฟ้องคดีทำในนามของกษัตริย์[267] เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยทั่วไปเจ้าพนักงานตำรวจจะมีอำนาจและหน้าที่จับกุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องมีหมายจับหากเป็นการจับขณะกระทำความผิดและมีความผิดบางประเภทที่กฎหมายให้อำนาจประชาชนสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ด้วย ซึ่งจะเป็นความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป[268]

กรณีที่ยังไม่มีการจับกุมตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานตำรวจหรือประชาชนคนอื่น มีอำนาจยื่นคำฟ้องต่อศาลมาจีสเตรทซึ่งเป็นศาลชั้นต้น เพื่อให้ศาลออกหมายเรียกตัวจำเลยมาที่ศาล และถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์ ศาลมาจีสเตรทก็อาจออกหมายจับได้เมื่อผู้กล่าวหาที่ยื่นคำฟ้องได้กล่าวคำสาบานแล้ว[269]

โดยปกติคดีอาญาส่วนใหญ่จะมีการฟ้องโดยเจ้าพนักงานตำรวจผู้เป็นหัวหน้า แต่ผู้เสียหายหรือประชาชนคนอื่นก็สามารถฟ้องคดีอาญาได้โดยอ้างว่าตนเป็นผู้เสียหายในนามของแผ่นดิน[270] และในปี ค.ศ. 1879 ประเทศอังกฤษเห็นว่าเอกชนไม่สามารถฟ้องคดีได้ทุกเรื่อง เพราะบางเรื่องเป็นความผิดสำคัญเกี่ยวกับรัฐและพระมหากษัตริย์ประชาชนทั่วไปไม่สามรถจะล่วงรู้ได้ จึงได้ตั้งเจ้าพนักงาน the Director of public prosecutions (D.P.P) ขึ้นโดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานในความผิดอาญาบางฐานที่สำคัญ หรือดำเนินคดีอาญาที่ประชาชนฟ้องไว้แล้วได้ถอนฟ้องไป หรือให้คำแนะนำและช่วยเหลือตำรวจหรือประชาชนในการดำเนินคดีอาญา[271] จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1986 ได้มีการจัดตั้งองค์กร Crown Prosecution Service (CPS) โดยให้อยู่ภายใต้

---

[266] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 307

[267] สุนัย มโนมัยอุดม. *ระบบกฎหมายอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555. หน้า 181

[268] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 179

[269] "เรื่องเดียวกัน". หน้า 178

[270] พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์. *อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2545. หน้า 29

[271] คณิต ณ นคร. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า 307

อำนาจบังคับบัญชาของ Director of public prosecution (D.P.P.) และมี Attorney- Gernerral[272] เป็นผู้รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานของ D.P.P. อีกชั้นหนึ่งซึ่งอยู่ในคณะรัฐมนตรีอันเป็นตำแหน่งทางการเมืองกฎหมายได้กำหนดให้ CPS มีอำนาจหน้าที่ฟ้องคดีอาญาที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด ตลอดจนมีอำนาจควบคุมการฟ้องคดีอาญาของประชาชนโดยมีอำนาจเข้าไปดำเนินคดีนั้นได้ด้วยตนเอง และมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งระงับการฟ้องคดีอาญาของประชาชนได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งการสั่งคดีของ CPS เป็นไปตามหลักดุลพินิจ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานว่ามีเพียงพอที่จะฟ้องเอาผิดกับจำเลยได้หรือไม่ และพิจารณาว่าการฟ้องคดีจะมีประโยชน์สาธารณะหรือไม่ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร เห็นว่าเป็นการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามสิทธิดำเนินคดีอาญาของประชาชนก็ยังคงมีอยู่ต่อไปเช่นเดิม[273] จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายกันกับในประเทศไทยที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแต่ก็ยังคงให้สิทธิเอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ด้วย

ในประเทศอังกฤษศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาแบ่งได้ 3 ชั้นศาลดังนี้

(1) ศาลสภาขุนนาง เป็นศาลสูงสุด

(2) ศาลอุทธรณ์แผนกคดีอาญา ศาลคราวน์คอร์ท ศาลไฮคอร์ทแผนกควีนส์เบนช์ เป็นศาลสูงชั้นกลาง และเป็นศาลชั้นต้นในคดีบางประเภท เช่น คดีอุกฉกรรจ์ฐานฆ่าผู้อื่น

(3) ศาลมาจีสเตรทคอร์ท เป็นศาลชั้นต้น มีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์[274]

---

[272] Attorney-General เป็นตำแหน่งทางการเมือง แต่งตั้งโดยพระราชินีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐบาลในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวสาธารณประโยชน์และคดีอาญาบางประเภท ให้คำแนะนำแก่กระทรวง ทบวง กรม ในปัญหาข้อกฎหมาย ให้ความยินยอมแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีให้สินบนเจ้าพนักงาน และดูแลงานของ Director of Public Prosecutions ในการฟ้องคดีอาญา

[273] คณิต ณ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 60-61

[274] สุนัย มโนมัยอุดม. *ระบบกฎหมายอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). หน้า 187

การแยกประเภทความผิดและอำนาจศาลมาจิสเตรท

(1) ความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง การเริ่มต้นพิจารณาคดีต้องกระทำในศาลคราวน์คอร์ทซึ่งเป็นศาลชั้นกลางใช้ลูกขุนพิจารณาโดยวิธีอินไดท์เมนท์โดยศาลมาจิสเตรทจะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องซึ่งไม่ถือว่าเป็นการพิจารณาคดี แล้วส่งให้ศาลคราวน์คอร์ท ทำการเริ่มต้นพิจารณาคดีต่อไป

(2) ความผิดอาญาที่มีโทษเล็กน้อย เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติต่างๆ เริ่มต้นพิจารณาคดีที่ศาลมาจิสเตรท พิจารณาโดยวิธีซัมมารีทรัยล์ มีลักษณะคล้ายกับการดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงของประเทศไทย

(3) ความผิดที่กำหนดขึ้นใหม่ ศาลมาจิสเตรทต้องพิจารณาว่าลักษณะของความผิดเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ โทษที่จะลงเกินอำนาจหรือไม่ และสภาพลักษณะของการกระทำว่าควรใช้วิธีซัมมารีทรัยล์หรือไม่ ถ้าเห็นว่าควรใช้วิธีซัมมารีทรัยล์ จะต้องแจ้งและอธิบายให้จำเลยฟังและขอความยินยอมจากจำเลย ถ้าจำเลยไม่ยินยอม หรือศาลเห็นว่าไม่ควรใช้วิธีซัมมารีทรัยท์ก็ดำเนินคดีแบบวิธีอินไดท์เมนท์ โดยทำหน้าที่เพียงไต่สวนมูลฟ้องแล้วส่งต่อไปให้ศาลคราวน์คอร์ทพิจารณาคดีต่อไป[275]

ในการพิจารณาคดีอาญาของประเทศอังกฤษใช้ระบบกล่าวหาศาลวางตัวเป็นกลางเหมือนกรรมการตัดสินการเล่นกีฬา คู่ความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดีและเพื่อความเสมอภาคกันในการต่อสู้คดีจึงได้มีการจัดหาทนายความให้กับฝ่ายจำเลยเพื่อให้มีอาวุธที่เท่าเทียมกันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายการทำหน้าที่ของศาลในระบบกล่าวหาต่างจากศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนที่ศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการค้นหาความจริงในคดีที่เกิดขึ้นคู่ความมีหน้าที่เพียงช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงในคดีเท่านั้น[276]

---

[275] "เรื่องเดียวกัน" หน้า 194-195

[276] อุทัย อาทิเวช. ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน.ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* หน่วยที่ 2.นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2558. หน้า 9-10

3.3 ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ปัญหาว่าเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์จะทำให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับไปหรือไม่นั้น ปัญหานี้ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงในกรณีดังกล่าวแต่อย่างใด และการที่ประชาชนทุกคนมีอำนาจฟ้องหรือกล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตำรวจทราบเรื่องเองก็มีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ ดังนั้นเหตุดังกล่าวจึงไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลงโดยปริยายเหมือนกรณีของประเทศไทย โดยการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวประชาชนทั่วไปอาจใช้สิทธิอ้างตนเองเป็นผู้เสียหายในนามของแผ่นดินฟ้องคดีอาญาได้ เพื่อการควบคุมปัญหาอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมได้ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่รัฐยังให้อำนาจดำเนินคดีอาญาได้โดยไม่จำกัดสิทธิ ซึ่งจะต่างจากของประเทศไทยที่ให้อำนาจเฉพาะผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และสามีภริยาเท่านั้นและยังได้จำกัดเฉพาะความผิดลงไปอีก ซึ่งทำให้ความผิดอันยอมความได้จำต้องระงับลงด้วยความตายของผู้เสียหาย ซึ่งผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาไม่ควรที่จะหลุดพ้นความรับผิดไปด้วยเหตุดังกล่าวแต่อย่างใด

บทที่ 5
วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเปรียบเทียบกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศและสรุปเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยกับการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษ เพื่อให้เห็นประเด็นที่ทำให้เกิดปัญหาความผิดอันยอมความได้ในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ เพื่อนำไปสู่การสรุปและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

1. วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่าหลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นเดียวกันกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีอาญาตั้งแต่การสืบสวนสอบสวนและฟ้องร้องเป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐ อย่างไรก็ตามในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศไทยนั้นได้ให้สิทธิประชาชนที่เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เองด้วยซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นให้สิทธิแก่ผู้เสียหายเฉพาะคดีที่มีโทษไม่สูงมากและมีลักษณะที่เป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหายคล้ายกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย แต่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดให้รัฐเท่านั้นมีอำนาจฟ้องคดีอาญา

การที่ประเทศไทยให้สิทธิประชาชนผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้นั้นเป็นเรื่องที่มีการปฏิบัติกันมาก่อนแล้วในอดีตซึ่งอำนาจดังกล่าวได้ขยายออกไปถึงญาติพี่น้องของผู้เสียหายด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะเดิมการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ รัฐยังไม่ได้มีการจัดตั้งตำรวจขึ้นเพื่อทำหน้าที่โดยตรงจะมีการกล่าวถึงตำรวจเมื่อเข้าสู่การปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว

จากการศึกษาพบว่าการให้สิทธิประชาชนฟ้องคดีอาญาได้เองยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลของประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจในการล่าอาณานิคมในภูมิภาคนี้ อีกทั้งประเทศไทยก็ได้มีการรับเอาอิทธิพลในหลายด้านของประเทศอังกฤษเข้ามาใช้ในการปรับปรุง

พัฒนาประเทศเพื่อให้ทันสมัยตามแบบอย่างอารยธรรมตะวันตก รวมถึงได้มีการส่งคนไปศึกษาในประเทศอังกฤษ และในเวลาต่อมาในการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษก็ได้มีส่วนในการออกแบบกฎหมายในหลายลักษณะซึ่งเป็นนิติวิธีของระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์ที่บังคับใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ ทั้งที่ประเทศไทยได้เลือกใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือซีวิลลอว์โดยการตัดสินพระทัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ส่งผลให้หลักการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแต่ยังคงให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วย ส่วนอำนาจของญาติพี่น้องของผู้เสียหายนั้นได้มีการจำกัดให้แคบลงคงเหลือแต่เฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายจนบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น

จากอิทธิพลของประเทศอังกฤษดังกล่าวแล้วนั้นทำให้ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันโดยหลักใช้ระบบกล่าวหาแต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำเอาหลักการของระบบไต่สวนเข้ามาใช้ในคดีอาญาบางประเภท เช่น คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีอาญา เช่น มาตรา 131 ที่ให้พนักงานสอบสวนรวมรวบหลักฐานทุกชนิดเพื่อพิสูจน์ความผิดและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย และมาตรา 228 ที่ให้อำนาจศาลสืบพยานเพิ่มเติมได้เอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามถึงแม้จะได้มีการนำเอาหลักการของระบบไต่สวนมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว แต่ในทางปฏิบัตินั้นพนักงานสอบสวนหรือศาลก็ไม่ได้นำมาใช้แต่อย่างใดเพราะขัดกันกับระบบกล่าวหาที่ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันนั้นสิทธิของทายาทผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีหรือจัดการแทนผู้เสียหายถูกจำกัดลงเหลือเฉพาะแต่กรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวจะมีได้เฉพาะคดีอาญาแผ่นดินเท่านั้น ส่วนคดีอาญาความผิดอันยอมความได้ทายาทไม่มีสิทธิในการดำเนินคดีหรือจัดการแทนได้เลยหากผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ เป็นผลให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงโดยปริยาย เป็นช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาไป

อย่างไรก็ตามในความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาได้ โดยให้เหตุผลว่าทายาทเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยอ้อม ซึ่งความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นมีลักษณะส่วนตัวโดยแท้และในบางประเทศไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิดอาญาแต่อย่างใด แต่ในประเทศไทยกลับให้สิทธิ

แก่ทายาทจัดการแทนได้ ส่วนในความผิดฐานอื่น เช่นความผิดฐานฉ้อโกง ยักยอก โกงเจ้าหนี้ ทำให้เสียทรัพย์ เหล่านี้เป็นต้นกลับไม่ได้มีการบัญญัติให้สิทธิแก่ทายาทในการดำเนินคดีอาญาแทนเอาไว้ทั้งที่ทายาทก็ได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินเพราะทรัพย์สินที่สูญเสียไปของเจ้ามรดกนั้นจะเป็นมรดกตกทอดได้แก่ทายาทอีกทั้งสิทธิในการดำเนินคดีอาญาเป็นสิทธิที่ได้เกิดมีขึ้นแล้วตั้งแต่ได้มีการกระทำความผิดต่อเจ้ามรดก และยังได้มีการตีความโดยศาลฎีกาว่าสิทธิในการยุติคดีอาญาโดยการถอนคำร้องทุกข์ในคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์ที่เจ้ามรดกได้ทำการร้องทุกข์ไว้เป็นสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินย่อมตกทอดแก่ทายาทได้ ทายาทจึงมีสิทธิถอนคำร้องทุกข์เพื่อยุติคดีที่ดำเนินการอยู่ได้ ซึ่งก็มีนักกฎหมายหลายท่านที่เห็นว่าเมื่อทายาทมีสิทธิถอนคำร้องทุกข์ได้ก็น่าจะมีสิทธิร้องทุกข์ได้เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามนิติวิธีในการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นต้องตีความตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติเอาไว้และจะตีความให้เป็นผลร้ายแก่ผู้ซึ่งต้องรับโทษนั้นไม่ได้ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) นั้นได้ให้สิทธิแก่ทายาทจัดการแทนได้เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้ทายาทมีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวได้ต่อไป

การที่ประเทศไทยให้สิทธิแก่ประชาชนผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาได้นั้นมีข้อดีคือเป็นการถ่วงดุลอำนาจรัฐในกรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำผิดโดยมีเจตนาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการช่วยให้ประชาชนมีส่วนในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมได้ทางหนึ่ง แต่ก็มีข้อเสียคือผู้เสียหายใช้การดำเนินคดีอาญาเพื่อสมยอมกันกับผู้กระทำความผิดในการยุติคดีอาญาแผ่นดิน หรือใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาบีบบังคับผู้กระทำความผิดเพื่อให้ได้สิ่งอื่นใดเกินกว่าที่ควรได้ตามกฎหมาย หรือดำเนินคดีไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเพราะในการรวมรวมพยานหลักฐานต่างๆ เอกชนผู้เสียหายไม่มีอำนาจเท่ากับรัฐอาจทำให้ศาลยกฟ้องคดีได้โดยง่ายซึ่งจะมีผลทำให้รัฐโดยอัยการไม่สามารถดำเนินคดีนั้นๆ ได้อีกเพราะต้องห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำสองในความผิดอันเดียวกัน

การกระทำที่ประเทศต่างๆ ได้กำหนดให้เป็นความผิดอาญาส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะของการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคมก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ซึ่งหากเป็นเรื่องส่วนตัวกระทบสังคมไม่มากจะไม่บัญญัติให้เป็นความผิดอาญา และในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษไม่ได้มีการบัญญัติให้ความผิดอาญาสามารถยอมความกันได้อีกทั้งในประเทศอังกฤษการยอมความกันเพื่อระงับคดีอาญานั้นเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยตรงแต่มีบทบัญญัติที่คล้ายกันกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยกล่าวคือเป็นความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ และคดีที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจแก่รัฐจึงจะสามารถ

ดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ แต่เนื่องจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้มีการบัญญัติทางแก้กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์เอาไว้แล้วจึงไม่เกิดช่องว่างเหมือนกับกรณีของประเทศไทย

อำนาจในการดำเนินคดีอาญาของรัฐในความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทยมีความเหมือนกันกับความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในการที่รัฐจะเข้ามาดำเนินการในความผิดดังกล่าวได้จะต้องมีการร้องทุกข์จากผู้เสียหายก่อนเสมอ แต่ที่แตกต่างคือกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ กล่าวคือในประเทศไทยทายาทไม่มีสิทธิในการจัดการร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ แต่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นทายาทจัดการร้องทุกข์แทนได้ตามกฎหมาย ทำให้รัฐสามารถเข้ามาดูแลคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้หากทายาทของผู้เสียหายต้องการความช่วยเหลือจากรัฐแม้ผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปแล้วก็ตาม เพราะรัฐมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นแม้จะเป็นคดีเล็กน้อยก็ตาม

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้หลังประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางฉบับมีการยกเว้นความเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงโดยให้ถือว่าประชาชนอื่นเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเข้ามาใช้โดยได้บัญญัติให้บุคคลทั่วไปที่พบเห็นการกระทำความผิดเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ เช่นพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 51 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” หรือตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 64 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าบุคคลผู้อยู่ใกล้ชิด หรือติดต่อกับโรงงานที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากการกระความผิดเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าความเป็นผู้เสียหายไม่ได้จำกัดให้แคบเหมือนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5(2) ซึ่งเป็นหลักการของการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปราบปรามการกระทำความผิดได้ด้วย

ในการกระทำความผิดทางอาญาความเสียหายที่เกิดขึ้นนอกจากตัวผู้เสียหายโดยตรงแล้วยังมีผู้เสียหายโดยทางอ้อมอีกด้วยเช่นบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นทายาทที่มีสิทธิได้รับมรดกหรือไม่ก็ตาม หรือเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีภาระหน้าที่

ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมมากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้รับความเสียหายอันเป็นผลกระทบจากการกระทำความผิดแม้จะโดยอ้อมก็สมควรที่จะให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปราบปรามการกระทำความผิดได้ด้วยซึ่งเป็นข้อดีของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่สามารถนำมาผสมผสานกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมปัญหาอาชญากรรมได้เป็นอย่างดี

การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยและของต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษามีประเด็นปัญหาที่เหมือนและแตกต่างกันดังตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 การเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเด็น	ประเทศ			
	เยอรมัน	ฝรั่งเศส	อังกฤษ	ไทย
ระบบกฎหมาย	ซีวิลลอว์	ซีวิลลอว์	คอมมอนลอว์	ซีวิลลอว์
หลักการดำเนินคดีอาญา	โดยรัฐ	โดยรัฐ	โดยประชาชน	โดยรัฐและเอกชน
ระบบการพิจารณาคดีอาญา	ไต่สวน	ไต่สวน	กล่าวหา	กล่าวหา
ประเภทคดีความผิดอันยอมความได้	ไม่มี แต่มีคดีที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์หรือให้อำนาจ	ไม่มีคดีความผิดอันยอมความได้	ไม่มี และการยอมความเป็นความผิดทางอาญา	มีคดีความผิดอันยอมความได้
ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา	อัยการและผู้เสียหาย	อัยการ	อัยการและประชาชน	อัยการและผู้เสียหาย
ปัญหาการดำเนินคดีอาญากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์	ไม่มี เพราะให้สิทธิแก่ทายาทจัดการแทนได้	ไม่มี เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐที่ดำเนินการได้	ไม่มี เพราะการดำเนินคดีรัฐหรือประชาชนมีอำนาจทำได้	มีปัญหาเพราะไม่ได้ให้สิทธิแก่ทายาทจัดการแทนได้

จากตารางที่ 5.1 จะเห็นได้ว่าประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเหมือนกันกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส แต่ระบบการพิจารณาคดีอาญาไม่ได้ใช้ระบบไต่สวนแต่ใช้ระบบกล่าวหาตามแบบอย่างประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์ จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากนักกฎหมายหรือบุคลากรทางด้านกฎหมายของประเทศไทยสำเร็จการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ อาทิเช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ซึ่งมีส่วนในการปรับปรุงกฎหมายและวางรากฐานระบบกฎหมายในอดีตเมื่อครั้งการปฏิรูปกฎหมายในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์โดยพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญามีโทษสำหรับใช้ไปพรางก่อน ร.ศ. 115 และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 ทรงจัดทำขึ้นโดยใช้หลักการของระบบกล่าวหาซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันก็ยังคงหลักการของระบบกล่าวหาไว้เป็นส่วนใหญ่แม้จะมีการนำหลักการของระบบไต่สวนเข้ามาผสมผสานเพื่อให้มีการค้นหาความจริงแท้ของเรื่องที่เกิดขึ้นแต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีการใช้อำนาจดังกล่าวเพราะโดยสภาพมีความขัดแย้งกันเองของทั้งสองระบบ เช่นศาลต้องวางตัวเป็นกลางเหมือนการเป็นกรรมการในการตัดสินตามหลักการของระบบกล่าวหาการที่จะใช้อำนาจเรียกพยานมาสืบเองก็จะถูกมองว่าขาดความเป็นกลางเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวในปัจจุบันจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีบางประเภทแต่อย่างไรก็ตามในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังคงใช้หลักการของระบบกล่าวหาเช่นเดิม

ในส่วนความผิดอันยอมความได้นั้นมีความใกล้เคียงกันกับความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์และความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแต่ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษไม่พบว่ามีความผิดอันยอมความได้ อีกทั้งในประเทศอังกฤษการยอมความเพื่อระงับคดีอาญาเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาอีกด้วย

ในประเด็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญานั้นทุกประเทศใช้พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่หลักในการฟ้องคดีอาญา และมีสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษและประเทศไทย ที่ยินยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ด้วยและที่สำคัญประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจประชาชนทั่วไปมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อีกด้วยตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งการดำเนินคดีอาญาเพื่อบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดได้ง่ายและรวดเร็วเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ปัญหาอาชญากรรมลดน้อยลงได้เพราะผู้ที่คิดจะกระทำความผิดต้องเกรงต่อการถูกดำเนินคดีที่มีประสิทธิภาพ

ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์นั้น ในต่างประเทศที่ทำการศึกษาไม่มีปัญหาในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด แต่ในกรณีของประเทศไทยนั้นความผิดอันยอมความได้ไม่สามารถดำเนินคดีได้เพราะเกิดช่องว่างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่ได้บัญญัติทางแก้ไว้เหมือนดังเช่นกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่กำหนดให้ทายาทของผู้เสียหายมีอำนาจร้องทุกข์แทนได้

2. บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นการศึกษาปัญหาการดำเนินคดีอาญาในส่วนความผิดอันยอมความได้ กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าการดำเนินคดีอาญาเมื่อครั้งในอดีตของประเทศไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันและได้ศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศอังกฤษเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นก่อนที่จะบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดได้นั้นจะต้องมีการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นก่อนว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำการนั้นจริง การค้นหาความจริงนี้เรียกว่า ระบบการดำเนินคดีอาญา ซึ่งที่ใช้กันอยู่ในปัจุบันจะมีด้วยกัน 2 ระบบใหญ่ ได้แก่ ระบบไต่สวน และระบบกล่าวหา แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำทั้งสองระบบมาใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมและแก้ไขข้อบกพร่องของระบบวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่เดิมอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันนี้ไม่ได้มีระบบการดำเนินคดีอาญาแบบใดแบบหนึ่งเพียงแบบเดียวที่รัฐต่างๆ ทั่วโลกนำไปใช้แต่จะเป็นระบบผสมโดยการนำเอาข้อดีของแต่ละระบบมาพัฒนาใช้ร่วมกันเพื่อบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการควบคุมปัญหาอาจชญากรรมให้ได้ผลมากที่สุด

ในระบบไต่สวนนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้นร่วมกันจะไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและตัดสินคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาดศาลอาจจะเข้ามาทำหน้าที่สอบสวน เช่น ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสเรียกว่าผู้พิพากษาสอบสวน ตำรวจและพนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือศาลในการค้นหาความจริงที่เกิดขึ้น แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาพิจารณาตัดสินเพื่อใช้มาตรการบังคับทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดต่อไป ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนจะเป็นประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

ส่วนในระบบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่แยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจตัดสินชี้ขาดคดี การสืบสวนสอบสวนเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการที่จะต้องรวบรวมหลักฐานต่างๆ ที่มี และยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลและนำเสนอพยานหลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาตัดสิน ซึ่งผู้ต้องหามีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้ามาในคดีเพื่อพิสูจน์หักล้างพยานหลักฐานของพนักงานอัยการที่เป็นผู้กล่าวหาได้ ในการตัดสินชี้ขาดคดีศาลต้องทำตัวเป็นกลางในการพิจารณาคดีเสมือนหนึ่งว่าเป็นกรรมการในการตัดสินการเล่นกีฬา ที่ฝ่ายโจทก์และจำเลยต่างเป็นผู้เล่น ศาลจะไม่ลงไปค้นหาพยานหลักฐานเองแม้ว่าศาลจะเห็นความบกพร่องของพยานหลักฐานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม ศาลจะไปแสวงหาข้อเท็จจริงอื่นที่คู่ความไม่ได้นำเสนอเข้ามาในคดีไม่ได้เพราะอาจจะถูกมองว่าเป็นการกระทำที่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีความเป็นกลางในการพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดี

ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนต่างมีข้อดีและข้อบกพร่องเมื่อมีการนำไปใช้บังคับกับประชาชนในรัฐใดรัฐหนึ่งซึ่งก็ขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีในรัฐนั้นๆ ดังนั้นบางรัฐอาจจะใช้ทั้ง 2 ระบบผสมผสานกันก็ได้เรียกว่าระบบผสมแต่จะประสพความสำเร็จตามที่ประสงค์หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติและบริบทของสังคมในประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่นประเทศไทยจากการศึกษาพบว่าการที่ประเทศไทยได้ใช้ระบบกล่าวหามานานทำให้ทัศนคติของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยึดติดกับการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา กล่าวคือในชั้นก่อนฟ้องคดีเจ้าพนักงานยังคงทำตัวเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นลักษณะประการหนึ่งของระบบกล่าวหาที่คู่ความเป็นปรปักษ์กัน ดังนั้นแม้จะมีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วย แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็ยังคงมุ่งหาหลักฐานที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาให้ได้ หรือในชั้นพิจารณาคดีของศาลในระบบกล่าวหาศาลต้องวางตัวเป็นกลางเหมือนกรรมการตัดสินการเล่นกีฬา พยานหลักฐานต่างๆ ที่นำเข้ามาโดยคู่ความต่อหน้าศาลเท่านั้นที่จะนำมาวินิจฉัยคดีได้ ซึ่งศาลในประเทศไทยก็ยึดถือปฏิบัติตามหลักการของระบบกล่าวหาตลอดมา จะไม่ใช้อำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมเอง หรือนำพยานหลักฐานอื่นเข้ามาในคดีเพื่อการวินิจฉัยในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะมีอำนาจตามกฎหมายที่ให้ไว้ก็ตามเพราะอาจจะถูกมองว่ากระทำการเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงสรุปได้ว่าแม้จะนำหลักการของระบบไต่สวนเข้ามาใช้ในประเทศไทยแต่ก็ไม่ได้ช่วยให้ปัญหาที่เกิดจากระบบกล่าวหาหมดไปเพราะทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานยังคงยึดติดกับหลักการของระบบกล่าวหาที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

การที่รัฐใดรัฐหนึ่งจะเลือกใช้ระบบการดำเนินคดีอาญารูปแบบใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอาญาในการรักษาความสงบเรียบร้อยได้ดีนั้นจะต้องกระทำโดยเคร่งครัดเพราะจะทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดไม่กล้าตัดสินใจกระทำเพราะเกรงกลัวต่อสภาพบังคับที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ หากมีการปล่อยปละละเลยการบังคับใช้กฎหมายดังเช่นที่เป็นอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบันนี้แล้ว ความไม่สงบและวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในทุกวันนี้ก่อให้เกิดสภาพสังคมไม่เคารพกฎหมายซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ก็ได้เล็งเห็นถึงปัญหานี้จึงได้บัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐมาตรา 53 ความว่า “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด” ซึ่งในการบังคับใช้นั้นก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับ ส่วนการจะยุติคดีอาญาที่เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไรเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่กระทำได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เช่น คดีความผิดอันยอมความได้เมื่อผู้เสียหายยอมความเพราะเข้าใจเห็นใจผู้กระทำความผิดหรือจำเลย คดีก็จะยุติลงได้ หรือคดีอาญาแผ่นดินเมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกสำนึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นหรือเหตุอื่นอันควรปราณีแล้วศาลก็มีอำนาจที่จะลงโทษจำเลยสถานเบาได้

ในประเทศไทยผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาในปัจจุบันได้แก่ พนักงานอัยการ และผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 (1) และ (2) ซึ่งพนักงานอัยการจะทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาแทนรัฐตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผลสืบเนื่องมาจากในอดีตประเทศไทยให้สิทธิประชาชนฟ้องคดีได้เองอยู่ก่อนแล้วประกอบกับได้รับอิทธิพลของกฎหมายอังกฤษที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ทำให้ในปัจจุบันจึงได้คงไว้ซึ่งอำนาจฟ้องของประชาชนผู้เสียหายและอีกประการหนึ่งเห็นว่าเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการโดยไม่ชอบเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิด แต่การที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายดังกล่าวกลับเป็นการบั่นทอนอำนาจรัฐลงโดยปริยายในบางกรณี เช่น คดีที่พนักงานอัยการฟ้องโดยเข้าใจว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินแต่ในชั้นพิจารณาของศาลกลับเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ เมื่อผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีพนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวนทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง มีผลให้ศาลต้องยกฟ้องโจทก์ และต้องปล่อยผู้กระทำความผิดไป ซึ่งในบางกรณีการที่จะเข้าใจคลาดเคลื่อนเป็นไปได้สูงเช่นความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งเป็นคดีอาญาแผ่นดิน แต่ในทางพิจารณาปรากฏว่าเป็นความผิดฐานยักยอกซึ่งเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ หากเป็นการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการกรณีดังกล่าวต้องมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายด้วยเสมอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 ประกอบด้วย 121 วรรคสอง แต่เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายการจัดให้ผู้เสียหายร้องทุกข์จึงไม่อาจทำได้ เป็นผลให้รัฐไม่สามารถดำเนินคดีอาญาดังกล่าวได้โดยปริยาย

ในการพิจารณาคดีของศาลได้มีการวินิจฉัยในประเด็นของคำร้องทุกข์เอาไว้ในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยหลายเรื่อง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 206/2488, 11/2518 และ 751/2541 วินิจฉัยว่าสิทธิในการถอนคำร้องทุกข์เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินจึงเป็นมรดกตกทอดถึงทายาทได้ทายาทจึงมีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ซึ่งในการตีความให้เป็นคุณแก่จำเลยนั้นสามารถทำได้แต่ไม่สามารถที่จะตีความเกินเลยตัวบทกฎหมายให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้ซึ่งเป็นนิติวิธีในการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ 2218/2521 และ 5612/2547 วินิจฉัยว่าสิทธิในการร้องทุกข์เป็นสิทธิส่วนตัวของผู้เสียหายทายาทไม่มีอำนาจจัดการแทนได้แม้จะเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เสียหายก็ตาม แต่อย่างไรก็ดีได้มีความเห็นของนักกฎหมายหลายท่านเห็นว่าเมื่อทายาทสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ก็น่าจะยื่นคำร้องทุกข์ได้ด้วย เช่น อาจารย์ธานิศ เกศวพิทักษ์ อาจารย์ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ และรองศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์ เป็นต้น

ในประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายใดบัญญัติให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงด้วยความตายของผู้เสียหาย และหากการดำเนินคดีอาญาของศาลชั้นต้นได้สืบพยานหลักฐานจนเสร็จสิ้นแล้ว ต่อมาคดีอยู่ในชั้นพิจารณาของศาลสูง ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าผู้เสียหายฟ้องคดีเป็นการทำแทนแผ่นดินและไม่ได้มีกฎหมายใดบัญญัติให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงด้วยเหตุความตายของผู้เสียหาย ศาลจึงมีอำนาจในการพิจารณาคดีต่อไปได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 และ 2349/2547 เป็นต้น

ในประเทศที่ทำการศึกษาเมื่อเกิดกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ไม่มีประเทศใดที่บัญญัติให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับลงด้วยเหตุดังกล่าวแต่อย่างใด เพราะในสาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและไม่ได้ยินยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เองการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดเป็นเรื่องของรัฐเท่านั้น ส่วนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักการดำเนินคดีอาญาคล้ายกันกับของประเทศไทยที่ยินยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ในบางฐานความผิด และได้กำหนดความผิดที่ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ เหมือนกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย และหากเกิดกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนีมาตรา 77 (2) ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ทายาทในการร้องทุกข์แทนได้โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เหมือนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยแต่อย่างใด สำหรับในประเทศอังกฤษนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายประชาชนคนอื่นอาจจะใช้สิทธิในการร้องทุกข์ต่อพนักงานตำรวจได้ เพราะถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายมีสิทธิในการดำเนินคดีโดยอ้างอำนาจกระทำการในนามของแผ่นดิน

ดังนั้นการที่ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเหมือนกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยให้สิทธิเอกชนผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินคดีอาญา แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์เอาไว้เหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเกิดช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ไป ก่อให้เกิดภาระแก่ทายาทของผู้เสียหายในการติดตามเอาทรัพย์สินคืนจากผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำต่อเจ้ามรดกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งที่ต้นเหตุของเรื่องเกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งในการดำเนินคดีทางแพ่งจำเป็นที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายหากทายาทมีฐานะยากจนหนทางที่จะเข้าถึงความยุติธรรมได้นั้นย่อมลำบากยากยิ่งซึ่งความยุติธรรมนั้นไม่พึงปฏิเสธแก่ใครด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นศาลไม่อาจที่จะตีความเพื่ออุดช่องว่างดังกล่าวได้เพราะในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้นใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรอีกทั้งการตีความกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัดตามลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏในกฎหมายนั้นๆ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) ได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่าให้สิทธิทายาทจัดการแทนได้เฉพาะกรณีผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกทำร้ายบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการแทนได้เท่านั้นเมื่อเป็นดังนี้แล้วจึงจำเป็นจะต้องแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตราดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือหลักนิติรัฐซึ่งเป็นรากฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยการกระทำใดของเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องมีกฎหมายให้อำนาจจึงจะสามารถกระทำได้

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้แก้ไขกฎหมายอาญาในส่วนวิธีสบัญญัติได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารราความอาญามาตรา 5 (2) เพื่อเพิ่มอำนาจให้กับทายาทของผู้เสียหายเนื่องจากในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาไม่ใช่เพียงแต่ผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้นที่ได้รับความเสียหายแต่บุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหายก็ได้รับผลกระทบไปด้วยมากน้อยต่างกันไปซึ่งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นมีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจแก่ทายาทจัดการร้องทุกข์แทนได้เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะร้องทุกข์ เพื่อให้ทายาทแสดงเจตนาที่จะให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดได้ แต่ในประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) ได้บัญญัติจำกัดประเภทคดีเอาไว้ เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถ

จัดการเองได้เท่านั้น ที่ยอมให้ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ ส่งผลให้ความตายของผู้เสียหายเป็นเหตุให้คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ระงับลงด้วยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) โดยไม่จำกัดประเภทคดีเอาไว้ ดังตารางที่ 5.2 เปรียบเทียบข้างล่างนี้

ตารางที่ 5.2 การเปรียบเทียบกฎหมายที่แก้ไขใหม่

บทกฎหมายในปัจจุบัน	บทกฎหมายที่แก้ไขใหม่
(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้ (2) “ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้”	(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้ (2) “ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน พี่หรือน้อง โดยความเป็นจริง สามีหรือภริยา เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องหรือร้องทุกข์ หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้”

การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวตามที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะนั้น จะส่งผลให้รัฐสามารถเข้าไปช่วยเหลือทายาทของผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายในกรณีความผิดอันยอมความได้เพื่อติดตามเอาทรัพย์สินคืนและเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดได้ เมื่อทายาทของผู้เสียหายประสงค์ที่จะให้รัฐช่วยเหลือดำเนินการให้ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายไว้หลายประการเมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล อีกทั้งการเพิ่มพี่หรือน้องของผู้เสียหายยังเป็นการขยายเพิ่มตัวบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเพื่อให้สามารถดำเนินคดีอาญาเอาผิดกับผู้กระทำความผิดเมื่อมีความจำเป็นจะต้องดำเนินคดีอาญาแทนผู้เสียหายเมื่อกระบวนการทำงานในส่วนของภาครัฐมีปัญหาไม่สามารถทำงานได้ดังเช่นกรณีคดีที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2555 และเป็นข่าวดังเมื่อปี พ.ศ. 2563 ในกรณีนายวรยุทธหรือบอส อยู่วิทยา ขับรถโดยประมาทชน ดาบตำรวจวิเชียร กลั่นประเสริฐ ผบ.หมู่ ป.สน.ทองหล่อ เสียชีวิตแต่ทางรัฐโดยพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าว และทางผู้ตายไม่มี บุพการี ผู้สืบสันดาน และไม่มีภริยา มีแต่พี่น้องซึ่งไม่ใช่บุคคลที่สามารถดำเนินคดีแทนได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 (2) การใช้สิทธิทำการแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายเพื่อฟ้องคดีอาญาจึงไม่

สามารถทำได้[277] เช่นนี้การขยายตัวบุคคลให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาสามารถกระทำได้เมื่อมีความจำเป็นดังกรณีที่เกิดขึ้นจึงจะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมสามารถอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนในรัฐได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามสิทธิในการจัดการแทนผู้เสียหายของทายาทนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องอายุความเดียวกันของผู้เสียหายตัวจริงด้วย กล่าวคือในเรื่องอายุความร้องทุกข์นั้น[278] อายุความจะเริ่มนับเมื่อผู้เสียหายตัวจริงรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดในกรณีความผิดอันยอมความได้ หากทายาทผู้มีอำนาจจัดการแทนประสงค์จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดก็ต้องดำเนินการภายในกำหนดระยะเวลาเดียวกันกับผู้เสียหายตัวจริง แต่หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนที่จะรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอายุความจะเริ่มนับเมื่อผู้มีอำนาจจัดการแทนได้รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ต้องอยู่ภายใต้อายุความในการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ด้วยเช่นเดียวกัน[279]

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การที่ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองเป็นของรัฐโดยตรงมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับเงินเดือนจากภาษีของประชาชนคนไทยทุกคน การที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นรัฐจึงต้องมีส่วนรับผิดชอบ สาเหตุที่ประชาชนผู้เสียหายตัดสินใจฟ้องคดีอาญาเอง เหตุผลหนึ่งคือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินคดีอาญาให้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ดี การถ่วงดุลอำนาจรัฐเป็นหลักการที่สำคัญของการให้สิทธิดำเนินคดีอาญาแก่ผู้เสียหาย ดังนั้นการที่ผู้เสียหายใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาเองโดยเสียค่าใช้จ่ายจึงเป็นการผลักภาระให้กับประชาชน

---

[277] Posttoday. ถึงเวลาแล้ว...ต้องเอาจริงปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม. ค้นคืน 9 มิถุนายน 2564. จาก https://www.posttoday.com/ economy/columnist/630827

[278] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

[279] ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

จึงควรที่จะจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนผู้เสียหายเมื่อจำเป็นต้องฟ้องคดีเอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพื่อให้ประชาชนที่ไม่มีค่าใช้จ่ายเนื่องจากความยากจน ได้ใช้สิทธิดังกล่าว เพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐได้อย่างทั่วถึง

การที่ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและยอมให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เองโดยไม่มีเงื่อนไขบางกรณีก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีอาญาของรัฐ เช่น การฟ้องคดีโดยสมยอมกันเพื่อให้ศาลยกฟ้องทำให้สิทธินำคดีอาญาแผ่นดินมาฟ้องระงับ จึงควรที่จะจำกัดอำนาจฟ้องของผู้เสียหายโดยมีเงื่อนไข เช่นถ้าพนักงานอัยการดำเนินการให้อยู่แล้ว ผู้เสียหายจะต้องขออนุญาตจากหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อฟ้องคดีแทนผู้เสียหายก่อนโดยแสดงเหตุผลของความจำเป็น

เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีศักยภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนทุกคนตามบริบทของสังคมไทยได้อย่างแท้จริงจึงควรที่จะมีการวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กำธร กำธรประเสริฐ. (2526). *คำบรรยายวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กิตติ บุศยพลากร. (2523). *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพลิ้นติ้ง.

_____. (2553). *คำอธิบาย หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง.

โกสินทร์ มีพรบูชา. (2556). *การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

คณพล จันทน์หอม. (2558). *รากฐานกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2525). ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ. *วารสารอัยการ*, 5(57), 35-36.

_____. (2544). อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง ในรวมบทความทางด้านวิชาการของคณิต ณ นคร รวบรวมโดยสหาย ทรัพย์สุนทรกุลและคณะ. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร.

_____. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

_____. (2560). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

_____. (2560). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

คนึง ฦาไชย. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4757/2533. สืบค้นจาก http://deka.supremecourt.or.th/search

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 547/2548 สืบค้นจาก http://deka.supremecourt.or.th/search

คำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา. สืบค้นจาก http://ola.phatthalung.police.go.th/960_2537.pdf

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืน อำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2558). *อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ชาตรี ศรีนวลนัด และวันชัย ศรีนวลนัด. (2528). *คำอธิบายเรื่องความยินยอมในคดีอาญา: ความผิดอันยอมความได้*. กรุงเทพมหานคร: ประชุมการช่าง.

ชาติชาย กริชชาญชัย. (2529). ระบบการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ยากจนในสหรัฐอเมริกา. *ดุลพาห*, 33(6), 44-57.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2560). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2556). *คำอธิบาย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*.(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

ธานี วรภัทร์. (2557). *หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2554). *แนวทางการยกเลิกโทษอาญาในกฎหมายเช็คและกฎหมายหมิ่นประมาท*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ.

ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. สืบค้นจาก https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/epic_201609923_05.pdf

พชร์ ฐาปนดุลย์. (2554). *การสอบสวนคดีความผิดอันยอมความได้ก่อนมีการร้องทุกข์ตามระเบียบ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

พรชัย สุนทรพันธุ์. (2554). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

เพ็ง เพ็งนิติ. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

วรวิทย์ สุนทรเสถียรเลิศ. (2557). *การเริ่มคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร.

วราพงษ์ สิงห์มณี. (2555). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

วิชัย ช้างหัวหน้าและคณะ. (2551). *การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในการประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: ศึกษากรณีของศาลอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). *กฎหมายตราสามดวง:แว่นส่องสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สง่า ดวงอัมพร. (2541). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยผู้เสียหายและหลักการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัว*. กรุงเทพมหานคร: เค.พี.พริ้นติ้ง.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2554). *นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุตธรรมทางอาญาของไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สมชัย ฑีฆาอุตมากร. (2556). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 ภาค 2*. กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง.

สหธน รัตนไพจิตร. (2527). *วัตถุประสงค์ของการลงโทษ:ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

สาขาวิชานิติศาสตร์. (2553). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการให้ผู้กระทำผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ร่วมรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดอีาญา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุทธิพล ทวีชัยการ. (2558). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* หน่วยที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนัย มโนมัยอุดม. (2555). *ระบบกฎหมายอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2543). *รายงานการประเมินสภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2560). *ประวัติศสสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.

หยุด แสงอุทัย. (2556). *กฎหมายอาญาภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิศักดิ์ ทั่งทองแท้. (2554). *ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย : ศึกษากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ. (2550). *ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อมร อินทรกำแหง. (2500). การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา. *อัยการนิเทศ* 19, 177-178.

อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). *ผู้เสียหายในคดีอาญา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

_____. (2559). บทบาทพนักงานอัยการกับการดำเนินคดีอาญา ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* หน่วยที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2561). *คำอธิบาย วิชาสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

อรอุมา สามัญทอง. (2553). *สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ศึกษาสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

อลงกรณ์ กลิ่นหอม. (2541). *สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของเอกชน.* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2561). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.

อุทัย อาทิเวช. (2558). ระบบการดำเนินคดีอาญา:ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ใน*ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* หน่วยที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุทัย อาทิเวช. (2562). *การสอบสวน.* กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

_____. (2562). *ผู้เสียหาย.* กรุงเทพมหานคร: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

Posttoday. (2563). *ถึงเวลาแล้ว...ต้องเอาจริงปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม*. สืบค้นจาก https://www.posttoday.com/economy/columnist/630827

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายพีระวัฒน์ แพงงา
วัน เดือน ปีเกิด	5 ธันวาคม 2522
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	ปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2550 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (สมัยที่ 66) พ.ศ. 2556
สถานที่ทำงาน	สำนักงานกฎหมายและทนายความพีระวัฒน์ แพงงา จังหวัดเลย
ตำแหน่ง	ทนายความ/หัวหน้าสำนักงาน